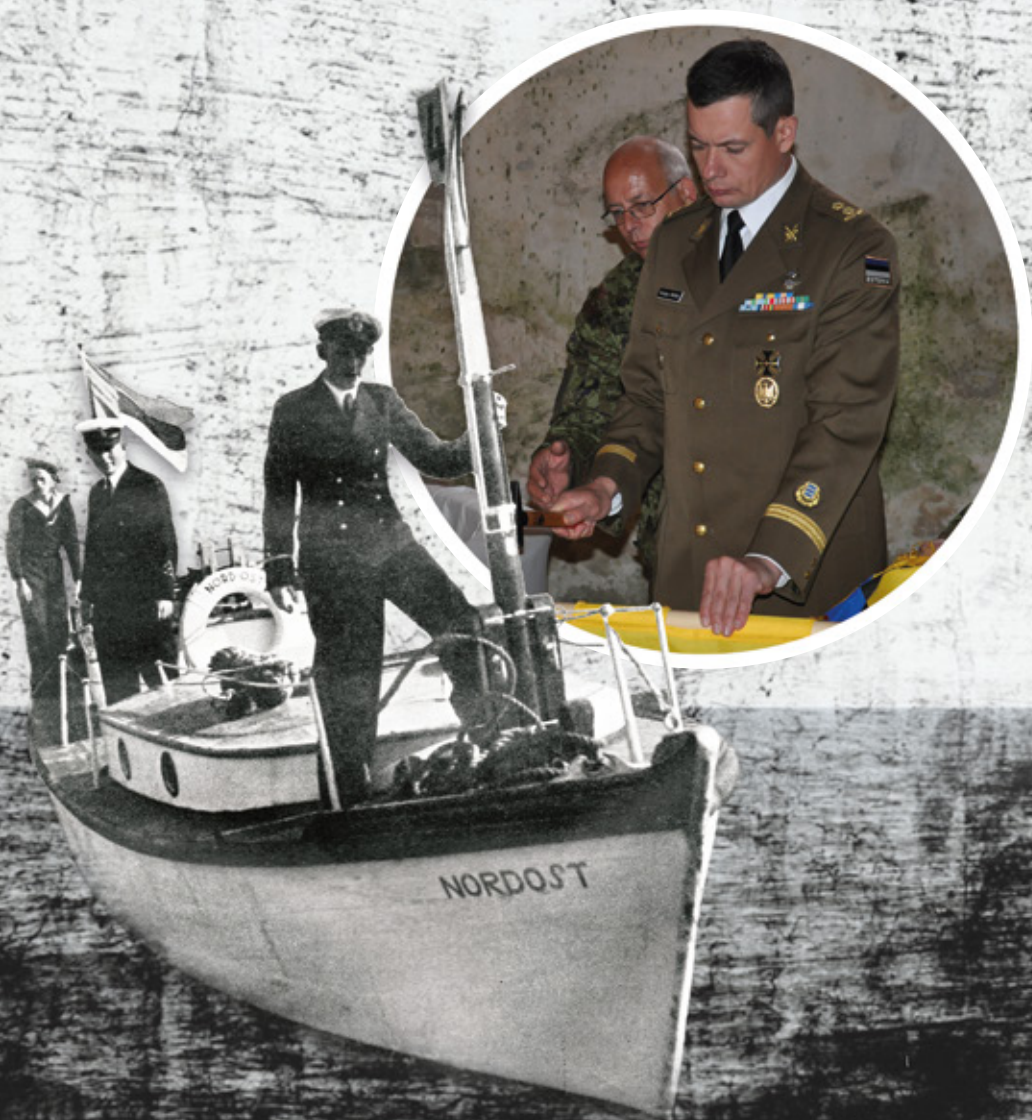

MEREKAITSELIIT

1933-1940 / 1992-2015

MEREKAITSELIIT

1933–1940 / 1992–2015

Tallinn 2015

Väljaandja: Kaitseliit

Koostaja: Tanel Lään

Keelenõu: Piret Pääsuke

Toimetaja: major Tanel Rütman

Küljendus: Arielle Carroll

Kaane kujundus: Erkki Pung

Trükk: Hepter Grupp OÜ

Esikaanel: Kaitseliidu Narva maleva „Nordost“ Merekaitseliidu 1937. a. sügisõppusel.

Ringis: Kaitseliidu Saaremaa maleva pealik kolonelleitnant Kristjan Moora lööb naela Meremalevkonna lipu vardasse, tema selja taga kapten Jaen Teär 23. juunil 2014.

Tagakaanel: Signalistid lähevad võistluspaika Narva-Jõesuus 1939. a. juunis. Õppetund mootoriklassis mereüksuste pealikute kursusel 1938. aastal. Veeteede Ameti hüdrograafialaev ja AS PKL vedurlaev „Helmut Kanter“ 2006. a. võidupühal Küdema lahel

ISBN 978-9949-9443-1-6

Eessõna

Hea Lugeja!

Sa hoiad käes raamatut, mis püüab linnulennult anda ülevaate Kaitseliidu merendusalasest tegevusest läbi aegade.

Algmaterjalina on käesoleva väljaande esimeses osas kasutatud lisaks vähestele arhiivmaterjalidele kirjandust, mälestusi, intervjuusid ja Kaitseliidu ajakirja Kaitse Kodu! ning malevate Teated 1930-1940. aastate numbreid. Viimastes avaldatud käskkirjad ja erinevad protokollid võimaldavad taastada suhteliselt täpselt Merekaitseliidu tolleaegse kronoloogia. Olukirjeldusi õppustest ja tegemistest leidub aga ajakirjas Kaitse Kodu!.

Käesolev kogumik annab hea ajaloolise ülevaate Eestis rannikukaitse arendamiseks tehtud ettepanekutest ja otsustest aastatel 1930-1940. Võrdlusena saame ülevaate ka sellest, mida me pärast taasiseseisvumist oleme samas valdkonnas tänaseks saavutanud.

Meie ühine arusaam Kaitseliidu võimalikest ülesannetest Eesti sõjalise rannikukaitse, sadamakaitse, mereseire ja merepääste valdkonnas ei ole viimase 100 aasta jooksul oluliselt muutunud. Vabadussõja võiduks oli mereteede avatus ja kaitse meie oluline, see võimaldas Briti eskaadril ja Soome vabatahtlikel meile appi tulla. Terminoloogias on varasema rannakaitse asemel kasutusele võetud termin rannikukaitse, kuid NATO kollektiivkaitse raamistikus on need ülesanded sisuliselt samad, mis varemgi.

Kaptenmajor Jaen Klaar viitab oma artiklis ka päris algusaegadele, mil meie esivanemad siinsetele randadele elama asusid ja merd sõitma hakkasid. Riikide ja rahvaste majanduslik heaolu on alati sõltunud neile vajalike kaubateede avatusest ja iga riik on pidanud oma mereteede avatust ka kaitsma. Jaen Klaar teadis Kaitseliidu territoriaalsete ülesannete kompleksust oma praktilistest Vabadussõja ajal ja hiljem Mereväes laevakomandörina saadud kogemustest. 1919. aastal tuli tal juhtida ka Saaremaa mässu likvideerinud karistussalka.

Ajalooliste andmetega tutvudes näeme, et Kaitseliidus enne II maailmasõda Mereväega koostöös loodud vabatahtlike sadama- ja rannikukaitseüksuste, valvepaadimeeskondade, vaatluspostide ja mereside baasil saavutati võimekused ja valmisolek, milleni me täna oma rannikukaitstes veel ei küüni. Näiteks Kaitseliidu toonane valmisolek olulisemate laevateede ja faarvaatrite mineerimiseks. Samas tuleb tagasivaates järeltada, et Merekaitseliidu ametlik loomine toimus liiga hilja. Merekaitseliidu allüksusi hakati malevates moodustama küll juba 1930-te aastate alguses, kuid esimesed sõjalise väljaõppealased erikursused Merekaitseliidu allüksuste juhtidele korraldati alles 1938, vahetult enne Venemaa poolt pealesurutud baaside rajamist ja järgnenud poliitilist alistumist.

1990. aastatel Kaitseliidu taastamisele järgnenud perioodi kirjeldavatest artiklitest näeme, et vabatahtlikud Kaitseliidu liikmed on Kaitseliidu mereüksuste taastamiseks järjekindlalt ja sisukalt tegutsenud. Paralleelselt täidetakse ka rahuaegseid mittesõjalisi ülesandeid, sest Kaitseliidult loodetakse abi ka hädaolukorras vajalike merepääste- ja reostustõrjeülesannete teostamisel, üldise turvatunde ja ühtekuuluvustunde loomisel, tähtpäevade tähistamisel ja traditsioonide järgimisel, igapäevase kogukondliku elukorralduse toetamisel, noorte juhendamisel, liitlastega vajalike kontaktide ja sõprussuhete loomisel ja Eestis toimuvatele ühisõppustele vajaliku HNS (Host National Support - vastuvõtva riigi toetus) võime osutamisel. Artiklites tuuakse hulk positiivseid näiteid Tallinna, Saaremaa, Pärnu ja Viru malevates vabatahtliku algatuse korras toimunud mereüksuste loomisest ja hiljutistest väljaõppeüritustest, millega on kaasnenud uute liikmete liitumine ja vabatahtlike huvi kasv Kaitseliidu vastu tervikuna. Pisut võrdlusmaterjali on toodud ka meie naaberriikide Rootsi ja Taani vabatahtlike kodukaitse allüksuste tegevusest ja nendega alustatud koostööst, huvi koostöö arendamiseks on vastastikune.

Praegu kehtivas Kaitseväge 10-aastases arengukava koostamisel loobuti raha puudusel Mereväs eraldi rannikukaitse- ja sadamakaitsevõime arendamisest ning varem Kaitseväge ajateenistuse baasil Mereväge ja Õhuväge baaside kaitseks ette valmistatud reservallüksuste arvu vähendati. Territoriaalkaitse valdkond anti sisuliselt tervikuna Kaitseliidule üle. Kaitseväge väeliikidele, sh Merevägele

ja Õhuväele väekaitseks ja baasikaitseks vajalike reservüksuste ettevalmistamist käsitletakse nüüd Kaitseliidu ühe territoriaalkaitse ülesandena, kuid selle ülesande täitmiseks vajaliku valmisoleku saavutamine võtab veel aega. Hetkel toimub Kaitseliidu eestvõttel väeliikide ülese territoriaalkaitse doktriini ettevalmistamine ning konkreetsete vabatahtlike allüksuste ettevalmistamiseks vajalikud ametlikud käsud ja plaanid alles valmivad.

Viimastel aastatel muutunud rahvusvahelise olukorra tõttu on liitlaste laevade ja lennukite osalemine Eestis toimuvatel õppustel oluliselt intensiivistunud. Lähiaastatel see olukord ei muutu, sõjalise kriisi korral loodame NATO liitlaste abile ja nende üksuste Eestisse saabumisele veelgi suuremas mahus. Kriisi korral ei tulla meile vaid Miinisadama ja Ämari lennuvälja kaudu, peame sellega arvestama ja valmistuma täiendavalt veel mitmete seni tsiviilkasutuses olevate sadamate ja lennuväljade liitlaste kasutusse andmiseks koos saabuvatele üksustele vajalike paiknemis- ja harjutusaladega, lahingumoon-, toidu- ja kütusevarude eelpositsioneerimiseks sobivate ladudega jne. Vastuvõtva riigi ülesandeks on kõike seda ette valmistada ja julgestada. Kaasnevalt on meil vaja luua ka eraldi allüksuseid, mis tulevad toime esmaste HNS ülesannete täitmisega nendes sadamates ja lennuväljadel, mille kasutamist ühiselt harjutatakse ja ette valmistatakse.

Kaitseliidu vabatahtlikud liikmed peavad enesestmõistetavaks ka neid ülesandeid, mis on võimalikus kriisiolukorras vajalikud Eestile strateegiliselt oluliste rahvusvaheliste praamlaevauhenduste ja meie saartele elutähtsate praamlaevauhenduste julgestamiseks.

Kõigi nende ülesannete ametlikuks määramiseks ja ressursside eraldamiseks tuleb paraku muuta senist ohuhinnangut, kinnitada Kaitseliidu ülesanded Mereväega koostöös ja liitlastele vajaliku HNS toetuse osutamiseks, teha erinevate ametkondade laiapõhjalise kaitsekoostöö võimaldamiseks vajalikke poliitilisi otsuseid valitsuse tasandil, planeerida vastavalt Kaitseliidu, Mereväe, Õhuväe ja Politsei ja Piirivalveameti vahelist koostööd konkreetsete sadamate ja lennuväljade kasutamisel, korrigeerida vastavalt Kaitseväe pikaajalist arengukava, investeeringute kava, reservüksuste ettevalmistamise plaani jne.

Kaitseliidu vabatahtlike liikmete baasil sadamate julgestamiseks ja HNS toetuse osutamiseks loodavate kohalike territoriaalsete allüksuste komplekteerimisel ei pea kasutama ainult reservväelasi. Otstarbekas on kaasata ka nendel objektidel juba rahuajal töötavaid tsiviilisikutest erialaspetsialiste, sadamakapteneid, lootse, sadamakraanade juhte jne. Võtmeisikute ja erialaspetsialistide kaasamine Kaitseliidu vabatahtlike allüksuste tegevusse tagab nende funktsionaalse valmisoleku. Vastavaid allüksusi on võimalik moodustada ka kohaliku maleva ja konkreetse vabatahtliku allüksuse juhtkonna omal initsiatiivil, kuid vastav riigikaitseline tegevus vajab ka kesket juhtimist ja koordineerimist.

Raamatu järelsõnas toob kapten Ivo Hakman süsteemselt esile kõik need argumendid, mis meie rannikukaitse ja sadamakaitse vajadust määratlevad. Samad kaalutlused ja argumendid võiksid järgnevalt kajastuda ka meie riigikaitse arengukavas, allüksuste struktuuris, erinevate ametkondade ülesannetes ning vastavalt ka Kaitseliidu baasil loodavatele vabatahtlikele allüksustele vajaliku varustuse ja relvastuse hankeplaanides.

Tänase ohuhinnangu korrigeerimisel peame arvestama, et NATO ja Venemaa vahel Läänemere regioonis võimaliku sõjalise konflikti puhkemisel on Venemaa jaoks esmase kriitilise tähtsusega talle strateegiliselt oluliste tugipunktide kiire hõivamine Eesti läänerrannikul ja saartel, kohe kui kujuneva konflikti edasine eskalatsioon muutub Venemaa silmis möödapääsmatuks.

Sõjaliselt oluliste tugipunktide kiire hõivamine Balti riikide rannikul ja Eesti saartel on Venemaa jaoks seega sisuliselt esimene sundkäik, mille teostamine sõltub otseselt vaid Venemaa huvidest ja strateegilistest kaalutlustest. Eesti ja Venemaa vaheliste kahepoolsete argisuhete hetkeseisund on sõjalis-strateegiliste otsuste tegemisel ebaoluline. Sellise manöövri peamiseks eesmärgideks on välistada Balti riikide territooriumi. Siinsete sadamate ja lennuväljade kasutamine Venemaa vastu suunatud sõjaliste operatsioonide sillapeana ning blokeerida NATO liitlaste juurdepääs Eesti territooriumile meie iseseisva sõjalise kaitsetegevuse toetamiseks.

Eesti mandriosa hõivamine maismaajõududega ei ole Venemaa jaoks sõjaliselt esmatähtis, meie riikliku iseseisvuse ja konventsionaalse sõjalise kaitsetegevuse lämmatamiseks eeldatakse, et piisab Eesti poliitilise juhtkonna, kriitilise infrastruktuuri ja sõjalise kaitse korraldamiseks vajalike objektide, sh Kaitseväge kesksete lahingumoonala ladude kontrolli alla võtmisest.

Krimmi näidet arvestades kasutab Venemaa oma naaberriikides talle strateegiliselt oluliste tugipunktide ja territooriumide hõivamiseks pigem mittekonventsionaalseid meetodeid. Dessantoperatsioonid teostatakse kiirelt ja varjatult, edu saavutamiseks viiakse need läbi ootamatult, rahvusvahelise pressis tähelepanu juhitakse eelnevalt mujale. Ilma kaitseta sadamate hõivamiseks või blokeerimiseks kasutatakse pigem ilma tunnusmärkideta eriüksuseid ja tsiviilaluseid. Arvestades meie ajaloolise kogemusega 1924. a. 1. detsembril toimunud riigipöördekatsest, ei ole ka siin meie jaoks midagi enneolematut.

Sellise ohu vältimiseks on Kaitseliidu baasil võimalik ja otstarbekas luua rannikukaitseks sobivad territoriaalsed allüksused kõigis rannikuga piirnevates malevates. Kohalike sadamakaitseallüksuste komplekteerimisel saame kasutada ka neid kohalikke vabatahtlikke, keda mobilisatsioonikava järgi Kaitseväge ja Kaitseliidu mobiilsetesse reservallüksustesse ei määrata ja oma kodukohast mujale ei suunata. Samade põhimõtetega arvestavad oma mobilisatsioonikavas ka paljud teised riigid.

Üksi me Eestit välismaailmast isoleeriva sõjalise ründe ärahoidmiseks vajalikku heidutust ei loo. Kaitseliidu baasil vajaliku rannikukaitsevõime loomiseks on meil mõistlik jätkata sisulist kaitsekoostööd meile lähimate liitlastega. Saame õppida Taani Merekodukaitse ja Rootsi Kodukaitse praktilistest kogemustest. Organisaatsiooniliselt on neil pikem ajalooline järjepidevus ja praktilised kogemused ka näiteks Külma Sõja perioodist olemas. Rahuaegse organisatsioonilise töökorralduse ja allüksuste komplekteerimise osas on neil häid praktilisi näiteid, mida ka meil tasuks üle võtta. Taani, Rootsi ja Soome reageerisid koheselt ja adekvaatselt sel aastal Venemaa poolt kõlanud ähvardustele hõivata Läänemerele vajaliku tegutsemisvabaduse saavutamiseks vajadusel nii Bornholm, Gotland ja

Ahvenamaa saarestik. Põhjamaade ühised kaitseplaanid vaadatakse üle ja vastastikust kaitsekoostööd tõhustatakse, Balti riikide suunal vaadatakse murega ja kui me õigel hetkel abi küsime, siis me seda ilmselt ka saame.

Kaitseliidu mereüksuste ettevalmistamisel peaksime oskama vastata ka näiliselt kõige lihtsamatele küsimusele meie piiriüleses kaitsekoostöös: kuidas kavatseme organiseerida meie kaitsekoostööd Lätiga Sõrve ja Kuramaa vahelises lühikeses vahemärges, kuidas kavatseme julgestada seda väina läbivat rahvusvahelist laevateed? Võimalik, et siin vajalike lahenduste saavutamiseks tasub meil taas nõu ja abi küsida Rootsilt. Seda väidet, et Rootsi ei ole juba mitusada aastat sõdinud, oleme seni kasutanud vales kontekstis. Koostöö eesmärgiks ei ole sõdida, tahame luua reaalse kaitsevõime ja valmisoleku, millega kaasneb ka piisav sõjaline heidutus. Meie riikliku iseseisvuse säilitamiseks ja sõdade vältimiseks oleks see parim lahend.

Toimiv rannikukaitse eeldab erinevaid riiklikke ametkondi ühendavat ja ressursisäästlikku süsteemi, mille rajamisel peaksime lähtuma mõne meie lähima liitlase ja naaberriigi kogemustest. Vastavate riiklike otsuste tegemine on meile seni osutunud liiga kompleksseks ja keeruliseks. Otsus Kaitseliidu mereüksuste ametlikuks taasloomiseks ja ametkondade ülese kaitsekoostöö korraldamiseks alles küpsneb.

Loodame, et jõuame positiivsed lahendused ära oodata ja et ajalugu ei kordu.

Kristjan Moora

Kolonelleitnant

Kaitseliidu peastaabi maakaitsejaoskonna ülem

Esimene osa
1933 – 1940

Merelaevastikust meil ja mujal 1930. aastate alguses

Eesti Vabadussõja ajal (1918-1920) saavutasid Eesti merejõud oma maksimaalse suuruse läbi aegade, kui selle koosseisu kuulusid Saksa mereväe käest saadud laevad, Läänemerel tegutsenud Briti laevastiku poolt üle võetud ja Eestile antud punalaevastiku sõjalaevad ning kõik ujuvvahendid, mida noorel Eesti riigil oli vajalik ja võimalik enda omandisse rekvireerida. Nii kuulusid Eesti sõjalaevastikku hävitajad, suurtükipaadid, soomuskaatrid, miinitraalerid, rannavalvelaevad ja -kaatrid. Lisaks veel kümneid abilaevu, -kaatreid, praame jt toetavaid ülesandeid täitvaid ujuvabinõusid. Kokku oli Vabadussõja ajal merejõudude koosseisus üle 150 erineva laeva ja muu veesõiduki.¹ Tänu sellele ei olnud Eesti riigil vaja osta uusi laevu, kuigi mõeldi selle peale küll, mida teha, et muretseda juurde vähemalt üks väiksem sõjalaev nagu näiteks mootorpaat.

1931. aasta ajakirjas Kaitse Kodu! nenditi, et võrreldes maa- ja õhuväega teatakse Eesti merejõududest üsna vähe. "Maakaitseväelasi näeme tihti õppustel ja harjutamas kas päris linna lähedal või siis kuskil maakohas laagris manöövrite ajal. Ka lennuväe tutvustamisel tehakse viimasel ajal palju propagandat lendude ja loengute pidamisega, nii et nende väeosa-de tegevusest ja tähendusest on inimestel vististi päris selge ettekujutus. Teisiti on lugu kaitselaevastikuga. Harva leiame ajakirjanduses kirjutisi laevastikust ja ta tegevusest, ehk küll $\frac{3}{4}$ riigipiirist on ümbritsetud mere ja Peipsi järvega ja seda kaitsevad tarbe korral sõjalaevad, merekindlused ja

1 Veebilk.: Kaitsevägi $\approx$ Merevägi $\approx$ Ajalugu

rannapatareid. Et rannakaitset ilma sõjalaevadeta ei ole võimalik korraldada, seda näitas selgesti meie Vabadussõda. Kahjuks antakse rahvale harva võimalus külastada meie sõjalaevu, mis oleks igatahes heaks viisiks neid tutvustada. Me näeme igal suvel, kuivõrd rohkesti ja missuguse huviga külastatakse Tallinna sadamas välisriikide sõjalaevu; iseäranis suur huvi oli inimestel möödunud aastal meid külastanud Poola sõjalaevade vastu”.²

Eesti sõja- ja abilaevadest koosnev sõjalaevastik oli 1920. aastatel juhuslik, s.t ei olnud mingisugust programmi, nagu nt Soomes ja teistes riikides. Tähtsamad laevad, hävitajad „Lennuk” ja „Wambola” (võrdväärseid laevu tollal poolakail ja soomlastel ei olnud), võeti inglaste poolt sõja ajal Tallinna all enamlastelt ära ja anti meile üle.³ Väike torpeedopaat „Sulev”, endine Saksa „A-32” jooksis maailmasõja ajal meie rannas miini otsa ja tõsteti hiljem merepõhjast üles.⁴ 1920. aastal osteti Soomest ratasaurikud „Suurop” ja „Ristna”, mis kohandati reisilaevadest miinitraaleriteks ja 1927. aastast seadistati miiniveeskajateks. Neid kahte laeva tunti ka ajakirjanduse kaudu, kus neid tihti kirjeldati halvast küljest ja pilkavalt. „Suurop” ja „Ristna” täitsid oma kohuseid aga väga hästi. Inglastel olid pikka aega ratasaurikud miinitraaleritena kasutusel, kuna nad võisid sõita madalas vees. Nii mõneski väiksemas riigis olid ratasaurikud kasutusel suurtüki- ning abilaevadena. Kergemate kahuritega oli 1923. aastast varustatud „Laine”⁵ ja suurtükilaev „Mardus”.

Ühendust saarte, merekindluste ja tuletornide vahel pidasid abilaev „Kompass” (ainuke kaablipanemiseks sobiv alus) ja vahilaev „Jaan Poska”. Peipsi laevastiku divisjoni laevad olid „Tartu” (rataslaev), „Ahti”⁶ ja „Uku”. Piirivalve veesõidukitest olid Läänemerel 9 valvelaeva ja 9 kaatrit. Vahilaeva „Kõu” kätte sattus nii mõnigi salakaubavedaja oma piirituseladungiga.

Andmed mõnede meie laevade kohta 1931. aastal:

2 G. K. Meie kaitselaevastik ja ta lähemad ja kaugemad naabrid. *Kaitse Kodu! nr 17/18, 1931, lk 410-413*. Kaitseliidu muuseum (KLM) f 3, n 2, s 45:29.

3 Pärast Vabadussõda kinkis Suurbritannia mõlemad hävitajad lõplikult Eesti Vabariigile ning laevad teenisid meie riiki kuni 1933. aastani.

4 Sellenimeline laev, nagu ka „Wambola” on olnud kolmel korral meie merejõududes.

5 Sakslastelt 13. 11. 1918 üle võetud „Laine” (endine „Lauterbach”) oli Eesti esimeseks relvastatud vahilaevaks.

6 Teine sellenimeline laev ehitati 1960. aastal Taanis ja anti Eestile üle 29. märtsil 1994.

Laevatüüp ja nimi	Ehit. aasta	Veevälja-surve	Kiirus	Relvastus	Võimsus
M/r Lennuk	1915	1350 t	35 sõlme (65 km/h)	5 – 102 mm ja 1 – 37 mm kahurit, 2 kuulip., 3 – 450 mm torp.-apar., 80 miini	37000 hj
M/r ⁷ Vambola	1916	1600	32	4 – 102 mm ja 1 – 37 mm kahurit, 2 klp, 9 – 450 mm torp.-apar.	32000
T/p ⁸ Sulev	1916	227/286	25,8	2 – 75 mm, 1 – 450 mm torp. apar., 10 süvaveep.	3500
M/t ⁹ Suurop	1915	500	12	1 – 75 mm ja 1 – 37 mm kahurit, 120 miini	
M/t Ristna	1915	500	12	1 – 75 mm ja 1 – 37 mm kahurit, 120 miini	
S/l ¹⁰ Mardus		200	12	2 – 47-mm kahurit	
V/l ¹¹ Laine	1914	400	12	2 – 47 mm kahurit	350
A/l ¹² Kompas	1919	300	9		250
J-p ¹³ Jaan Poska	1914	180	?		600
S/l Ahti	1908	140	9	1 – 37 mm ja 1 – 47 mm kahurit, 60 nn kalamiini	200
S/l ¹⁴ Tartu	1897	145	9	2 – 40 mm, 1 – 57 mm ja 1 – 75 mm kahurit, 3 kuulip.	120

7 Hävitaja („miiniristleja“)

8 Torpeedopaat

9 Miinitraaler. Samanimeline laev ehitati, nagu ka „Ristna“ Soomes 1957-59 ja kingiti Eestile 1999. aastal.

10 Suurtükilaev

11 Vahilaev. „Laine“ oli üks kolmest Eesti laevast, mis detsembris 1918 osales Kunda, Loksa ja Tsitre meredessantides.

12 Abilaev

13 Jäämurdja-puksiir. Eesti Vabariigi käsutuses oli 1934. aastaks kuus erineva suurusega jäämurdjat.

14 Suurtükilaev. 27. jaanuarist 1919 Peipsi laevastiku divisjoni koosseisus

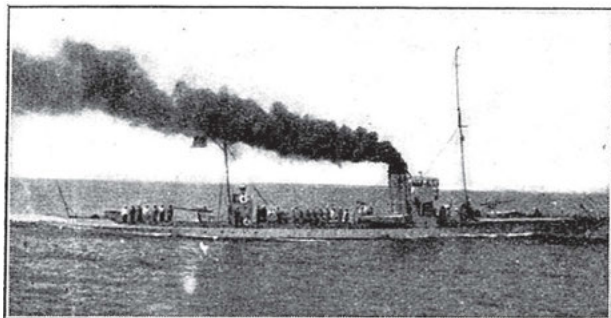
P/I ¹⁵ Kõu	1890	180	12	47 mm kahur, 7,62 mm raskekuulip.	350
-----------------------	------	-----	----	--------------------------------------	-----

Eesti tollase laevastiku koosseisus taheti näha vähemalt kahte allveelaeva ja kahte uut mootorpaati.

1933. aastal müüdi Peruule hävitajad „Lennuk“ ja „Vambola“¹⁶, sügisel läksid Sõjasadama alluvusest Merelaevastiku divisjoni alluvusse traalerid „Kalev“ ja „Olev“ (mis 1936 said uuteks nimedeks „Keri“ ja „Vaindlo“), ning „Tahkona“ ja „Lehtma“. 1937. aastal jõudsid Eestisse Suurbritannias ehitatud allveelaevad „Kalev“ ja „Lembit“, mis ehituselt ja varustuselt olid tolleaegse tehnika viimane sõna.

Ristlejad olid maailmasõja ajal merelahingute pidamiseks, vaenlase transportdilaevade hävitamiseks, konvoide kaitseks, tulelöökide andmiseks rannikule ja miinitõkete panekuks. Ristlejad arendati 19. sajandi lõpus aurufregattidest, ehitades neile soomuskaitse.

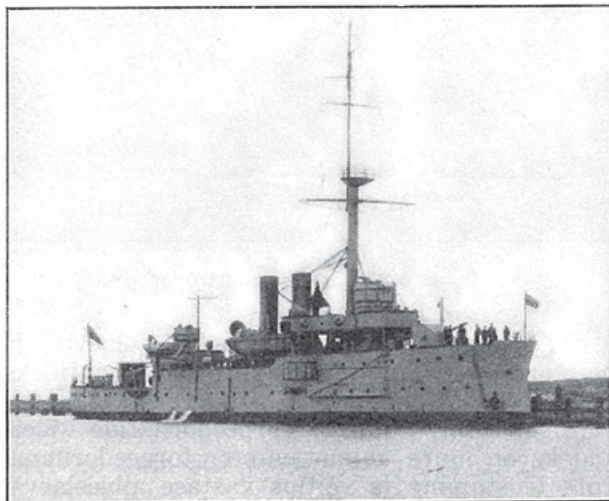
Miiniristlejate vanusepiiriks lugesid suurriigid tollal kuusteist aastat, teised riigid ei võinud endale nii tihti laevade uuendamist lubada; Rootsis, Norras ja Saksamaal olid ikka veel kasutusel kuni kahekümne viie aasta vanused alused. Nii arvati ka Eestis, et 10-15 aastat võivad meie laevad veel oma kohuseid täita, enne kui tuleks nad uutega asendada. Näiteks Poola hävitajad „Wicher“ (valmimisaasta 1930) ja „Burza“ (1932) olid meie laevadega ligikaudu samaväärsed. Kaks uuemat Rootsi hävitajat „Klas Horn“ ja „Klas Ugglä“ (veeväljasurvega 1050 t, kaks kahurit) olid meie laevadest küll väiksemad ja nõrgemad, kuid

Torpeedopaat „Sulev“

15 Piirivalvelaev

16 Viimasel oli vahepeal nimetäht vahetunud

Suurtükilaev "Lembit"

oma ligi 36-sõlmelise kiirusega kiiremad.¹⁷ Ühte tüüpi Eesti omadega olid ka selleaegsed Vene miinitraalerid.

Meie lähimal naabril Lätil oli 1921. aastal ainult üks miinitraaler – "Virsaitis" (525 t; kaks 75 mm kahurit), endine Saksa traaler "M-68", mis merepõhjust üles tõsteti.

Parimaks rannikukaitseabinõuks pidasid lätlased miinitõkkeid ja allveelaevu. Nii telliti Prantsusmaalt 1926/27. aastal kaks miinitraalerit "Viesturs" ja "Imanta" (256 t; üks 75 mm kahur) ja kaks allveepaati – "Ronis" ja "Spidola" (kaks kuulipildujat, kuus miiniveeskajat, nendest kaks tekil).¹⁸

Soome laevastiku koosseisu kuulusid alguses viis vanemat endist Vene torpeedopaati, mis hiljem lammutati. 1930. aastail oli soomlastel neli suurtükilaeva, viis miiniveeskajat, kolm allveelaeva ja kaks miinitraalerit. Ehitamisjärgus olid kaks moodsat diiselmotoritega rannakaitsesoomuslaeva "Ilmarinen" ja "Väinämöinen" ja viis allveelaeva. Kõik laevad peale nelja ehitati Soomes. Rannikukaitseprogrammi teises järgus tuli laevastikku suurendada uute miinitraalerite ja mootorpaatidega.

¹⁷ Septembris 1941 „Klas Horn“ ja „Klas Uggla“ uppusid tulekahju tagajärjel, kusjuures hukkus 33 meest.

¹⁸ Need viis laeva olid Läti laevastiku peajõududeks 1930. aastail kuni II maailmasõjani.

Poolal oli peale kahe ülalnimetatud hävitajate veel viis meie "Sulev" tüüpi torpeedopaati, neist üks tegutses õppelaevana. Laevastiku koosseisus olid veel kolm uut allveelaeva torpeedode ja miiniveeskajatega, kaks suurtükipaati "General Haller" ja "Komendant Pitsudki", kaheksa jõgikahurlaeva, neli miinitraalerit, viis kahuritega relvastatud aurikut ja mõned õppe- ja abilaevad. Poola kavatses hakata ka ristlejaid ehitama.¹⁹

Rootsi Kuningriigi laevastikus oli kümme suuremat rannakaitselaeva – soomuslaeva; nendest kolm täielikult moderniseeritud. Suuremad laevad olid veel üks vanem ristleja, üks miiniveeskaja ja üks ristleja-lennukikandja. Viimane sai pardale võtta kaheksa vesilennukit ja 100 tökkemiini. Kaheteistkümnest hävitajast kaks ja viieteistkümnest allveelaevast üks olid 1931. aastal ehitatud. Peale selle oli veel kuus torpeedopaati, kaks mootorpaati ja mitu abilaeva.²⁰

Saksa laevastiku ja üksikute laevade hulk oli Versailles´ rahulepinguga kindlaks määratud. Laevastikku kuulusid seitse vanemat liinilaeva (üks nendest reservis), viis moodsat ja kolm vanemat ristlejat (nendest kaks reservis), kaksteist uut suurt torpeedopaati, seitseteist vanemat torpeedopaati (nendest neli reservis), kakskümmend seitse miinitraalerit ja -veeskajat. Allveelaevu ehitada Saksamaa ei tohtinud. Ehitamisjärgus oli aga soomusristleja "A", päris uut tüüpi diiselmootoriga sõjalaev. Teise samasuguse laeva "B" ehitamisega alustati 1931. aastal.²¹

Venemaa merelaevastiku kohta olid andmed puudulikud. Lahingulaevadest olid kaks sõidukorras, kolmas uuendamisel, neljas üle viidud Mustale merele. Ristlejatest oli alles ainult üks vana – "Aurora". Maailmasõjaaegseid ristlejaid mitte rohkem kui seitseteist, vanemaid (ennesõjaaegseid) kaheksa, nendest neli Laadoga järvel. Sõidukorras allveepaate oli kümme ja ehitamisel kolm.²² Ei ol-

19 Poola tähtsamad sõjalaevad ehitati 1927-1933 Hollandis, Prantsusmaal ja Suurbritannias. Need olid kolm ühte tüüpi allveelaeva ning hävitajad (kaks Prantsusmaal 1927-32 ja kaks Suurbritannias 1936-37 valminud), Hollandist 1936-39 allveelaevad Orzel ja Sep ja kõige lõpuks saadi Prantsusmaalt veel 1938. aastal miiniveeskaja „Gryf“.

20 1939. aastal oli Rootsi laevastikul teenistuses nii hävitajaid kui ka allveelaevu 15.

21 Kui 18. juunil 1935 sõlmiti Londonis Inglise-Saksa mereväelepe, mis tühistas senised Saksa sõjalaevastikku kammitsevad piirangud, hakkasid sakslased ehitama kuni 3156-tonniseid „1934“ ja „1934A“ tüüpi hävitajaid. Need said peakaliibriks viis 127 mm kahurit ja selliseid laevu sai aastatel 1938-1939 valmis 16. Lisaks sai II maailmasõja alguseks Saksamaal 1938-39 valmis viis samasuguse relvastusega hävitajat tüübist „1936“ ja allveelaevu 57.

22 Enne II maailmasõja puhkemist oli NSV Liidu Balti laevastikus 52 allveelaeva, hävitajaid

nud teada, kas 1928. aastal venelaste poolt merepõhjast üles tõstetud Briti allveelaeva "L-55" remonditi, et seda uuesti kasutusele võtta. Läänemeres olid venelastel veel mõned mootorpaadid, kaks suurtükilaeva, seitse miiniveeskajat ja õppelaevad.

1931. a. Kaitse Kodust! saame lugeda, et uus ja moodne miinitraaler maksis siis u 3 $\frac{3}{4}$ miljonit krooni. "See on küll võrdlemisi kallis, kuid väga hea laevatüüp. Keskmises suuruses miiniaparaatidega varustatud miiniveeskaja allveelaev maksab seevastu 750 000-1 miljonit krooni, seega saaks ühe ristleja asemel ehitada neli allveelaeva, mis on juba päris kena jõud. Mootortorpeedopaadi hind, mille veeväljasurve on 5 – 10 t, kiirus 38-40 sõlme, relvastatud kahe torpeedoaparaadiga, ehitatud Suurbritannias, läheks maksma umbes 150 000 – 250 000 krooni ehk 15-25 miljonit senti. Sellised olid kasutusel meie liitlastel maailmasõjas Saksa allveepaatide vastu. Mootortorpeedopaate võib ka praegusel ajal leida pea iga riigi laevastikus. Soome tellis endale kaks paati Itaaliast ja kaks Inglismaalt, viimaste järgi ehitab ta nüüd oma kodumaal kaks mootortorpeedopaati. Ka meie võiksime ühe proovipaadi järgi neid ehitada, mootorid tellime välismaalt. Mootorpaat kahe mootoriga, kokku 750 hobujõudu, läheks maksma 18-20 miljonit senti ja väiksem tüüp võimsusega 375 hobujõudu (kiirus 37 sõlme) 12-15 miljonit senti. Siin võiks mereasjandusest huvitatud seltskond ja rahvas palju kaasa aidata".²³

Artikli autor toob näitena seltsi Jugoslaavias "Jadranska Straza", kes kinkis riigile ühe õppelaeva. Rahva vabatahtlikul kaasabil ja annetusel oli ehitatud ka Rootsi suurtükilaev "Swerige", millega kuningas 1929. aastal Eestis külas käis.

Soome kaitseliidul oli oma väike mootorpaatidest koosnev rannalaevastik. Meie kaitseliitlased ei saanud selle peale veel mõelda, et soomlastele järele jõuda. Naaberriikide eeskujul, kus rannikukaitse oli paremas seisus ja paremini rahastatud pidi Eesti lootma oma rahva peale, äratama inimestes huvi olema vabatahtlikult riigile abiks oma merelaevastiku uuendamisel.²⁴

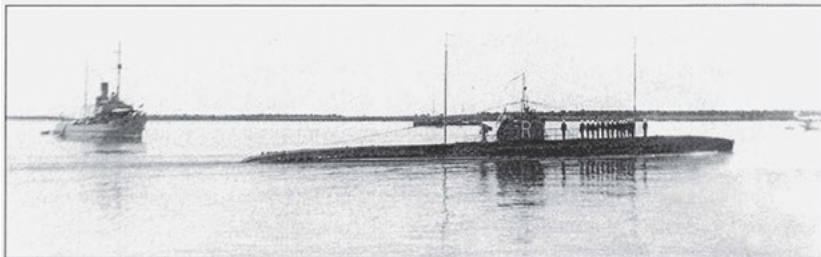
19, nappis aga miinitraalereid, vahi- ja abilaevu ja miiniveeskajaid. Dessantlaevad puudusid täielikult.

23 *Kaitse Kodu!* nr 17/18, 1931, lk 413

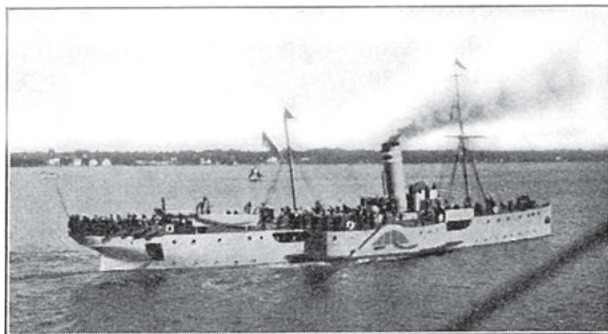
24 1939. aastal oli Eesti merejõududes 15 sõjalaeva, 11 abilaeva, 24 veo- ja mootorpraami. Erineva kalibriga suurtükke oli sõjalaevadel kokku 22, merekindlustes aga 51.

Miiniristleja „Vambola“

Läti allveelaevad „Spidola“ ja „Ronis“

Traaler-veeskaja „Ristna“

Merele!

Tekst: **Jaen Klaar**

Alati, kui me räägime oma riigipiirist, meeldib meile toonitada, et kolmveerandik meie riigipiiri on veega ümbritsetud.

Riigile omab suurt tähtsust tema geograafiline asend ja eriti veel siis, kui riiki ümbritsevad mered. Aastasadu on suurriigid võidelnud selliste veeteede pärast, millest oleneb nende riikide elu ja areng. Kes valitseb veeteid, peab neid ka hoolega suutma hoida ja kaitsta.

Meie esivanemad, kes asusid igivanal ajal elama meie praegusele kodumaa-le Läänemere rannikul, ei uskunud kindlasti, et tuleb hakata pidama raskeid heitlusi ida- ja lõunanaabritega, mis olid tingitud just vajadusest pääseda merele. Meie esivanemad ei suutnud rünnakutele vastu panna ja olid sunnitud vaenlase jõu ja võimu ees alla andma, kaotades nii oma iseseisvuse ja seega ka vaba mere.

Võit Vabadussõjas andis meile iseseisva ja rippumatu riigi, oma Balti mere koos ilusate randade ja saartega. Võiduloorberitele ei tohi me aga puhkama jääda ega jätta meie randa saatuse hooleks; hädaohu korral tuleb end kaitsta vaenlase rünnaku eest. Et me seda suudaks teha, peab meil olema organiseeritud ja välja õpetatud tugev rannakaitse. Kuna meie noorel riigil puuduvad vahendid võimsa sõjalaevastiku pidamiseks, peame usaldama rannakaitse²⁵ tegevuse osaliselt vabatahtliku organisatsiooni – Kaitseliidu – kätte. Meie merejõududes on sellest aru saadud. 29. märtsil/1933/ pidas

J. Klaar. *Merele! Kaitse Kodu!* nr 9, 1933. Lk 249-250. KLM f 3, n 2, s 46:3.

Algset sõnastust on redigeeritud.

Kaptenmajor Jaen Klaar, VR I/3, II/2 ja II/3 (27. 01. 1889 – 02. 04. 1943, Võzael). 1919. aasta veebruaris juhtis karistussalka, kes surus maha nn Saaremaa mässu. Vabadussõja ajal suurtükilaeva „Lembitu“ komandör. 1925. aastast Kaitseliidus, 1. maist 1933 Kaitseliidu peastaabi mereüksuste jaoskonna pealik, samal ajal ka Ida malevkonna pealik. Nõukogude okupatsioonivõimud arreteerisid Klaari merel 1940. a. juunis.

²⁵ Kui eelmise sajandi kolmekümnenendatel aastatel oli eesti keeles kasutusel just rannakaitse termin, siis ei ole see tänapäevast sõjapidamist arvestades enam asjakohane; kaitset merelt lähtuva ohu vastu nimetatakse nüüd (ka teistes keeltes) ranniku-, mitte rannakaitseks.

mereväeleitnant R. Kokk²⁶ merejõudude staabis väga huvitava ja põhjaliku loengu teemal "Kaitseliidu mootorpaadi osakonna asutamise võimalused ja selle kasutamine mobilisatsiooni korral".

Referent tõi näiteid Inglise abilaevastiku kohta, seal teeninud vabatahtlikest meeskondadest, kes paistsid silma oma sangarikkusega maailmasõja ajal. Ta andis ülevaate ka Soome merekaitseliidust, kelle valvata on kogu Soome rannaala, oma meeskonnad on mootorpaatidel, rannapatareidel ja sidepostidel. Leitnant Kokk tutvustas üksikasjalikult Soome merekaitseliitu, õppuste korraldamist seal ja tegutsemist nii rahu kui sõja ajal.

See loeng kinnitas veel kord, et ka meie peame looma endale sellise organisatsiooni. Meie rand nõuab kaitset. Merekaitseliidu loomisel minu arvates takistusi ei tohiks olla. Sellest huvitatud inimesi on meil väga palju. Ka mereväe reserv tuleks ära kasutada, kes muuseas ei ole Eesti Vabariigi kestuse ajal veel kordagi kodusõppustel käinud.

Merekaitseliidu loomist ei ole arutatud ainult merejõududes vaid seda on mitmel korral kaalutud ka Kaitseliidu peastaabis. Mõnes kohas on loodud isegi väiksemad üksused, kuid laiem organiseerimistöö on mitmel põhjusel seisma jäänud. Nüüd on aga Kaitseliidu peastaap, innustatuna merejõudude vastutulelikkusest, asunud jälle energiliselt tegutsema; tööle on võetud mitu merenduse asjatundjat, kes peavad kiiresti koostama plaanid ja looma vastava rakustiku.

Kaitseliit on riigikaitse alal mõne aasta jooksul tõusnud arvestavaks jõuks, millega vaenlane peab arvestama ja arvestabki. Kogu see sõjaline jõud ei ole koormaks riigikassale. Kaitseliidu isikkoosseisust 99 % ei saa palka. Kulukas on õppetegevus ja relvastus.

Sama võimsaks nagu Kaitseliit on maal, peab saama ta ka merel ja me suudame seda, selles ei ole mingit kahtlust!

Meie kaitselaevastikult võime üle võtta järgmised ülesanded (need, mis olid ka inglasterl maailmasõja ajal): traalimine, miinide panek, valveteenistus, sideteenistus kaldal, administratiivteenistus (kaldal) sadamates, võrkude pukseerimine, konvoiteenistus, kaubalaevade relvastamine, teenistus kaldapatareide juures – ja veel palju teisi.

Nagu näete, neid vajalikke ülesandeid võib olla vägagi palju ja nende täit-

²⁶ Vanemleitnant Richard Johannes Kokk (01.10. 1904 – 21.04.1977 Tallinn), 1928. aastast teenistus Merejõudude Staabis, 1930 – 1939 Merelaevastiku divisjonis – a/l „Lembit“ komandöri abi ja komandör, ajakirja Merendus esimene ja viimane toimetaja.

misel ei ole meil vaja teha ka erilisi kulutusi. Merekaitseliitlane leiab kindlasti aega oma koduste tööde kõrvalt õppustel käia. Nad on rannasõidulaevade ja mootorpaatide omanikud ja riigi hädaolukorral lähevad nende ujuvvahendid riigikaitse teenistusse.

Kõiki ülalpool nimetatud asjaolusid arvestades on Merekaitseliidu kui määratu tähtsusega rannakaitseteguri loomise küsimus otsustatud. Jõudu ja edu organiseerimistööle!

Saaremaa „vallutamine“

Kaitseliidu peastaap korraldas 17. ja 18. juunil 1933 Saaremaa põhjarannikul suure meredessantoperatsiooni, millest võtsid peamiselt osa Lääne ja Saare malevad. Plaani kohaselt pidid läänlased tungima Saaremaale ja selle vallutama.

Dessantlaevastik koos laiarööpalise raudtee piirkonna malevkonna liikmetega sõitis välja Haapsalust varahommikul. Samuti sõitsid välja Tallinna maleva kaitseliitlased ühes orkestriga. Külalised Soomest olid nende kaitseliidu staabiülem ja viis malevapealikut. Poolast ja Lätist esindajaid ei olnud, dessanti jälgisid aga nende sõjaväeatašeed. Lätist olid saabunud Naiskodukaitse esindajad, kes tundsid eeskätt huvi toitlustamisega seotud küsimuste vastu; seekord korraldasid toitlustamist Saare naiskodukaitjad.

Dessantist osavõtjad jagunesid rohelisteks ja sinisteks. Kui rohelist poolt – kallaletungijaid – juhatas Lääne maleva pealik major August Reinhold, siis siniste juhiks oli Saaremaa maleva pealik major Rudolf Johannes Lints.²⁷ Merel oli dessantvägede juhiks kapten Rudolf Borgmann²⁸.

Kogu dessantoperatsiooni juhtis kolonel Jaan Maide²⁹, talle olid abiks vahe-

Kaitse Kodu! nr 13, 1933, lk 398-399. KLM f 3, n 2, s 45:26

27 Kolonelleitnant Rudolf Johannes Lints, VR I/3 (22. 03. 1891 – 24. 04. 1942 Sverdlovsk), Eesti Vabadussõja ajal teenis 5. Rakvere jalaväepolgus, 1927-st aastast Kaitseliidu Saaremaa maleva pealik ja 1934- 1940 Tallinna maleva pealik, vahepeal (1936-38) õpingud Kõrgemas Sõjakoolis. Oli määratud 31. juulil 1940 2. üksiku jalaväepataljoni ülemaks. 1941. a. 14. juunil Nõukogude okupatsioonivõimud vangistasid Lintsi ja ta mõisteti Erinõupidamise otsusega surma 24. aprillil 1942.

28 Mereväekapten Rudolf Linnuste (12. 05. 1888 – 21. 10. 1947 Stockholm), 13. märtsist 1919 teenistus Merejõudude juhataja staabis, siis suurtükilaeval „Lembit“, komandör miiniristlejatel „Lennuk“ ja „Vambola“, Merelaevastiku divisjoni ülem 1925-38. Kuni 1935. aastani perekonnanimel Porkman (Borgmann). Merejõudude Staabi ülem 18. septembrini 1939.

29 Kindralmajor Jaan Maide VR II/3 (30. 05. 1896 – 10. 08. 1945) tegi läbi kogu Vabadussõja 6. jalaväepolgu 1. roodu ülemana. 15. märtsist 1924 Ranna-, Öhu- ja Sisekaitse staabi operatiivadjutant. 1926 aastast Kaitseliidu staabi ja seejärel Kaitseliidu peastaabi ülem. 1933. aastal ilmus raamatuna ta uurimus „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918-1920“. 1934. aastal 1. soomusrügemendi ülem kohusetäitja ja 1935. aasta 1. detsembril lähetati tagasi Kaitseliidu peastaabi ülemaks, 1939. aasta sügisel määrati 4. diviisi ülemaks. Esimesel nõukogude okupatsiooniaastal õnnestus tal ennast varjata ja arreteerimist vältida. Saksa okupatsiooni ajal oli Maide Eesti Politsei- ja Omakaitsevalitsuse ülem abi ning hiljem Omakaitse Peavalitsuse ülem abi. Langes aga 1944. aasta oktoobris NKVD (Siseasjade Rahvakomissariaadi venekeelne lühend) luureorganite küüsi ja NSV

kohtunikud roheliste poolal Viru maleva pealik kolonel Georg Vaher³⁰ ja siniste poolal major Eduard Freudenstein.

Dessantoperatsiooni läbiviimist ja ettevalmistamist juhtis Kaitseliidu peastaabi ülem kolonel Jaan Maide

Mereväekapten Rudolf Borgmann (Linnuste)

Liidu Ülemkohtu sõjakolleeegiumi istungil mõisteti mahalaskmisele.

30 Kolonelleitnant Georg Vaher, VR II/3 (04. 01. 1888 – 01. 09. 1947) sündis Tartumaal, võttis osa Eesti Vabadussõjast. Aastatel 1925-1940 Kaitseliidu Viru maleva pealik.

Operatsiooni staabi ülem kolonelleitnant August Balder³¹ kirjutas ajakirjas Kaitse Kodu!: „Saaremaa maleva üksuste koondumine sündis loomulikus häireolukorras ja võitluses, Saaremaa malevale ei olnud teada dessandi maabumise koht ja aeg, saarlaste luure ja vaatlus pidid selle kindlaks tegema. Takistamaks Saaremaa kaitsepataljoni koondumist, määrati miinimum aeg rühmade ja kompaniide kogunemiseks, lõhuti ära truup Tika küla juures teel, mis tuli ära parandada, mistõttu kahe kompanii kohalejõudmine hilines tund aega.

Kui õhuluure oli kindlaks teinud dessantlaevastiku asukoha, koosseisu ja liikumissuuna, kuulutas malevapealik välja häire ja kaitseolukorra. Rannavalveosad asusid ettenähtud kohtadesse ja teised maleva üksused võisid koonduda ja valmistuda väljaastumiseks. Ranna vaatluspostid informeerisid pidevalt malevapealikk, kus roheline vaenlase laevastik Triigi lahes asub ja randub. Lennukid pommitasid dessantlaevastikku. /---/

Rannavalve ja vaatlus, luure ja side maleva staabiga olid Saaremaal hästi korraldatud, mis võitluses dessandiga on eriti tähtis. Malevapealik oli kogu aeg roheliste laevastiku liikumisest, pärast dessandi maabumist nende pataljoni liikumise suunast ja jõududest informeeritud. Rõõmustas kõrge sõjaline väljaõpe Saaremaa malevas. Juhid said suurepäraselt hakkama oma üksuste ohjamisega. Lahingrivistused ja -tegevus olid allüksustele kohased, käskude täitmine – eeskujulik. Soovida jätab vaid tule juhtimine ning tule ja liikumise kooskõlastamine.

Oma eriomase tegevuse poolest oli dessantpataljonil täita raskem ülesanne kui Saaremaa pataljonil, sest maabumine ja dessantosade tegevus – need on üldse ühed raskemad tegevusalad sõjapidamises. Olulist tähtsust omab siin kiirus, millest oleneb edukas ettevõtmine. Dessantpataljonil ei olnud kerget üksusi, et saavutada kiiret tegutsemist. Teine tähtis ala on sidepidamine dessandi eri osade vahel; side pataljoni juhi ja allüksuste vahel lonkas. Aga maabumine – see raskeim ja põnevaim moment dessandi ajal – oli siiski hästi

31 Kolonel August Balder, VR II/3 (25. 10. 1891 – 26. 09. 1973) sündis Undla (Kadrina) vallas. Oli I maailmasõja ajal rooduülemana rindel. 11. novembrist 1918 Kadrina kaitseliidu pealik, 1927. aastast Kaitseliidu teenistuses, kus aastail 1928-39 oli Kaitseliidu Peastaabi õppe- ja spordiosakonna pealik. Selle kõrvalt oli ta 1934-39 Tallinna maleva Põhja malevkonna pealik ja korduvalt ka Kaitseliidu ülem ja KL PS ülem kohusetäitja. Esimese vene okupatsiooni ajal arreteeriti Balder 1940. aasta juulis. Pärast kaheksa-aastast vabadusekaotust vabanes vangistusest.

ette valmistatud“.³²

Koondaruande tegemiseks tuldi kokku Triigi alevis, kus oli ette nähtud kõigile ka ühine lõuna. Meredessantoperatsiooniga saavutati see eesmärk, mida taotleti tänu kõigi osavõtjate innule, tahtele, tõsisele tööle ja huvile.

Dessandi kohta ilmus 6. juulil 1933 alljärgnev Kaitseliidu ülema käskkiri nr 36: „Ligi $\frac{2}{3}$ meie kodumaa piiridest on veteväljad – Balti meri, Soome laht ja Peipsi ning Pihkva järved. Meie kaitseliit peab olema ettevalmistatud ja omama kogemusi väljaastumiseks ranniku kaitseks, kui seda ähvardab hädadoht merelt. Teisest küljest näitas Vabadussõda, millise tähtsuse omavad meie kodumaa kaitsele vaenlase tiibadel ja seljataga teostatud dessandid. Peame õppima ja oskama tegutseda ka dessantosades.

Neid eesmärke silmas pidades oli kaitseliidu peastaabi poolt korraldatud 17. ja 18. juunil dessantoperatsioon Saaremaa põhjarannikul.

Jälgides isiklikult manöövritegevust ja tutvudes vahekohtunikelt esitatud materjalidega märgin:

1. Vaatlus ja luure Saaremaa rannakaitse osade poolt, Saaremaa maleva kogunemine häirekorras ja koondumine dessandi vastu võitlemiseks viidi läbi lühikese aja jooksul ja eeskujulikult.
2. Kord ja distsipliin manöövris oli eeskujulik. Kiitvalt tunnistan seda pealikute kohta, kes ise olles eeskujuks, vaatamata manöövritegevuse hoogsale tempole ja väsitavusele, säilitasid oma üksustes kindla korra. Kiidan malevlasi, kes ise austasid korda ja pealikute käsud täitsid parima tahte ja püüdega.
3. Taktikaline tegevus ja kaitseliitlaste tegutsemine lahingolukorras areneb kindlate sammudega. Kui mõni aasta tagasi vähe oli pealikuid, kes oma üksuse kindlasti hoidsid „kätēs“ ja teostasid oma tahte, siis nüüd on neid enamus. Need pealikud maitsevad kaitseliidu manöövritel oma püsiva töö vilja. Nad on teistele rõõmuks ja kaitseliidule ning oma üksusele uhkuseks.
4. Toitlustamine oli hästi korraldatud naiskodukaitse vilunud kätēs. Kui väike osa ühe üksuse mehi kurtis esimese päeva õhtul tühja kõhu üle, siis polnud see toitlustajate süü. Lahingus ei käi köök kaasas lahingkäiguga, vaid köök jõuab siis järele, kui lahing raueb. Seda teadku need, kes kurtsid tühja kõhu üle.

32 A. B. Saaremaa dessantoperatsioon. *Kaitse Kodu!* nr 13, 1933, lk 397-399.
KLM f 3, n 2, s 46:4 Algset sõnastust on redigeeritud.

5. Lõpuks märgin tõsist indu ja tahet, mis kõikjal saatsid manöövritegevust.

Täna kaitseliitlasi, naiskodukaitse liikmeid ja kõiki manöövril osavõtjaid, eriti aga manöövri poolte juhte ja vahekohtunikke, armastusega ja suure püüdega tehtud töö eest Saaremaa dessantoperatsioonis.³³

Kaitseliidu Saaremaa dessant

*Manöövrit jälgis Kaitseliidu ülem
kindralmajor Johannes Roska (Orasmaa)*

33 Kaitseliit. *Tallinna Maleva Teataja* nr 20, 1933.

Säilitatud on algne kirjakeel.

Merekaitsemiidu asutamise võimalusi

Tekst: Richard Kokk

Vanemleitnant Richard Kokk

/---/ Merekaitsemiidu eesotsas peaks seisma Merekaitsemiidu ülem, kutseline mereväehvitser, kes alluks otseselt Kaitsemiidu ülemale. Kõigi Kaitsemiidu malevate juurde peaksid olema loodud Merekaitsemiidu osakonnad, mis alluksid administratiivselt malevate pealikele, kuid väljaõppelt Merekaitsemiidu ülemale. Vältimaks kahe organisatsiooni tekkimist ei soovita Merekaitsemiidu üksusi (osakondi) kohtadel otse Merekaitsemiidu ülemale allutada. Terve rida küsimusi on praegu Kaitsemiidul juba lahendatud, nagu relvastuse, laskemoona, õppeabinõude, riidevarustuse jne küsimused.

Selline alluvusvahetkord on praegu ka Soome merekaitsemiidus.

Merekaitsemiidu ülemale alluksid väljaõppe teostamisel malevate Merekaitsemiidu osakondade pealikulid – kutselised mereväehvitserid, kes oleksid ühtlasi siis ka instruktoriteks. Osakondade pealikke aitaksid väljaõppe alal allohvitserid merepraktika, signaali-, miini-, traali-, suurtüki- jne erialadel.

Maleva Merekaitsemiidu osakonna pealikule alluksid flotillide või üksikud divisjonide pealikulid. Flotill on üksikute divisjonide koondis, näiteks Tallinnas, Pärnus ja Haapsalus. Üksikud divisjonid oleksid kohalikes malevkondades. Divisjoni pealikule alluksid üksikud ujuvõidukite komandörid ja erikomando ülemad, kui näiteks divisjoni juures on sidekomando.

Üldjoontes jaguneksid vabatahtlikest koosnevad merekaitsemiitlased juhtkonnaks, tekiala ja masinaala meeskonnaks. Esimeses suurtüki-, miini-,

R. Kokk. Merekaitsemiidu asutamise võimalusi meil. *Kaitse Kodu!* nr 15/16, 1933, lk 463-465. KLM f 3, n 2, s 46:5. Algset sõnastust on redigeeritud.

signaali-, jne eriala spetsialistid ja teises motoristid, masinistid, kütjad ja elektrikud.

/---/ Et väljaõpet korraldada, on Merekaitseliidul vaja muretseda endale vähemalt üks musterpaat. See võiks olla üldtunnustatud paat M. L. (Motor Launches), mis oli meie liitlastel kasutusel juba maailmasõja ajal. Need paadid on kuni 80 j. pikad, kahe-kolme mootoriga, mis andsid kiiruseks 20 sõlme ümber, sobivad hästi merel sõitmiseks, relvastatud väikese, näiteks 75 mm suurtükiga või siis kuulipildujatega, allveepommidega, varustatud traalimiseadeldisega, uduaparaadiga, suitsupoidega, hüdrofoonidega ja raadioga. Säärase paadi muretsemine täiendaks märgatavalt meie merejõude. Peale selle annaks see paat võimalusi divisjonides läbi viia kiirkursusi erialade järgi. Kõike saaks läbi võtta praktiliselt, sest õppeabinõude küsimuse lahendamine kohtadel ei ole niikuinii esialgu tähtis.

Merekaitseliitlaste väljaõpe jaguneks kahte järku: üldsõjaväeline ja erialaline õppus.

Oma malevate, malevkondade või kompaniide juures teevad merekaitseliitlased läbi üldsõjaväelise õppuse koos maakaitseliitlastega; võetakse läbi rividrill, laskeharjutused, õpitakse vintpüssi, kerge- ja raskekuulipilduja lahti-kokkupanekut ja vastavaid määrustikke.

/---/ Eelpool olid mul ära märgitud kohad, kus meil tuleks kõigepealt organiseerida Merekaitseliidu üksused. Andmete põhjal on meil võimalik kõigisse nendesse kohtadesse mobilisatsiooni korral koondada teatud arv ujuvabinõusid. Praegu on aga rida kohti, kus ujuvabinõude küsimuses on raskusi. Siin tuleb paratamatult leida mingisugune moodus – kas siis kasutada praegu kohalolevaid väheseid kõlbulikke mootorpaate või püüda hankida sinna vastav ujuvabinõu. Mobilisatsiooni korral tuleb väikelaevadega teha niikuinii teatud ümberpaigutusi. Kus neid rohkem on, sealt tuleb sõja korral ära võtta ja saata sinna, kus neist on puudus. Meeskonnad aga moodustatakse kohtadel, kus divisjon hakkab tegutsema. On väga tähtis, et just meeskond oleks kohalt pärit kuna nad tunnevad kõige paremini kohalikke olusid, oskavad hästi navigeerida ja on juba rahu ajal endale selgeks teinud kõik selle piirkonna iseärasused.

Mobilisatsiooni väljakuulutamisega läheks Merekaitseliit merejõudude juhataja alluvusse ja merekaitseliitlased arvatakse sellest momendist tegevteenistuses olijaks.

Kaitseliidu ülema käskkiri nr 77, 08. 11. 1934

Avaldan teadmiseks ja täitmiseks vabariigi valitsuse otsuse 10. augustist s.a.³⁴

Vabariigi valitsuse poolt 10. augustil 1934. a. kinnitatud **Kaitseliidu ujuvabinõude lippude kirjeldus ja tarvitamise kord.**

§ 1. Kaitseliidu ujuvabinõudeks loetakse: kaitseliidule või kaitseliidu üksustele kuuluvad ujuvabinõud ja kaitseliidu peastaabi poolt kaitseliidu koosseisu vabahtlikul alusel arvatud era ujuvabinõud.

§ 2. Kaitseliidu ujuvabinõude lipud on: 1) üldlipp, 2) üldvimpel, 3) malevate mere- ja sisevete üksuste lipud ja 4) ametivimplid.

§ 3. Üldlipuks on riigilipp, selle vahega, et lipu lahtine osa on kahe väljalõikega ja lipu vardapoolses osas on kollane laid 2/9 lipu üldisest pikkusest, kusjuures selle kollase lai keskkohta on asetatud kaitseliidu embleem. Lipu laiuse ja pikkuse vahekord on 7:13 (lisa I).

§ 4. Üldvimpli lahtine osa on terava otsaga, kusjuures teravnemine algab vimpli 2/3 pikkusest. Vimpli vardapoolne osa on riigilipu värviline 3/20 vimpli üldisest pikkusest ja sellest edasi vimpli lahtine osa on kollane. Vimpli laiuse ja pikkuse vahekord on 1:20 (lisa II).

§ 5. Kaitseliidu ujuvabinõud kannavad üldlippu ja üldvimplit: 1) sõidul olles – tagumise masti kahvlis või masti puudumisel ahtri lipuvardas päikese tõusust kuni loojaminekuni; 2) ankrus ja kai ääres – ahtri lipuvardas hommiku kella 0800 kuni päikese loojaminekuni.

§ 6. Malevate mere- ja sisevete üksuste lippude ja ametivimplite kirjelduse ja tarvitamise korra kinnitab kaitseminister kaitseliidu ülema ettepanekul.

³⁴ KLM f 3, n 2, s 46:27

Säilitatud on algne kirjakeel.

§ 7. Kaitseliidu ujuvabinõude lippe ja vimpleid kannavad era ujuvabinõud ainult kaitseliidu teenistuslike ja õppeülesannete täitmisel.

Kaitseliidu ujuvabinõude lippude kinnitamisega on vabariigi valitsus kiitnud heaks ja tunnistanud tarviliseks kaitseliidu mereüksuste moodustamise. See tähendab uut sammu kaitseliidu mereüksuste arenemises. Loodan, et kaitseliidu ujuvabinõude tunnustamine ja äramärkimine vabariigi valitsuse poolt annab mereüksustele uut jõudu ja tahet nende tegevuses.

J. Roska, kindralmajor
Kaitseliidu ülem

Merekaitselehtlaste lipp tõuseb masti

Edukas algus!

Eesti ajakirjanduses kajastati 1930. aastate alguses päris tihti Kaitseliidu malevate juurde mereüksuste loomisega seonduvat temaatikat, mis näitas, et see inimesi huvitas.

Üks mereskaute rühm oli mõnda aega juba koos käinud Haapsalu malevkonnas.³⁵ Merekaitseleidiu organiseerimist alustati 1933. aastal. Mereüksuste pealiku kohuseid täitis Jaen Klaar³⁶, Tallinna malevas Eduard Avik³⁷ ja Harju malevas Tiido Kraus.³⁸ Ühiselt merejõudude staabiga töötati välja esialgsed

35 KLM f 3, n 2, 46:25. Lääne maleva Noorte Kotkaste esimese mererühma „Urmas“ asutamismõtte algatajaiks olid vanemad kohaliku Kaitseliidu tegelased eesotsas meredivisjoni pealiku E. Viirega. Vastavalt võetud ülesannetele ja tegevusele oli rühm kujunenud vanemate poiste rühmaks (16-20 a.), mille liikmeteks tööstuskooli ja gümnaasiumi õpilased. Rühm sai kasutada suurt purjepaati ja võtta osa merekaitseleidiu õppustest. Spordialadel (võrkpall ja suusatamine) saavutati häid tulemusi. Erilist poolehoidu võitis rühma omanimeline jazz-orkester, mis oli ainuke omasarnane Haapsalus. Rühma staabi juhatuses oli ka signalist Heino Noor (sünd 1922), praeguse Naiskodukaitse Tartu ringkonna auliige.

36 KLM f 3, n 2, s 46:24. Kaitseliidu ülema käskkirjaga nr 27, 05.05.1933 nimetati kapten Jaen Klaar „tema enese nõusolekul peastaabi juure merekaitseleidiu üksuste päälikuks maleva pääliku õigustega, 1. maist s.a aravates. Kaitseliidu töös ja tegevuses on senini end teravalt tunda andnud raskused merekaitseleidiu organiseerimises, sest peastaabi juures on puudunud asjatundlik ja üldkorraldav eriteadlase-mereväelase käsi. Nüüd, mil lugupeetud Vabadussõja veteraan ja kauaaegne kaitseliidu päälik kapten J. Klaar end ise vabatahtlikult sellesse töösse on rakendanud, on see puudus kõrvaldatud, mispärast ka loodan, et merekaitseleidiu üksuste korraldamine kaitseliidus saab suure tõukejõu, see töö rajatakse kindlale alusele ja viiakse edasi täie hoo ja asjatundlikkusega. Merekaitseleidiu osad, nagu teisedki kaitseliidu üksused (malevkonnad, kompaniid jne.) kutsutakse ellu antud juhtnõrde kohaselt vastavate maleva päälikute korraldusel ja vastutusel ning nad alluvad samuti nagu teisedki kaitseliidu üksused vahetult maleva või malevkonna päälikule nagu see iga üksuse kohta kindlaks määratakse. Merekaitseleidiu üksuste üldine ja erialaline väljaõpe sünnib maleva pääliku korraldusel ja vastutusel, milleks peastaabi poolt kinnitatud üksikasjalisi juhtnõrde annab merekaitseleidiu üksuste päälik.“

37 Eduard Johannes Avik, VR I/3 (19.09. 1891 – 10.04.1942 Sverdlovsk), vanemleitnant. Oli 1921 – 35 Tallinna Tehnikumi laevamehaanikute kooli õpetaja (1921-26 juh.), 1926 – 29 Mereasjanduse Peavalitsuse juhataja ja 1929 – 40 Veeteede Valitsuse direktor, Tallinna maleva mereüksuste pealik. Nõukogude okupatsioonivõimud vangistasid ta 1941 ja hukkasid 1942.

38 Kaptenmajor Tiido Kore (kuni 1935. a. Kraus), VR II/2 ja II/3 (26.11.1887 – 10.05.1945 Tallinn).

õppekavad ja ajutised koosseisud. Kaitseliidu peastaap saatis need koos juhtnööridega mereüksuste formeerimiseks malevatesse laiali.

Töö edenes, eriti hilissügisel, kui meri külmus kinni ja rannaelanikel oli rohkem aega. Organiseerimistöödega, mida juhtisid mitmed sama aasta sügisel pärast Mereväe reorganiseerimist reservi jäänud mereväehvitserid, oli jõutud juba pea igas malevas algust teha. Novembrikuus lähetati Kaitseliidu peastaabi juurde m/r „Vambola“³⁹ viimane komandör kaptenmajor Rudolf Gildeman⁴⁰ korraldama Merekaitseleidu organiseerimist.

Detsembri ja jaanuarikuu jooksul sõideti läbi Narva, Lääne, Pärnu, Pärnumaa, Harju ja hiljem Saaremaa malevate tähtsamad rannapunktid. Koha peal tehti selgitustööd ja anti juhtnööre, tõmmati kaasa asjahuvilisi inimesi ja asutusi, kes tegutsesid mere alal.

Pealikute isikkoosseisu täiendasid märgatavalt vilunud meremehed kaubalaevastiku juhtkonnast, samuti jahtklubide liikmed (Pärnu, Kuressaare) ja reservmereväelased. Samal ajal registreeriti sobivaid eramootorpaate ja väikelaevu mereüksuste tarvis.

1933. suvel asutatud Merekaitseleidu üksused Harju ja Tallinna malevate juures viisid suurema õppuse läbi novembris Loksas piirkonnas nii merel kui maal, kus osalesid ka merejõudude torpeedopaat „Sulev“ ja miinitraaler „Olev“.

6. mail 1934 korraldas Kaitseliidu peastaap kõigi mereüksuste pealikele infopäeva.

Merejõudude staap koostas oma plaanid nii, et erialaõppustest said nüüd osa võtta ka merekaitseleilased.

6. juunist 2. juulini toimusid esmakordselt Viru, Harju, Lääne, Pärnu, Pärnumaa ja Saaremaa malevate mereüksuste praktilised ühisõppused Paldiskis, Haapsalus, Pärnus, Kuressaares ja Loksas traaleritel „Kalev“, „Olev“ ja suurtükilaeval „Mardus“, mis olid varustatud vastavate õppevahenditega. Õppuste üldjuhiks oli kpt-mjr Rudolf Gildeman, laevadel komandörid.

Näiteks, Pakri tuletorni läheduses toimus vaatamata tugevale tuulele ja lainetuusele traaleritel õppus signaali-, miinitraali- ja mootorialadel ja peeti kaldapostiga signaal- ja semaforisidest.

39 1933. aastal müüdi „Vambola“ koos „Lennukiga“ Peruule, kus sai nimeks „Almirante Villar“ ning teenis veel 20 aastat.

40 Kaptenmajor Enno Sinivee (kuni 1935. a. Rudolf Gildeman), VR I/3 (11.10.1894 – 05.01.1954 Cardiff)

Haapsalus oli Lääne maleva luuredivisjon väljas täies vormis, eesotsas pealik Saarega. Õppusi jälgisid malevapealik major Karl Soo⁴¹ ja mereüksuse pealik Samon.

Tormist rapitud tavakodanikule, kes oli üleni märg ja pidi kõvasti kinni hoidma õlistest laevavaieritest ei olnud see kuigi suur lõbu, seevastu tiivustas teda aga hea tahe ja kohusetunne!

Kaitseliidu mereüksuste meeskondades oli ka reservmereväelasi, kes õppusest osa võtsid; neile kujunes see teatud määral kordusõppuseks, kus oli võimalus oma oskusi jälle proovile panna.⁴² Lääne malevas peeti õppusi veel Sõrul ja Virtsus.

Tallinna malevas oli ette nähtud suurema mereüksuse loomine ja õppuste korraldamine eriaegadel.

Kaitseliidu peastaabi poolt oli välja töötatud ja heaks kiidetud Kaitseliidu ujuvvahendite ahterlipp, mis oli sarnane merelaevastiku omaga, kuid Kaitseliidu embleemiga.

Merekaitseliidu üksuse asutamine Tartu maleva juurde oli samuti jõudsasti edenenud; üksuses oli juba üle poolesaja liikme, enamus neist endised meremehed. Kaitseliitlaste pere suurenes; paljud olid leidnud just nüüd selle õige, temale meelepärase üksuse, kellega ühineda.

Formeerimisega alustati kohe, kui Kaitseliidu peastaabist oli tulnud vastav korraldus.

Tartu üksus oli eelnevalt jõudnud muretseda oma inimestele ka odava vormirõivastuse, mis väikeste muudatustega vastas mereväe ülejateenijate vormile. Endised sõja- või kaubalaeva ohvitserid võisid kanda mereväeohvitseri vormi. Sooviavaldusi mereüksusesse astumiseks võttis vastu sadamakapten Rait Vatsel. Tartu maleva merekaitseliitlased K. Keek ja E. Simenson paistsid silma 1935. a. kaitseliidupäeva sõjalistel spordivõistlustel Tallinnas, kus nad saavutasid neljateistkümnne võistkonna seas signaliseerimise alal esimese koha.⁴³

41 Kolonelleitnant Karl Mihkel Soo, VR I/3 (01. 12. 1895 – 02. 02. 1941) sündis Urvastes Võrumaal, Vabadussõja lõpus teenis 6. jalaväepolgus. Pärast 12. märtsi 1934. a. Pätsi ja Laidoneri riigipöört määrati Kaitseliidu Lääne maleva pealikuks. 1939. aasta lõpus viidi üle Tartu maleva pealikuks. Represseeriti Nõukogude Liidu võimude poolt. Mõisteti surma ja lasti maha 2. veebruaril 1941 kinnipidamiskohas Leningradis.

42 1920-30. aastatel Eesti Mereväes teeninuid kordusõppustele ei kutsutud.

43 Kaitseliidupäeva tulemusi. *Kaitse Kodu!* nr 13, 1935, lk 450. KLM f 3, n 2, s 46:6

1936. aasta suvel ehitas Sisevete malevkond endale moodsa õppelaeva. Algselt salakaubavedajatele kuulunud paat saadi Tallinnast. See oli aga varustatud liiga võimsa mootoriga, mis võis arendada 50 km tunniikiirust ja võttis liiga palju kütust ja seda ei saadud kohe kasutada. Malevkond pöördus siis palvega Tartu linnavalitsuse poole uue mootori saamiseks, kes kinkiski neile täiesti korras automootori ühes dünamo jt kõrvalosadega. Suured tänud öeldi linna pea kindralmajor Aleksander Tõnissonile ja linnavalitsuse liikmetele.

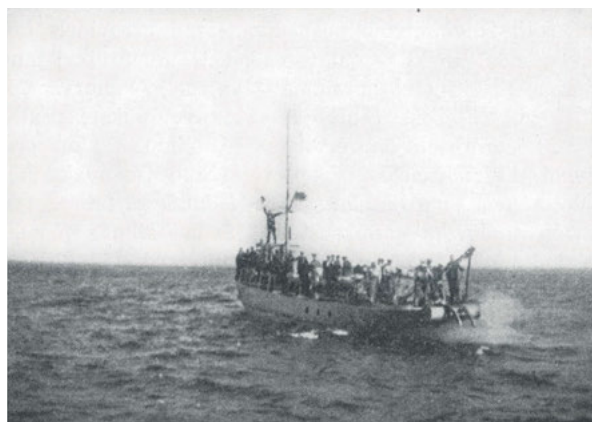
Sama aasta suvel ehitati mootorpaadi kere ümber Peipsi järve oludele vastavaks ja varustati relvadega. Mootorpaati, mis kandis nime „KL-10“, hakati kasutama õppepaadina. Paadi ümberehitamiseks, mida teostas saarlasest laevaehitaja, saadi summad Kaitseliidu peastaabilt. Osa tarvilikust rahast hangiti aga väljasõitude korraldamisega, näiteks pühapäevaste laevasõitudega Värskasse.

Haapsalu luuredivisjoni meeskond 7. juunil 1934

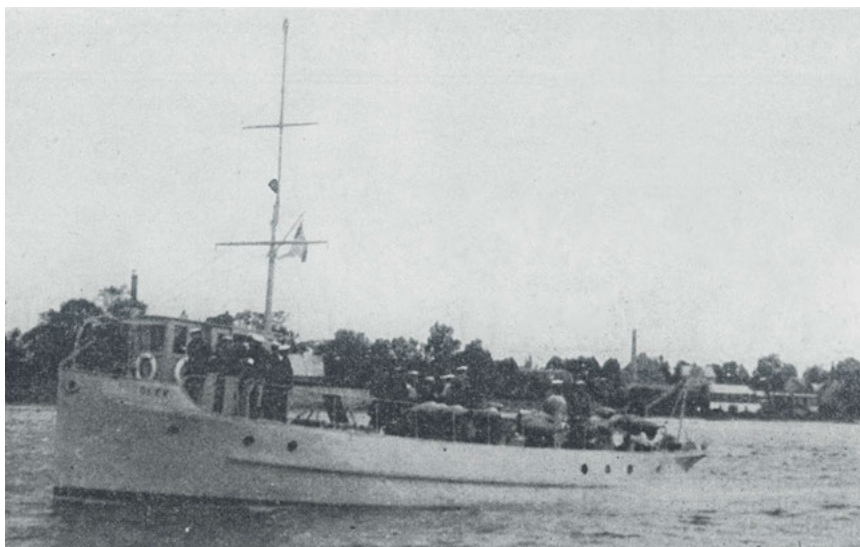
Haapsalu divisjon signaalõppusel

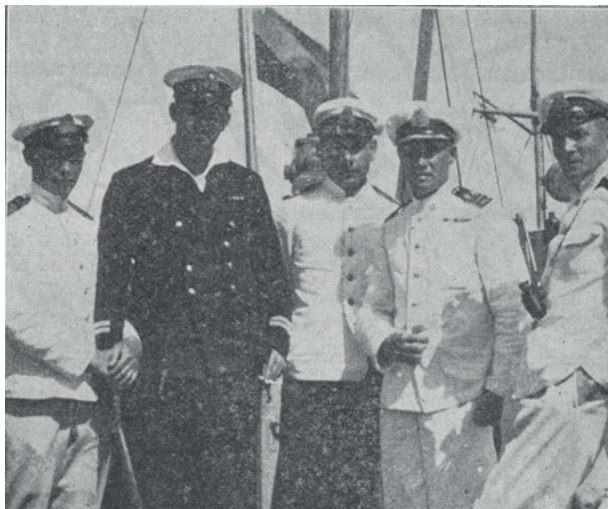
Semafori harjutusi Paldiskis

Traalerid „Kalev“ ja „Olev“ ja s/l „Mardus“ õppustel 1934. a. juunis-juulis

Kaitseliidu Pärnu divisjonipealikud „Olevi“ pardal

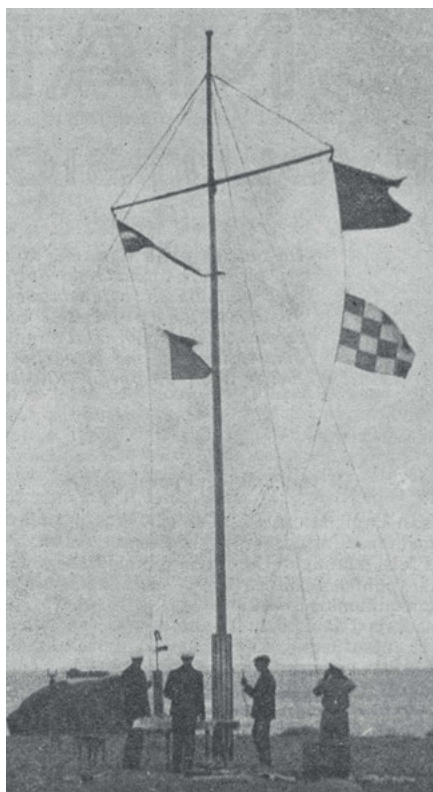
Merekaitseliidu õppuste juhid (vasakult) „Kalevi“ komandör m-ltn Verner Puurmann (Puurand), „Olevi“ komandör m-ltn Villem-Endel Kirotar, s/l „Mardus“ komandöri abi m-ltn Aleksei Vassiljev, üldjuht kpt-ltn Rudolf. Gildeman ja s/l „Mardus“ komandör v-ltn Alfred Valge

Pärnu maleva mereüksuste pealikud (vasakult) divisjoni pealik Tamm, maleva mereüksuste pealik Johannes Vau ja maleva rajooni pealik Rautsman

Kihnu ja Tõstamaa mererühmad Vaistes oma mootorpaatidega

Semaforiharjutus Kunda sidepostis

Signaallimine Prangli sidepostis

Miinitraaler „Kalev“. Pardale võis võtta 15 suurt- või 50 väikest (kala-) miini

Torpeedopaat „Sulev“

Mererühm „Urmas“

Rühma jazz-orkester

1935. aasta kiri

T. salajane⁴⁴

29. juunil 1935

224-V

Kaitsevägede Ülemjuhatajale

Kaitseliidu mereüksuste organiseerimise edukaks jätkamiseks oleks vajalik lõplikult kindlaks määrata kaitseliidu osa meie mere- ja rannakaitse alal üldse ning sellest lähtudes ka Kaitseliidu mereüksuste organisatsiooni raamid ning komplekteerimise põhimõtted.

Kaitseliit oma olemise mõttelt ja sisult on riigikaitset abistav organ. Järelikult ka mere- ja rannakaitse aladel langevad Kaitseliidule ainult merejõudude abistamise ülesanded, vastavalt tema võimetele ja võimalustele, millised oleks: valve-, vaatlus- ja sideteenistuse abistamise ning sadamate kaitse sõjaajal ja nendeks ülesanneteks vastavate üksuste organiseerimine ja ettevalmistamine ning merejõudude jaoks ettenähtud reservlaste massi väljaõppe abistamine rahuajal.

Ranna valve-, vaatlus- ja sideteenistuse otstarbekohaseks teostamiseks ning sadamate kaitseks sõjaajal näeb Merejõudude juhataja merekaitseliidu organiseerimise kavas ette:

- 6 mereside rajooni juhatust,
- 36 meresideposti, kokku 81 mootorpaadiga (á 2-6 m.p.) ja 2 traaler-veeskajat,
- 3 valvepaatide salka, kokku 22 mootorpaati,
- 4 traalerite salka, kokku 18 traalerit,
- 4 traaler-veeskajate salka, kokku 20 traaler-veeskajat,
- ühe allveelaevade hävitajate salga, kokku 4 kiir-mootorpaati ja
- 4 lõhkesalka, millised kõik kokku nõuavad isikulise koosseisu alal 904 allohvitseri ja madrust.

Ülaltoodud üksustest on merejõudude kehtivas sõjaaegses organisatsioonis ette nähtud 5 mereside rajooni juhatust ja 35 meresideposti, mille isikuline koosseis on kokku 180 allohvitseri ja madrust.

/---/

KLM F 3, n 2, s 45:32. Säilitatud on algne kirjakeel.

44 Täiesti salajane

2) Eelpool tähendatud meresidepostide abistamiseks vabatahtlikul alusel mootorpaatide organiseerimine ja nendele meeskondade moodustamine merejõudude juhatuse poolt soovitud arvil.

Mootorpaatide meeskondade komplekteerimiseks võib kasutada mehi 1. diviisi rajoonis alates 36-ndast eluaastast ja 3. diviisi rajoonis alates 28-ndast eluaastast.

3) Vabatahtlikul alusel organiseeritud ujuvabinõudest valvepaatide-, traalerite-, traalerveeskjate, allveelaevade hävitajatesalkade ja lõhkesalkade formeerimine ning nende üksuste väljaõpetamine merejõudude abistamise ülesandel merejõudude juhatuse poolt soovitud kohtades ja arvil.

Nende üksuste komplekteerimiseks võib Kaitseliit kasutada ainult vanemate aastakäikude mehi ja nimelt: 1. diviisi rajoonis alates 36-ndast eluaastast ja 3. diviisi rajoonis alates 28-ndast eluaastast. Nooremad mehed mobilisatsiooni korral nendesse üksustesse ei saa jääda, sest nad määratakse kaitseväge organisatsioonis ettenähtud väeosadesse – vastavalt oma sõjalisele ettevalmistusele.

4) Merekindluste komandantuuride ja mereväe üksuste jaoks ettenähtud reservlaste väljaõppe abistamine vastavalt merejõudude tarvidustele mobilisatsiooni korral.

5) Kaitseliidu mereüksuste varustamine kõige vajalikuga rahuajal Kaitseliidu enese kulul, kusjuures merejõud annavad oma tagavaradest neile õppuste korraldamiseks võimalust mööda vaid traale, õppemiine ja ka miinide veeskamise seadeldisi, niikaua kui Kaitseliidu üksused neid ei ole suutnud veel ise omale muretseda. Sõjaajal annaks kaitsevägi neile täienduseks ka relvi ja laskemoona, niivõrd kuivõrd seda võimaldavad tema tagavarad ja omad otsesed vajadused. Ka kütte- ja määrdeainetega varustamine sõjaajal teostuks riigi kulul ja peamiselt kohalikest tagavaradest.

Palun, Härra Kindral, käesolevas küsimuses Teie otsust.⁴⁵

O. Plaks
kolonel

Kaitsevägede staabi ülema kt.

45 Kindralleitnant Johan Laidoneri resolutsioon kirjal: Põhimõtteliselt võiks koostada, aga seda tuleb teha järk-järgult, sest Merekaitseliit on alles asutamisajajärgus, aga tema võib kujuneda suureks abijõuks meie merekaitsel üldse ja merejõududele eraldi. Alati tuleb aga silmas pidada, et Merekaitseliit saaks komplekteeritud ainult sellistest, kes on täiesti riigitruid ja saavad aru üldisest riigikaitsel tarvidusest ja on tõesti valmis sellest osa võtma. 2/VII 35 Laidoner

LISA

Merekaitseleidu üksused ja nende normaalkoosseisud
täienduseks merejõudude vaatlusteenistuse ja sadamate kaitse
organisatsioonile sõja korral⁴⁶

A s u k o h t	P i i r k o n d	Ü k s u s e d
---------------	-----------------	---------------

Narva-Jõesuu rajoon

Narva-Jõesuu	Narva laht kuni Päite nina merediaanini	4 valvepaati 1 lõhkesalk
Toila	Päite nina merediaanist kuni Sakka asunduse merediaanini	1 meresidepost 2 valvepaati

Kunda rajoon

Aseri	Sakka asunduse merediaanist kuni Mahu sadama merediaanini	1 meresidepost 2 valvepaati
Letipää	Mahu sadama merediaanist kuni Selja jõesuu merediaanini	1 meresidepost
Kunda		4 valvepaati
Vainopää	Selja jõesuu merediaanist kuni Vergi sadama merediaanini	1 meresidepost 2 valvepaati

Tallinna rajoon

Lobineeme	Vergi sadama merediaanist ühes Käsmu lahaga kuni Palganeeme merediaanini	1 meresidepost 2 valvepaati
Mohni	Mohni saare ümbrus ja Eru laht kuni Purekari merediaanini	3 valvepaati
Loksa		4 traaler-veeskajad 1 lõhkesalk
Juminda	Purekari merediaanist ühes Loksa	1 meresidepost

46 1935. a. kohanimed.

	lahega kuni Pedassaare merediaanini	6 valvepaati
Tsitre		1 lõhkesalk
Ihasalu	Pedassare merediaanist kuni	1 meresidepost
	Randvere merediaanini	2 valvepaati
Prangli	Prangli saare ümbrus	1 meresidepost
		4 valvepaati
		4 traalerit
Keri	Keri saare ümbrus	4 valvepaati
		12 valvepaati
		6 traalerit
		4 a-laevade
		hävitaajat
Lohusalu	Lohusalu laht	1 meresidepost
		2 valvepaati
Pakri	Lohusalu nina merediaanist ühes	4 valvepaati
	Paldiski lahega kuni Krässgrundi	
	merediaanini	
Paldiski		6 traaler-veeskajat
		1 lõhkesalk

Haapsalu rajoon

Osmussaar	Osmussaare ümbrus	3 valvepaati
Põõsapää	Krässgrundi merediaanist kuni	2 valvepaati
	Rostaby asunduse paralleelini	
Ramsi	Rostaby asunduse paralleelist ühes	1 meresidepost
	Nukke-Vormsi sissekäiguga	
Haapsalu		6 valvepaati
		4 traaler-veeskajat
Vormsi	Vormsi sissekäik	2 valvepaati
Tahkuna	Suursadama merediaanist kuni	1 meresidepost
	Nekmangrundi merediaanini	4 valvepaati
Ristna	Nekmangrundi merediaanist kuni	4 valvepaati
	Tohvri paralleelini	

MEREKAITSELIIT

Sõru-Tohvri	Soela läbikäigu ümbrus	1 meresidepost 4 valvepaati
Virtsu	Selglaidu paralleelist ühes Muhuväina sissekäiguga	2 valvepaati 2 traaler-veeskajat

Saaremaa rajoon

Ninase	Soela sissekäigust ühes Küdema- ja Tagalahega kuni Undva merediaanini	1 meresidepost 3 valvepaati
Vilsandi	Undva merediaanist ühes Kihelkonna lahega kuni Möldri paralleelini	2 valvepaati
Kihelkond		4 traalerit
Sõrve	Sõrve ümbrus ja Irbeni väin	4 valvepaati
Abruka	Abruka ümbrus	1 meresidepost 2 valvepaati
Kübarsaare	Kübarsaare ümbrus	1 meresidepost

Pärnu rajoon

Orissaare	Selglaidu paralleelist Ipsi paralleelini	1 meresidepost 2 valvepaati
Kihno	Kihno ümbrus	1 meresidepost 2 valvepaati
Ruhno	Ruhno ümbrus	4 valvepaati
Häädemeeste	Võistesaares paralleelist kuni Läti piirini	1 meresidepost 2 valvepaati
Pärnu	Pärnu laht ja sadam	1 rajooni juhatust 1 meresidepost 2 valvepaati 6 traaler-veeskajat

Kokku: 2 rajooni juhatust, 19 meresideposti, 103 valveposti, 4 lõhkesalka, 18 traalerit, 22 traalerit-veeskajat, 4 allveelaevade hävitajat.

Harju maleva mereüksuste pealikute erialakursus

Merekaitseliidu pealikutega viis Harju malev 1936. aasta aprillis läbi kursuse, mis nägi ette anda mereasjanduse alal võimalikult mitmekülgne ettevalmistus ja et omandatud teadmisi saaks igapäevase elu ja tegevuse juures rakendada.⁴⁷

Anti lühike ülevaade meremäärustikust, eriti sellest osast, mida kaitseliitlased pidid teadma koostöös mereväega, kui nad olid õppustel sõjalaevadel ja pidid alluma sõjaväedistsipliinile.

Selleks et merekaitseliitlased võisid täita ka mõnd operatiivülesannet merel oma väikeste laevade ja paatidega, pidid nad teadma ka meresõjakunsti ajalugu. Sellest ainest anti kolme tunniga lühike ülevaade.

Merekaitseliitlastel tuli eelkõige osata tegutseda mootortorpeedopaatidega ja nendega minna endast suuremate laevade vastu rünnakule. Tutvustati ka õhukaitset ja naaberriikide lennukeid, nende tüüpe ja tunnuseid. Tervishoiuolengutel räägiti haigestumisohtudest mereteenistuses.

Merepraktikat saadi väikese laeva juhi (kipri) tegevusulatuses. Pearõhk pandi aga navigatsiooni-, miini- ja mootoriasjandusele. Navigatsioonialal võeti läbi kipri kava, mille järel anti pärast nõutavat meresõidupraktikat kursuse lõpetanutele vastav kutsetunnistus, mis lubas neil iseseisvalt juhtida kuni 20-bruttoregistertonniseid laevu.

Miinala võeti läbi mereväe minööride õppekava ja lõhketööde ala põllutööministeeriumi poolt kinnitatud kavade järgi. Minööride kursuse lõpetajad said ka tunnistused, et nad võivad töötada lõhkeainetega s.t läbi viia või juhtida lõhkamistöid nii merel kui maal.

Mootoriala õpiti samuti mereväeohvitseride käe all. Selle kursuse lõpetanud võisid saada kaubalaeva I järgu motoristiks.

Loengud toimusid moodsate õppevahenditega sisustatud klassides, lektoriteks oma ala parimad spetsialistid; mereväest vanemleitnant Johannes Roden, leitnant Paul Porre, leitnant Johannes Friedrich Ivalo, mehaanik Erik Kün ja Kaitseliidust dr Eduard Ferdinand Pihlak.

⁴⁷ *Kaitse Kodu! nr 12, 1936, lk 373-374. KLM f 3, n 2, s 45:34. KLM f 3, n 2, s 46:24*

Kaitseliidu ülem oma käskkirjas 16. aprillil 1936. a. tegi teatavaks need alused, millele tuli rajada Merekaitseliit, andes järgmisi juhiseid: 1) vastavalt vajadusele olla valmis rakendama kõiki kasutuskõlblikke ujuvahendeid riigikaitse teenistuses, 2) kaasama oma tegevusse endisi mereväelasi, 3) omandama meresõjalaseid teadmisi.

Õppetöö oli väga intensiivne; loengud kestsid hommiku kella 8-st kuni õhtu kella kuueni, vaheldumisi nii teooria kui praktika omandamisega.

Et hinnata erapooletult kursustele teadmisi ja nende taset määras Merelae-vastiku divisjoni ülem Rudolf Linnuste eksamikomisjonide esimeesteks suurte kogemustega mereväehvitserid nagu kaptenleitnant Joosep Pruun, kaptenmajor Gustav Sääsk ja vanemleitnant Juhan Jansen.⁴⁸ Komisjoni liikmeteks olid veel Veeteede Valitsuse navigatsiooninspektor Feliks Saarnak ja põllutöoministeeriumi insener Voldemar Linström.

Head eelteadmised, kõrge distsipliin ja suur huvi õppetöö vastu olid eelduseks, et kursuse lõpetas edukalt nelikümmend neli meest. Võis tõdeda, et Merekaitseliidus olid teotahtelised inimesed ja paljudel nüüd taskus kas kippერი, minööri või I järgu motoristi kutsetunnistus. Peale puhtalt erialaste võimete paistsid merekaitseliitlased silma tubli ja distsiplineeritud meremeestena, kellede teadmised tulid kasuks nii mere- kui üldse riigikaitselises tegevuses ja rahva üldkultuurilise taseme tõstmisel.

⁴⁸ II maailmasõja algul kuulusid Eesti merejõudude juhtkonda kaptenleitnant Joosep Pruun (Läänemere laevastiku divisjon), kaptenmajor Gustav Sääsk (miiniveeskaja „Ristna“) ja kaptenmajor Juhan Jansen (miiniveeskaja „Suurop“).

Kordaläinud kursus

Tekst: **Jaen Klaar**

Kaitseliidu peastaabi õppe- ja spordiosakonna pealiku kolonelleitnant August Balderi eestvõttel viidi Tallinnas 1936. aastal läbi kolmepäevane kursus, et õpetada välja Kaitseliidu mereüksuste, paadi-, sidepostide ja lõhkesalkade pealikuid ning minööre ja anda juhendeid erialaste õppuste pidamiseks oma üksustes nii merel kui maal.⁴⁹

Kursuse avas Kaitsvägede staabi ülem kindral Nikolai Reek, kes rõhutas nende ülesannete tähtsust, mis Merekaitseleilidul tuleb täita, olla hoolas õppimises ja leidlik tegevuses.

Kaitseliidu ülema nimel tervitasid kursuselasi soojade sõnadega kolonel Jaan Maide, Merejõudude staabi ülem kapten Valev Mere ja Veeteede Valitsuse direktori poolt kapten Feliks Saarnak.

Pärast tervitusi jäid merekaitseleilased sinnaasasse, kuhu nad olid üles rivistatud – õppekompanii söögisaali, kokku 200 meest, et kuulata Kaitseliidu peastaabi ülema kolonel Jaan Maide ja peastaabi mereüksuste jaoskonnapealiku vanemleitnant Jaen Klaari loengut.

Pärast lõunavaheaega algasid teoreetilised õppused gruppides.

Teised kaks päeva olid pühendatud merepraktikale vastavalt oma erialale. Õppused merel kujunesid kaunis vaevaliseks halva ilma tõttu; oli udune, vahetevahel tibas tihedat vihma, ka lainetus oli päris tugev, nii et sõitjad merel said märjaks, aga sellest hoolimata näis meeleolu kõigil hea olevat. Eriti huvitavaks kujunes öine õppus, kui paadid tegutsesid tuledeta – pimedas, lisaks sombune ilm, mis põhjustasid paadipealikele ja sidemeestele üksjagu raskusi.

Kursuse tulemusi vaagides võis rahule jääda; kõik olid olnud kõvasti ametis ja täitsid oma ülesandeid, niivõrd kui ilmastik ja olukorrad seda võimaldasid. Minöörid töötasid hästi, miinide ohutukstegemist õpiti küll teoreetiliselt „Merekaitseleilase Käsiraamatu“ järgi. Leiti, et paadipealikud ei oska alati anda vajalikke käsklusi paatide rivistamiseks. Kui sideposti vaatlussektoris oli mitu laeva, pidi terasemalt jälgima kõige tähtsat laeva. Õppetöös oma üksustes tuli hakata rohkem tähelepanu pöörama praktilisele küljele, nagu ruutkaartide tundmine sidepostides, laeva asukoha määramine ruutudesse, vaatlus

49 J. Klaar. Kaitseliidu mereüksuste pealikute kursus. *Kaitse Kodu!* nr 23, 1936, lk 833-834. KLM f 3, n 2, s 45:33.

Algset sõnastust on redigeeritud.

merel, vaatluste tulemuste edasiandmine keskusesse. Leiti, et piisavalt ei osata selgitada nõudeid, kuidas tuleb õigesti toimida luurekäigul.

Kursusel saadud kogemusi ja õpitut tuli oma elukohtades tutvustada.

Tallinna maleva pealiku kt major Jaan Lepp nimetas oma käskkirjas ära need maleva liikmed, kes edukalt lõpetasid kursuse:⁵⁰ navigatsiooni alal – malevkonna pealik Edgar Maremaa, paadipealik Samuel Naturas, kompaniipealiku abi Edgar Paal, kompaniipealiku abi Herman Tõnisson, navigatsioonipealik Feliks Saarnak, mehaanikaala pealik Johannes Veerus, rühmapealik Evald Kirsmaa, rühmapealik Gerhard Rahnulo, rühmapealik Jaan Kivit, rühmapealiku abi Elmar Männik, rühmapealiku abi Erik Küün, rühmapealiku abi Johannes Põdra, rühmapealiku abi Heinrich Sarapuu, jaopealik Günther Keck, jaopealik Eduard Lainel, jaopealik Richard Kabrits, jaopealik Vaino Rannaste, malevlane Johannes Saare, malevlane Aleksander Sigus, malevlane Ustav Liblikus, malevlane Erich Siivo, malevlane Aleksander Koppel, purustustööde ja miini alal – jaopealik Jaan Saaliste, malevlane Juhan Kõrge, side alal – malevlane Edgar Sepp.

Merekaitseleidiu paadid merel õppusel

Miinide veeskamine

Merejõudude juhataja ühes kursuse lektorite ja Merekaitseleidiu pealikutega

Tallinna maleva Sadama malevkondlased marsivad lõunasöögile

Merekaitseleidiu vimpel heisatakse torpeedopaadi „Sulev“ masti

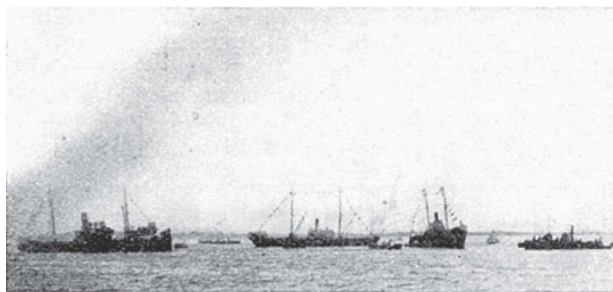
Kursusest osavõtjad koos pealikutega ja lektoritega

50 Kaitseliit. Tallinna Maleva Teated nr 8, 1937, lk 49

Meredemonstratsioon mitmetuhande pealtvaatajaga

1935. a. võidupüha suurejoonelise programmi raames peeti ka laiahaardelist kaitseliidupäeva. Nii kujunes üheks atraktsiooniks meie sõjalaevastiku demonstratsioonõppus Tallinna reidil enam kui kolme tunni vältel.

Miinitraalerid „Suurop“ ja „Ristna“ näitasid, kuidas lastakse vette miine, muljetavaldav oli rünnak allveelaeva pihta (õlilaik merel tähistas sel puhul allveelaeva asukohta), mille sooritas torpeedopaat „Sulev“, mis sõitis täiel kiirusel, samal ajal vastast allveepommidega tulistades. Efektselt mõjus ka miiniplahvatus, kui miinile sattunud miniatuurne ristleja pidi „elu jätma“. Demonstratsioon lõppes dessandiga Pirita rannas, mida publik nägi alguses päris hästi, pärastpoole vähem, kui hakati tegema suitsukatet.

Laevade rivi mereüksuste õppusel Tallinna lahel 22. juunil 1935

Torpeedopaat „Sulev“ suitsukatet tegemas

Dessant Pirita rannas

Külalised vahilaeva „Laine“ komandosillal

Oma lipu all!

Veeteede Valitsuse hoone ees Tallinnas toimus 25. mail 1935. aastal lipu üleandmine Kaitseliidu Tallinna maleva Sadama malevkonnale. Lipu muretses malevkonnale Naiskodukaitse jaoskond (esinaine Veera Toomara). Annetatud lipp oli siidist. Ühel küljel oli täies purjes sõitev viikingilaev ja kiri malevkonna nimetuse ja asutamisaastaga. Lipu teine külg kandis Tallinna värve ning Kaitseliidu embleemi – riigivappi hoidvat kotkast.

Sadama malevkonnaga oli tihedalt seotud insener Eduard Avik.⁵¹

Kui 1924. aasta 1. detsembri hommikul tööle tulnud Sadama ja Mereasjanduse Peavalitsuse ametnike seas sai teatavaks enamlaste väljaastumine, asus Eduard Avik organiseerima ametnikest sadama ja peavalitsuse maja kaitset. Samal õhtul jõuti välja panna laevadelt ja laost saadud erisuguste püssidega ja revolvritega varustatud piilkonnad. 6. detsembril tuli Tallinna Kaitseliidu ülema korraldus vajalike relvade väljaandmise kohta, mis jõudsid kohale kolme päeva pärast. Nüüd määrati ka ametlikult Kaitseliidu Sadama jaoskonna ülemaks Eduard Avik. Väike meeskond pidas sadamas ööpäevaringselt valvet, mõni mees sai puhata ainult paar tundi.

1925. aastal kuulusid Sadama malevkonna juhatusse peale malevkonnapealik E. Aviku tema abi kaugsõidukapten Oskar Treilmann (Toomara)⁵², Jakob Koppel ja E. Regi. Majanduspealikuks oli Pikalaenu panga president Paul Öpik. Kokku oli liikmeid malevkonnas sada kaksikümmend viis.

1932. a. septembrist tegutses malevkonna juures laskurklubi ja mereväe ja malevkonna vahel toimusid igal aastal laskevõistlused.

1933/34. a. talvel korraldati esimesed paadijuhtide kursused, mille lõpetas kevadel üheksateist meest. Suvel toimusid õppused sõude- ja mootorpaatidel ning mereväe traaleritel. Pikematel õppesõitudeil liini- ja abilaevadel, täitsid malevlased laevameeskonna kõiki kohustusi. Iga kursuse lõpetanu pidi iseseisvalt saama vähemalt kaks kuud sõidupraktikat. Õppuste eestvedajateks olid maleva mereüksuste pealik E. Avik, kaugsõidukapten E. Pahl ja tegevteenistuses olevad mereväeohvitserid.

Malevkond koosnes peamiselt riigiametnikest. Lähtuti põhimõttest, et kunstlikult liikmete suurt arvu taga ei aeta. Järjekindlalt kustutati nimestikust passiivseks

⁵¹ Vt lk 29

⁵² Oskar Toomara (kuni 1935. a. Treilmann), VR I/3 (22.02.1881 – 15.09.1940). Vabadussõja ajal oli Eesti meresadamate komandant, 1920. aastast ajakirja Laevandus väljaandja, 1930. aastatel Kaubandus-Tööstuskoja merekaubandussektori juhataja ja Tallinna Eramerekooli juhataja.

jäänud liikmed, mistõttu malevkonnas valitses juba algusest peale täielik üksmeel ja väga kindel distsipliin; kõik võtsid aktiivselt osa Kaitseliidu elust. 1935. aastal kuulus malevkonda sada üheksakümmend kaks liiget.⁵³

Üksikud isikud, seltskondlikud organisatsioonid ja asutused tegid Sadama malevkonnaga koostööd, aitasid materiaalselt. R. Kuusner ja Alfred Kalm annetasid laskevõistluste rändauhindadeks väärtuslikud hõbeesemed. Samuti tegid seda A/S Eesti Aga, laevaäri E. Bergmann & Co, Riigi Sadamatehased, A/S Tallinna Laevaühisus, Käsmu Laevaühisus ja teised. See võimaldas malevkonnal kümne tegevusaasta jooksul riikliku toetuseta ja ainult mõne üksiku peo korraldamisega katta kõik oma jooksvad väljaminekud. Suurem jagu malevlasi oli varustatud vormiriiete ja jalanõudega. Oli jõutud isegi muretseda tarvilikud relvad, mis kõik aitas tõsta malevkonna teovõimet.

Sadama malevkonna signalistide kursuse 1937. a. aprillis lõpetasid edukalt Aksel Berg, August Koppel, Evald Künnap, Raimond Mets, Armand Eller, Maksim Must, Johannes Klemmer, Aleksander Märska, Osvald Laan ja Alfons Pajuste.⁵⁴

Malevkonna pealiku E. Maremaa käskkirjaga nr 11, 15.06.37 määrati 1937. a. navigatsioonijaks mootorpaadi "Malevlane" koosseis alljärgnevalt: paadijuhiks Gerhard Keck, paadijuhi abiks Richard Kabrits, motoristik Villem Mast, motorist abiks Adolf Köst, minööriks Jaan Kõrge, signalistideks Aleksander Koemets ja Armand Eller.

Igati kordaläinuks võis pidada ka 1937. aasta septembris toimunud mereõppust; tänu pealik Eduard Avikule tegutsesid merekaitseliitlased igati reeglipäraselt.⁵⁵

Sama aasta oktoobrikuus läbiviidud Mereväe ja Sadama malevkonna vahelistel laskevõistlustel tulid malevkonnast auhinnalistele kohtadele E. Künnap, E. Kirsimaa, A. Treier ja R. Kabrits.⁵⁶

Malevkonna koosseisu kuulusid kaks arsti, kaks velskrit, õed ja samariitlased. 1. juunist 1928 kuni 1940 oli Sadama malevkonna pealikuks Edgar-Eduard Mare-

53 V. K. Tallinna maleva Sadama malevkond oma lipu all. *Kaitse Kodu! nr 10, 1935 lk 354*. KLM f 3, n 2, s 45:39

Enne likvideerimist 1940. aastal oli u 240 liiget. Sadama malevkond taasloodi 2. detsembril 1994, kui Kaitseliidu ülem nimetas Tallinna maleva tegutseva Meredivisjoni, kuhu kuulus 12 mereharidusega ja laevadel töötavat kaitseliitlast, Teise maailmasõja eelse Sadama malevkonna õigusjärglaseks. Taasloodud malevkonna esimeseks pealikuks sai Ruurich Rätsep, tema abiks Valeri Sirel. 1996. aasta jaanuaris vahetas pealiku ametikohal välja nooremleitnant Raivo Noorhani.

54 Kaitseliit. *Tallinna Maleva Teated nr 15, 1937*

55 Kaitseliit. *Tallinna Maleva Teated nr 27, 1937*

56 Kaitseliit. *Tallinna Maleva Teated nr 30, 1937*

maa (kuni 1935 Manitski). Malevkond pühitses oma aastapäeva 1. detsembril.

Sadama malevkonna liikmete vormiks oli Merekaitseleidu vorm. Malevkond asus algusest peale Veeteede Valitsuse⁵⁷ ruumides, kus peeti ka suurem osa õppusi ja koosolekuid. 1933. aastal hankis malevkond endale ka klubiruumid koos sisustusega. Malevkonna ühtlane koosseis, hea solidaarsustunne, kindel distsipliin ja seltskonna heatahtlik suhtumine kindlustasid malevkonnale jätkuvalt kindla arenemis- ning tegevusvõimaluse.

Siinkohal olgu suva järgi ära toodud üks paljudest malevkonna pealiku käskkirjadest:⁵⁸

Käskkiri

Sadama malevkonnale

1. detsembril 1936. a. nr 26

§ 1. Malevkonna aastapäeva puhul soovin kõigile pealikuile, malevlasile ja jaoskonna liikmeile õnne ja edu Kaitseliidu kui ka isiklikes töis ja tegevusis. Palun vastu võtta minu ja malevkonna juhatuse suurim tänu hoolsa, eduka ja üksmeelse töö eest, mida te ennastsalga-valt olete teinud. Südamlik tänu seltskonnale lahete annetuste ja toetuste eest. Loodan, et algav aasta leiab meid kõiki jällegi niisama kohusetruult oma otseste kohuste täitmisel.

§ 2. Avaldan südamlikku tänu härradele Johannes Hergauk'ile ja Karl Sander'ile malevkonna laskevõistlusteks annetatud väärtuslike rändauhindade eest.

§ 3. Avaldan teadmiseks, et 1936. a. karikavõistlusist võttis osa 100% malevkonna tegevliikmeid. Malevkonna keskmine tagajärg oli lisasilmadega 48,888 ja lisasilmadeta 43,711.

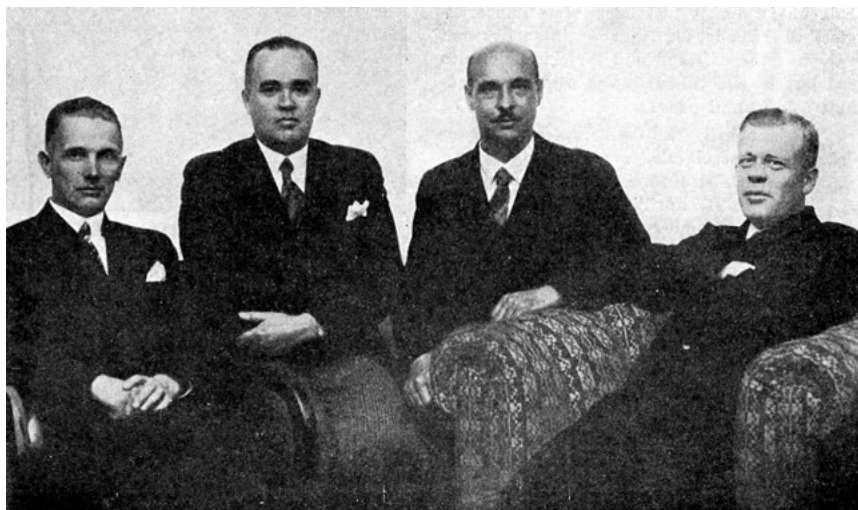
Tänan kõiki võistlusist osavõtnud pealikuid ja malevlasi saavutatud tagajärgede eest ning kohtunikke Nõmme malevkonnast nähtud vaeva eest.

§ 4. Juhin tähelepanu kontrollkogunemisele, mis on 2. kompaniile määratud 10. XII s. a. kell 1900

E. Maremaa
malevkonna pealik

⁵⁷ 13. novembril 1918 pandi alus tollasele meresõiduohutuse ja navigatsioonilisele abiteenistusele Tallinna Sadama Komandantuuri loomisega. Erinevate nimede all töötati 1. juulini 1929, mil ametkond sai nimeks Veeteede Valitsus. Veel kord muudeti nime 1938. aastal, kui Riigihoidja dekreediga nimetati olemasolev asutus ümber Veeteede Talituseks. 1940. aastal ametkond likvideeriti. Taasloodi Veeteede Amet 1990. a.

⁵⁸ Kaitseliit. *Tallinna Maleva Teated* nr 34, 1936, lk 266-267. Säilitatud on algne kirja keel.

Malevkonna juhatus 1934
Vasaskult: E. Manitski – pealik, J. Veerus, Luberg, Ed. Avik

Sadama malevkonna lipu õnnistamine 25. mail 1935

Eduard Avik

Veera ja Oskar Toomara 1938. a.

Merekaitseliitlase Käsiraamat

09. oktoobri 1936. a. ajaleht Postimees andis oma lugejatele teada, et Kaitseliidu peastaabi väljaandena ilmus Merekaitseliitlase Käsiraamat, 404 lehekülge ja mis trükiti Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikojas, Pikk tn 2, hind 2 krooni.

Raamatu koostasid kolonelleitnant August Balder, insener-mehaanik kpt-mjr K. Anton, kaptenmajor Konstantin Meel, vanemleitnant Jaen Klaar, vanemleitnant M. Piigert, kapten O. Kallikorm, kapten K. Preibah ja merekooli õpetaja res. m-ltn August Gustavson ja selle valmimisele aitas kaasa Kaitseliidu peastaabi mereüksuste jaoskond.

Vastavalt Kaitseliidu ülema käskkirjale tuli Merekaitseliitlase Käsiraamatut võtta õpikuna.

Kaitseliidu ülema käskkiri
nr 26.
Tallinnas, 16. aprillil 1936. a.

Eesti on mereriik. Meie riigi piire ümbritseb suurelt osalt vesi. Vesi on heaks looduslikuks piiriks riigile, kuid ka veeteede kaudu võib riigi julgeolekut ähvardada hädaoht. Selle vältimiseks peame hoolitsema rannakaitse eest.

Meil käib ülejõu suure laevastiku muretsemine, mis teostaks sõja korral rannakaitse täies ulatuses. Laevastikule ja merejõududele abiks peab rannakaitse teostamisest osa võtma ka rannarahvas, organiseerides end Kaitseliidu mereüksustena. Nii saab Kaitseliidu mereüksustele osaks suur ja tähtis ülesanne rannakaitse alal, mille täitmiseks nad peavad alati valmis olema.

Kaitseliidu mereüksused seisavad oma ülesande kõrgusel siis, kui nad on hästi varustatud ja omavad kõrge ettevalmistuse taseme. Sellele kõrgele ettevalmistustasemele jõudmine paneb suured ja rasked kohustused mereüksuste ja nende erialapealikutele. Nad peavad olema ise hästi ette valmistatud, peavad oskama oma üksusi välja õpetada ja suutma neid sõjalises tegevuses osavasti juhtida. Sama ka merekaitseliitlane, kelle mõtted ja töö on seotud oma igapäevase ametiga, mis nii tihti ei ühti tema tegevusalaga Kaitseliidus, ei suuda meeles pidada kõiki vajalikke oskusi ja teadmisi, mis ta vajab Kaitseliidu tegevuses.

Merekaitseliitlase Käsiraamat on pealikule abiks, kus ta leiab juhendeid oma tegevuses, on allikaks, kust pealik enda teadmisi täiendab ja meelde tuletab.

Merekaitseliitlase Käsiraamat on määratud mitte ainult pealikutele, vaid

kõigile merekaitseliitlastele. Lähtudes tarvidusest koondada kõike seda, mis on tarvis merekaitseliitlastele, on käsiraamatusse võetud:

- navigatsiooni ala;
- merepraktika;
- laevad, lennukid, nende liigitus ja äratundmine;
- tõkkemiinid, nende veeskamine ja traalimine;
- mereside;
- ilmateaduse ala;
- laeva ja paadimootorid;
- purustustööd;
- juhatusi tervishoiu alalt;
- reeglid laevade kokkupõrgete vältimiseks
- vormikirjeldus.

Nii haarab Merekaitseliitlase Käsiraamat kõiki meremehe tegevusalasid ja iga merekaitseliitlane leiab sellest oma erialale vajalikke teadmisi. Ta kergendab kaitseliitlase vaeva teoreetiliste teadmiste omandamisel.

Käsin Merekaitseliitlase Käsiraamatu võtta Kaitseliidus tarvitusele ametliku õpperaamatuna ja selle järgi teostada õppusi Kaitseliidu mereüksustes. Ühtlasi sean nõudeks, et Kaitseliidu mereüksused 1. detsembriks 1938. a., iga üksus oma erialal, käsiraamatu ulatuses oleksid ette valmistatud. See ettevalmistus ei tohi olla ainult teoreetiline, vaid ka praktiline. Teoreetiline arusaamine ilma praktiliste oskusteta on poolik töö.

*

*

*

Meie saarte ja rannarahva vägiteod merel ja oma ranna kaitsmisel ulatuvad kaugele minevikku, viikingite ajajärku, kus nad oma julgusega, vahvusega ja meresõiduoskusega panid naabermaade rahvaid neid austama ja kartma. Eestlase-meremehe iseloom, meresõjaoskus ja vahvus ilmnes jälle ja sai kinnituse Vabadussõjas. Kestku Kaitseliidu mereüksustes түсeda töö kõrval edasi see viikingite vaim, julgus ja kindel meel. Pärandagem seda põlvest põlve, siis kindlustame oma maa julgeoleku ja tuleviku merelt.

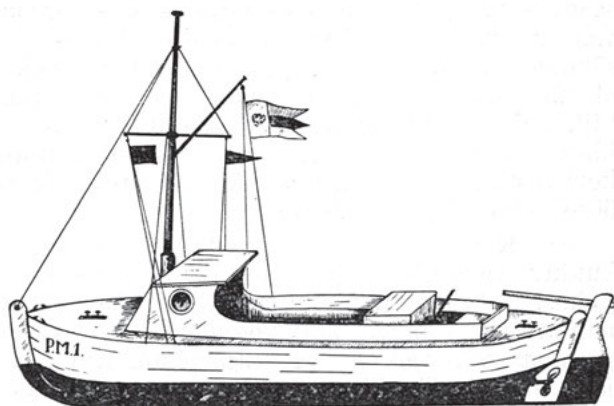
J. Orasmaa,
kindralmajor,
Kaitseliidu ülem.

Alljärgnevalt nopped Merekaitseliitlase Käsiraamatust.⁵⁹

PAADISÕIDUTEENISTUS

1. Paadid, nende varustus ja korrashoid

a) P a a d i d. Paat on väiksem ujuvabinõu. Paadid jagunevad: sõude-, purje-, mootor- ja aurupaatideks. Sõudepaadid liiguvad aerude abil, purjepaadid purjede, kuna mootor- ja aurupaadid mootori või aurumasina abil. Sõudepaadid jagunevad veel, vastavalt sellele, mitme aeruga on võimalik sõuda, kahe-, kolme-, nelja- jne aeruliseks.

Kaitseliidu Pärnu maleva mootorpaat

Sõude- ja purjepaadid on lahtised, tekita; mootor- ja aurupaate on nii lahtiseid kui ka tekiga. Sõude- ja purjepaatide kered on valmistatud peamiselt puust, mootor- ja aurupaatide kered on puust või metallist.

b) V a r u s t u s. Kaitseliidu mootorpaadi varustusse kuulub vangliin (tross paadi kinnitamiseks), piikhaak (pootshaak), aerud, tullid, rool, roolipinn, vendrid, veekühvel (ausker), paadilipp kotiga, semaforilipud kotiga, korkvestid iga paadisolija tarvis, ankur keti või trossiga, sidumisnõör, puhastuskaltsud, vee-nõu, latern värviliste klaasidega, latern valge klaasiga, kirves ja udupasun.

Navigatsiooni vahenditest peab paadis olema paadikompass, vajalik merekaart, paadisignaalarmaat, signaallamp ja paadi päevaraamat.

Kui Kaitseliidu mootorpaat sõidab eriülesannete täitmisele, traalima või miine veeskama, siis peab paadis olema veel traal ühes traadi seadistega või miinid ühes

59 Säilitatud on algne kirjakeel.

miini seadistega ja vastav tarviline lisameeskond. Purje ja sõudepaatidega ainult õppesõidule minnes peab olema paadis järgmine varustus: vangliin, piikhaak, aerud, tullid, rool, roolipinn, ankur ühes trossiga, vendrid, veekühvel, paadilipp, korkvestid, paadikompass, ja kui paat jääb ööseks merele, siis ka latern.

c) K o r r a s h o i d. Paat ja selle juurde kuuluv varustus tuleb hoida korras ja puhas. Pärast tarvitamist tuleb kõik asjad panna oma kohale, paati kogunenud vesi välja pumbata või veekühvliga välja tõsta. Kui paat jääb laeva või silla äärde seisma, pannakse hõõrumise vältimiseks ja tõugete pehmemdamiseks vendrid välja. Purjed, kui need on märjaks saanud, tuleb enne hoiukohale asetamist kuivatada. Paadikere tuleb alati väljast ja seestpoolt värvi all hoida, värvi lahtised kohad puhtaks kraapida ja värvida. Värv annab paadile ilu ja kaitseb ühtlasi paadikeret mädanemise ja vettimise vastu, pikendades seega paadi iga. Kõik paadi raudosad hoida puhtad ja, kui võimalik, siis üle värvida, et kaitsta raudosi roostetamisest. Paadi seismise ajaks asetatakse paadi lahtine varustus kuuri või katuse alla. Ankrusolev paat hoida kaitstult lainete eest, et see ei pääseks ankrust lahti ja lained paadile viga ei teeks. Silla ääres hoidmiseks tuleb paat hästi kinni siduda, vendrid paadi ja silla vahele panna. Pikemaajaliseks seismiseks kinnitada paat niisugusesse kohta, kus see ei ole tülikas teistele laevadele. Kaldale tõmmatud paat peab tugevate abil seisma otse kiilu peal. Paadikiilu alla peab asetama puuklotsid. Paadi põhjas olevast august võetakse kork välja, et vesi paadist välja alguks. Kaldal asetsevat paati tuleb palava päikese eest katta, et see liiga ära ei kuivaks ega praguneks. Talveks peab paadi kaldale tõmbama ja võimaluse korral asetama kuuri või katuse alla. Kui aga paat jääb talveks välja, siis see pealt laudadega kinni katta, et vihm ja lumi ei sajak paati. Kõik paadi varustus tuleb talveks kuuri paigutada. Paadimootori hooldamist teostada nii, nagu see käsiraamatu vastavas osas kirjeldatud.

d) M e e s k o n d. Mootorpaadi meeskonna moodustavad vähemalt neli meest:

paadipealik, paadipealiku abi, signalist ja motorist. /---/

2. Merelesõit ja randumine

Mootorpaadi merelesõidu korraldused teeb paadipealik. Enne väljasõitu ta kontrollib:

- kas vajalik paadi varustus on kõik oma kohal;
- kas paadi põhja kork on kindlalt oma pesas;

- kas mootor on täiesti korras ja kavatsetava sõidu sooritamiseks kaasas küllaldaselt kütte- ja määrdeaineid.

Kui trossi otsad ja vendrid on paati tõmmatud, annab pealik käsu paadiga väljasõiduks. Välja sõites tuleb hoolega vaadata, et paat ei satuks kivi või mõne muu takistuse otsa.

Suure lainetusega tuleb paadi vöör või achter hoida vastu lainet, seni kui murdlainest välja jõuab sügavasse vette.

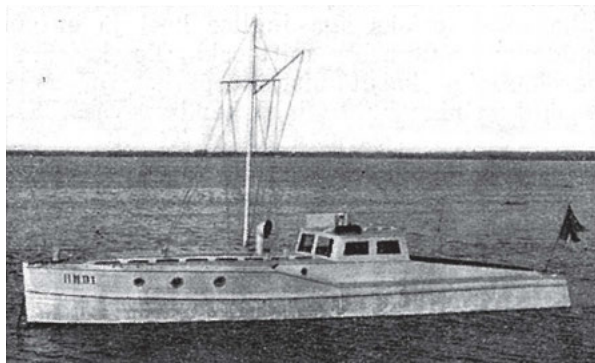
/---/ Eriti tuleb aga suure lainetusega olla ettevatlik paadi pööramisega alla tuult, selleks tuleb valida suurte lainete vaheaeg. Kui torm on väga tugev ja lained liiga suured, siis peab paadist välja panema trossi otsas õlikoti, mis teeb laine lamedaks. Uduse ilmaga sõites tuleb vahete-vahel udupasunat puhuda, hästi kuulata ka teiste laevade ja paatide poolt antavaid signaale. Kalda lähedal sõites tuleb käiku vähendada, et võimalikke õnnetusi vältida. Öösel paadiga sõites tuleb paat varustada tuledega, välja arvatud sõja ajal ja sõjalistel õppustel, kui olukord tingib ilma tuleleta sõitmist.

P a a d i g a r a n d u m i n e sündigu alati võimalikult väikese käiguga. Randumisel peab üks mees paadininas vette vaatama ja juhtima paadi merepõhjas leiduvatest üksikutest kividest mööda.

Purjede abil võib randuda ainult nõrga tuulega ja liivasele rannale; muidu peab see sündima aerudega. On paat juba põhja puudutanud, siis peavad paadisolijad välja hüppama ja käsitsi paadi kaldale tõmbama. On aga merel suur lainetus ranna sihis, siis peab paadinina ranna läheduses, enne kui murdlainesse jõutud, vastu lainet keerama ja suurema laine lähenemisel lainele vastu sõudma. Vastasel korral keerab laine paadi küljega vastu lainet ja laine võib paadi kergesti visata ümber või täita veega. Osa paadisolijaid peavad aga aeruga sõudes või põhjast tõugates paadinina alati vastu lainet hoidma. Kaldale jõudes tuleb paat kiiresti veest välja tõmmata, et laine paati vastu kallast ei purustaks.

Mootor- ja aurupaadiga võib randuda nii, et paat põhja puudutab ainult vaigse ilmaga, lainetuseta ja liivasel või kivideta rannal. On aga rand tundmata ja kivine, siis peab mootor- või aurupaadiga jääma ankrule seal, kus paat põhja ei puuduta.

3. Merekaitseliitlane meie ranna ja laevateede tundjana

Kaitseliidu Lääne maleva mootorpaat

Kui täpne orienteerumine ja maastiku igakülgne tundmine on lahingutegevuse juhtimisel olulise tähtsusega, siis mitte vähem tähtis ei ole orienteerumine ja mere tundmine navigeerimisel ja ülesannete täitmiseks merel.

Udu, pimedad ööd ja meremärkide puudumine sõja oludes raskendavad navigeerimist ja põhjustavad laeva õigest teest kõrvale kaldumist, eriti siis, kui laeva- ja paadijuhil ei ole erikogemusi kohalike olude ja ranna tundmisel. Niisugustel juhtudel peavad vajaduse korral meie kaitselaevastikku abistama merekaitseliitlased, kes igasuguses olukorras, vaatamata ilmale ja meremärkide puudumisele, võivad alati leida ja juhatada laevadele õiget teed oma asukoha piirkonnas. Erilist tähtsust omab ranna tundmine maabumiste võimaluste ja dessandi vastu võitlemise seisukohalt. Laevastiku ja dessandi mitte õigele kohale sattumine võib saada saatuslikuks kavatsatud sõjalisele operatsioonile.

Kaitseliidu mereüksuste ellukutsumisega on loodud kohalikest elanikest üksused, mille koosseisu kuuluvad kaitseliitlased täiendavad ja valmistavad ennast ette nende ülesannete täitmisele, mida nõuab neilt riigi julgeolek ja rannakaitse sõjakorral.

Kaitseliidu mereüksustele langevate ülesannete edukaks täitmiseks peavad merekaitseliitlased:

- hästi tundma oma ümbruskonna mereranda, laevateid ja veesügavust;
- täpselt teadma oma ranna iga kivi, madalikku ja kari ning teisi laevadele ja paatidele hädaohtlikke kohti;
- suutma kindlaks teha vee voolu ja merelainetuse järgi oma asukoha kaldast ja madalikust;

- tundma rannal kohad, kuhu võib paadiga hädaohutult maabuda;
- suutma kalda esemete järgi kindlaks teha oma asukoha;
- oskama öösel kaldale lähenedes orienteeruda kalda kontuuride järgi.

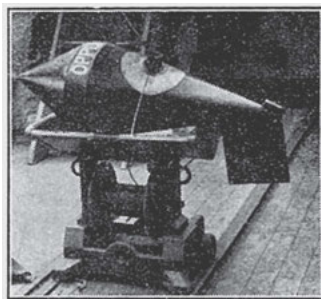
Nende ülesannete täitmiseks peab iga merekaitseliitlane olema ette valmis-
tatud, et ta võib igas olukorras oma ümbruskonna rannas ilma hädaohuta ise
laevaga või paadiga sõita ja vajaduse korral ka teisi selles abistada.

/---/

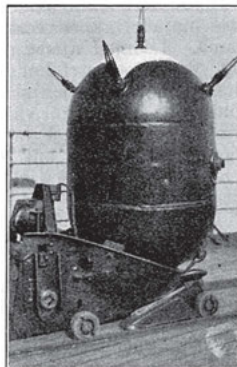
SIDE

Vene sarvmiin

Kalamiin

Saksa sarvmiin

1. Vaatluse ja side tähtsusest merel ja rannikul

Eestil kui mereriigil tuleb end sõja korral kaitsta mitte ainult maalt ja õhust, vaid ka merelt. Meie merejõud, merekindlused ja rannakaitse osad peavad valmis olema vaenlase laevastiku ja dessantvägede vastu võitlemiseks ja nende tagasilöömiseks. Sõjas edukamaks võitluseks vaenlase laevastikuga ja ka vaenlase dessantoperatsioonide tõkestamiseks peab meie merejõudude juhatusel olema teateid vaenlase laevastiku suurusest ja selle võimalikust tegevusest. Andmeid selle kohta saadakse ja kogutakse luurega. Erilise tähtsuse omavad teated vaenlase laevastiku tegevusest siis, kui see on välja sõitnud merele. Merel viibiva vaenlase laevastiku tegevuse jälgimiseks on vaja organiseerida pidev vaatlus. Vähe sellest, et luure- ja vaatlusorganid ise näevad, mis vaenlane teeb, vaid nad peavad luure- ja vaatlusteated edasi saatma laevastiku juhatajale. Teadete, käskude ja korralduste edasiandmine on sideteenistuse ülesanne.

Meri on, nagu räägitakse, piiritu. Ei jätku laevu, et kõikjal luuret ja vaatlust teostada. Vaenlase laevastik võib meie rannikule läheneda tähelepanematult.

Selle vältimiseks organiseeritakse rannikul kindlaks määratud kohtadel vaatluspostid. Et need postid annavad edasi ka oma vaatluse ja tähelepanekute kohta teateid, siis nimetatakse neid meresidepostideks. Kolm või rohkem meresideposti moodustavad ühe meresiderajooni.

/---/ Vaatlusteenistus moodustab laevastiku silmad, side – närvisüsteemi, mida mööda silmad annavad oma tähelepanekud laevastiku juhatajale ja mida mööda laevastiku juhataja annab oma käsud edasi nii laevadele kui ka rannakaitse osadele.

SIDEMEHEDE

Sidemeesteks nimetatakse kaitseliitlasi ja sõdureid, kes täidavad sideteenistuse ülesandeid. Oma erialaliseks ettevalmistuseks ning sideteenistuse kandmiseks sidemehed koondatakse sideüksustesse. Kaitseliidus ja mereväes on järgmised sideüksused: meresidepostid, sidekomandod, siderühmad ja sidekompaniid.

Sidemehed, oma erialalise ettevalmistuse poolest ja vastavalt sellele, missuguste sidevahenditega nad töötavad, jagunevad: signalistideks, telefonistideks, telegrafistideks, raadiotelefonistideks ja -telegrafistideks.

Üldnõue sidemeestele ja nende tähtsamaiks omadusteks on: kohusetruudus, teenistusalaliste saladuste hoidmine ja täpne kohuste täitmine. /---/ Sidemehed peavad tegutsema iseseisvalt, mis nõuab neilt kiiret otsustusvõimet. Nad peavad olema veendunud oma ülesande korraliku täitmise tähtsusest.

Iga sidemees peab omama erialalise ettevalmistuse. Ta peab suutma kiiresti ja vigadeta töötada nende sidevahenditega, mis on antud tema käsutusse. Ta peab omama küllaldasi oskusi ning teadmisi nende sidevahendite ehitusest, hooldamisest, rikestest, nende parandamisest, võimetest ja kasutamisest.

Iga mereüksuse sidemees, olgu ta telefonist või telegrafist peab teadma ja tundma:

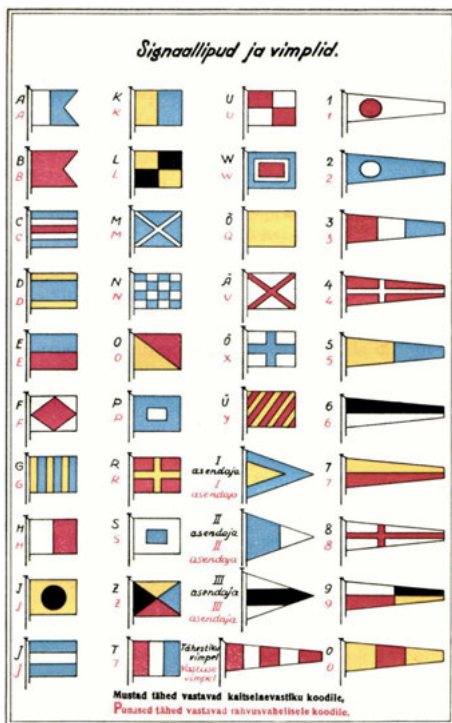
- signaallippe ja nende tähendusi;
- semafori- ja morsetähestikku;
- signaalaamatute kasutamist;
- laevade ja kaldaasutuste tunnussignaale;
- signaaltulesid;
- signaalimise üldreegleid.

SIDEVAHENDID JA NENDE KASUTAMINE

Mereväes ja Kaitseliidu mereüksustes on kasutada järgmised sidevahendid:

- signaallipud;
- semaforilipud;
- helkapaaraadid (prožektor, signaallamp, ratjera ja topplamp);
- telefon;
- raadio;
- telegraaf;
- virgatsid;
- raketid.

Signaallipud on mitmevärvilised ja -kujulised riidest lipud, mida kasutatakse signaalide ja teadete edasiandmiseks. Lippudega signaalimisel igale tähestiku tähele ja numbrile on kindlaks määratud oma kindel lipp, mis eraldub teistest värvide või kuju poolest. /---/

Signaallipud ja vimplid

Noorkotkas signaalseerimisõppusel

Semaforlippudega signaalimine on rajatud sellele, et tähestiku igale tähele ja numbrile vastab lippudega varustatud käte kindel asend. Üksteisele järgnevate, kuid üksteisest kindlasti eristatavate käteasenditega on võimalik edasi anda sõnu ja numbreid. Semaforlippudega signaalimist toimetatakse ainult kätega, kuna keha hoitakse vabalt. Et käte asendid oleksid paremini nähtavad ja arusaadavad, hoitakse mõlemas käes värvilisi lippe. Semaforlippudeks kasutatakse harilikult punasest riidest lippe, mille keskmised mõõdud on 35x48 cm; riide lühem külg on kinnitatud varre külge, lipuvarre pikkus on 50 cm, läbimõõt 1,5 – 2 cm. /---/

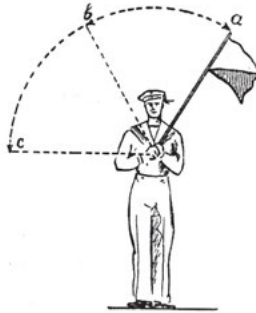
A	B	C	D	E	F
G	H	I	J	K	L
M	N	O	P	R	SS
ZZ	T	U	WV	Ö	Ä
Ö	ÜY	Väljakutse	Salu aru	Ei saanud aru	Lõppmärk
1	2	3	4	5	6
7	8	9	0	3 korda Numbritte algus	3 korda Numbritte lõpp

Semaforitabel

Signaalamiseks optiliste sidevahenditega ja tihti ka signaalamiseks lippudega kasutatakse morsetähestikku.

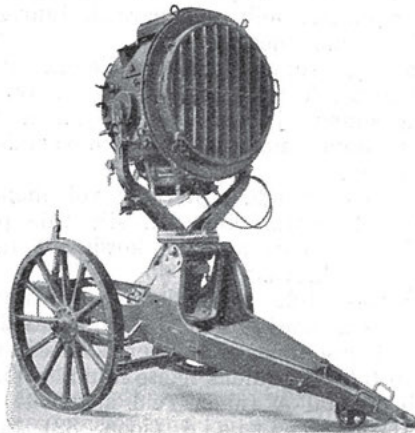
Morsetähestik koosneb punktidest ja kriipsudest. Igale kirjatähele, märgile ja numbrile vastab eri morsemärk, mis moodustatud punktidest, kriipsudest või nende kombinatsioonidest.

Viibe lipuga punktist a punkti b ja tagasi – tähendab punkti. Viibe lipuga punktist a punkti c ja tagasi – tähendab kriipsu. /---/

Signaalamine semaforilipuga morsemärkide abil

Helkapaaraside hulka kuuluvad helgiheitja (prožektor), signaallamp, ratjera- ja topplamp. Nende kasutamine sidepidamiseks põhineb sellel, et vastava elektrivoolu katkestajaga või lambi valgusekatjaga on võimalik edasi anda lühikesi või pikki valgushelke morsemärkidena või kokkulepitud signaalidena.

Helgiheitja

Helgiheitjaid tarvitatakse sidepidamiseks laevadel ja rannapatareides.

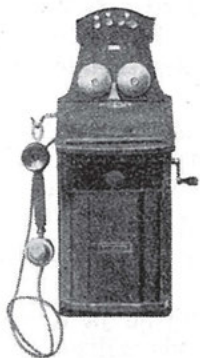
Helgiheitja on varustatud valgusekatjatega ja käepidemega (võt-mega), millega saab katjaid avada ja sulgeda, seega lühemaid või pikemaid valgushelke anda. /---/

Signaallambid on käes-, seljas- või taskuskantavad. Signaallambiga signaalimisel üks signalist hoiab lambi vastuvõtja suunas ja annab edasi teadaande teksti, kuna teine ütleb antava teksti ette.

Ratjeralampi kasutatakse teadete edasiandmiseks lühematele kau-gustele; peamiselt laevadel ja niisugustel juhtudel, kus on tarvidus, et signaalimine ei ole teistele nähtav. Ratjeralamp on nii ehitatud, et selle valguskiir paistab kitsa joana.

Topplambiks nimetatakse laeva masti otsas elektrilampi, mida ka-sutatakse signaalimiseks. Selleks on topplambi elektrivoolu juhtmes-se, valgussignalisti asukoha lähedusse, paigutatud morsevõti, millega ühendatakse ja katkestatakse topplambi valgus, tekitades seega lü-hemaid või pikemaid valgushelke. Topplampi kasutatakse väikeste-le kaugustele signaalimisel, nagu ühes sadamas või reidil seisvate ja ravis sõitvate laevade omavaheliseks sidepidamiseks. Topplambi väärtus, teiste helklampidega võrreldes, seisab selles, et see on ala-tiselt töötamisvalmis, seda ei ole tarvis kanda ühest kohast teise ega suunata vastuvõtja või üleandja suunas.

Telefonisidet mereväes ja meresides kasutatakse peamiselt kaldaasu-tustes, laevades sisemisteks ühendusteks ja meresidepostide vahel.

Induktor-telefoniaparaat. Fooniline telefoniaparaat

Telefoniaparaadid jaguvad:

- induktorilisteks, kui väljakutsumist toimetatakse induktoriga, selle vända järsu, lühida pööramisega, tõstmata üles kõnetoru (mikrotelefon) seinaparaadi vinnalt või lauaaparaadi kahvlilt; väljakutset tuleb lühikeste vaheaegade järele korrata, kuni keskjaamast vastab telefonist või väljakutsutav.

Kõne lõpul tuleb anda ärakell, kui kõnetoru on kohale asetatud. Selleks aparaadi vänta kaks-kolm korda järsult ringi keerata;

- foonilisteks aparaatideks, kui väljakutset toimetatakse vastavale nupule vajutades, ilma kõnetoru üles tõstmata; selle järele võetakse kõnetoru ja kuulatakse kuni väljakutsutav vastab;
- keskpatareiaparaatideks, kui väljakutseks võetakse kõnetoru vinnalt või kahvlilt ja kuulatakse siis kuni keskjaamast telefonist vastab;
- automaataparaatideks, kui väljakutseks võetakse kõnetoru vinnalt või kahvlilt ja kuulatakse kuni kuulub telefonis pidev undamine. Selle järele valitakse numbrikettaga väljakutsutava abonendi number.⁶⁰

Keskjaama telefonistiga asjata kõnelusse astuda ja talle märkusi teha on keelatud.

Telefoni peamised väärtused on:

- võimaldab vahetu kõnelemise suuremate kauguste vahel;
- telefoni käsitlemine on lihtne ja teadete edasiandmiseks ei ole tarvis erilist ettevalmistatud sidemehi.

Telefoni peamiseks puudusteks on:

- kõne pealtkuulamise võimalus;
- telefoni juhtmestik on kergesti vigastatav ja rikete ülesotsimine aegaviitev;
- telefonisidet ei saa luua merel liikuvate laevadega.

Raadiosidet nimetatakse raadiotelegraafiliseks, kui sidepidamiseks kasutatakse morsetähestikku; raadiosidet kõneluse teel aga raadiotelefoniliseks.

Raadioaparaadil puudub eriline väljakutseorgan, seepärast tuleb aparaadi juures kokkulepitud ajal valvel olla ja tähele panna väljakutseid. Teadete edasiandmine raadiotelegraafi ja -telefoni teel sünnib samadel põhimõtetel ja aluseil kui hariliku telegraafi ja telefoni teel.

⁶⁰ Riigiside telefoniaparaat sõjaeelse Eesti Vabariigi ajast töötab ideaalselt ka kaasaegses telefonisidevõrgus.

Raadiojaam Kaitseliidu peastaabis

Raadioside suurimaks väärtuseks on, et selle abil on võimalik teateid vahetada igal ajal ja igas olukorras, isegi liikuvate esemetega, nagu laevadega, lennukitega ja esemetega, mille täpne asukoht ei ole teada. Raadio võimaldab korraga edasi anda teateid piiramatul arvu vastuvõtijaamadele.

Raadiosidel on järgmised puudused:

- raadioside on avalik ja selle kaudu edasiantud teateid võib vaenlane niisama hästi vastu võtta kui see, kellele teade määratud, seepärast iga raadioteade tuleb muundada ehk šifreerida, mis on aegaviitev;
- raadioaparaadid on ehituselt keerukad, kallid ja nõuavad käsitlemiseks eriliselt väljaõpetatud meeskonda;
- raadiojaama tööd võivad segada teised raadiojaamad.

Telegraaf võimaldab lahtiste ja šifreeritud telegrammide ülevõtmist kahe punkti vahel, mis on varustatud telegraafiaparaatidega ja ühendatud traatjuhtmetega. /---/

Virgatsid kasutatakse suusõnaliste, samuti ka kirjalike käskude ja teadete edasiandmiseks.

Rakette kasutatakse peamiselt märguandmiseks merehädas olevailt paatidelt ja laevadelt.⁶¹

MEREKAITSELIITLASTE VORM

Merekaitseliitlaste vormiriie te lõige ja värv on samad, mis merevæes.

Merekaitseliidu vormiriidel kantakse Kaitseliidu ametkohtade tunnuseid.

Merekaitseliitlased võivad kanda ka säärsaapaid. Merekaitseliitlastel on lubatud kanda tumesinist värvi vormiriie.

Suvmüts (tabel nr 2, joon. 1). Värv: must. Riie: kalev. Mood: merevæelõikega pehme põhjaga müts. Alumise ääre ümber must rippsiidist lint. Nokk lakknahast. Ees mütsi nokal 15 mm laiune lakknahast tormirihm. Rihm on kinnitatud kahe väikese nõõbiga mütsi noka otste kohal.

Peale musta suvmütsi Kaitseliidu vormikandmise reeglite kohaselt kantakse soojadel kuudel valge pealaega suvmütsi. Mütsi sees keset voodrit ümmargune õhukesest nahast lapp 10 cm läbimõõduga.

Mütsi märk (tabel nr 2, joon. 7) on stantsitud, kullakarva pronksplekist. Alumine osa koosneb kahest kitsast tammelehega ümbritsetud sõõrist, mille keskel sinine ankur kollasel põhjal. Sõõr on ümbritsetud pronksnõõriga. Ülalpool on hobuserauakujulise ornamendiga ümbritsetud väike maleva märk.

Pealiku mütsimärgil (tabel nr 2, joon. 6) on musta kalevi peal kullaga tikitud kaks tammelehte, nende vahel kollase põhja peal sinine ankur. Ülalpool on hobuserauakujulise ornamendiga ümbritsetud maleva väike märk (Kaitseliidu peastaabi koosseisus ette nähtud ohvitseridele väike kollane kotkas), ühine suve- kui ka talvemütsidel.

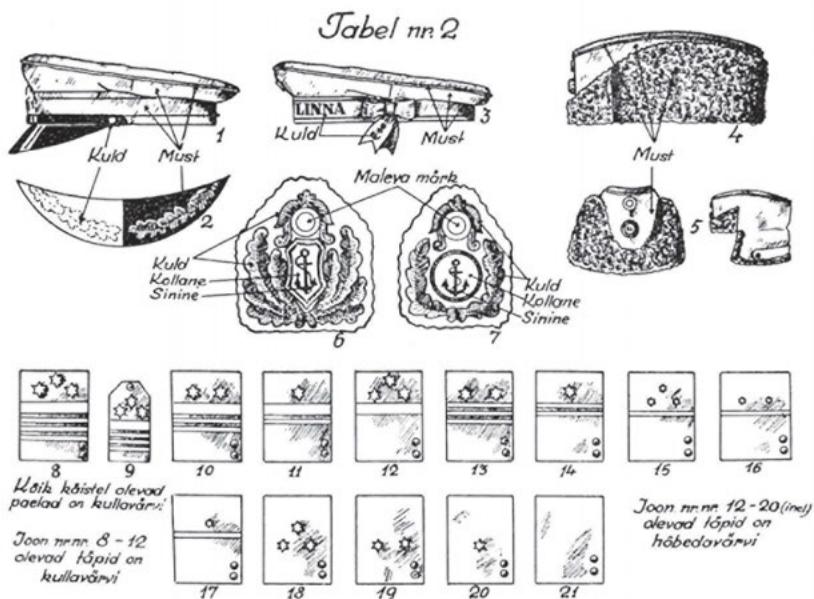
/---/

61 Mereside ülesanded tänapäeval:

- Inimelu ja laevaliikluse ohutuse tagamiseks vajaliku raadioside võimaldamine Eesti Vabariigi vastutusalades.
- Navigatsioonilise ja hüdrometeoroloogilise teabe edastamine laevadele raadio teel vastavalt rahvusvahelistele nõuetele.
- Mereside tagamine Eesti Vabariigi ja välisriikide füüsilistele ja juriidilistele isikutele ametialase- ja erakorrespondentsi edastamiseks mereside kanalite kaudu.
- Koostöö Läänemere-äärsete riikide vastavate struktuuridega.
- Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutuse (RIKSi) hallatavate sidevõrguseadmete pidev kaasajastamine, remont ja hooldus.

Raadiotelefoni süsteem sisaldab 14 ULL tugijaama, igaühes neli raadiokanalit, mis katavad Eesti merepääste vastutusalala. 16 kanal on kõne- ja hädaväljakutse kanal. Lisaks ilmateadete edastamisele saab võrgu vahendusel teha kõnesid teistesse telefonivõrkudesse üle kogu maailma.

Mütsi ees keskkohas ülemise ääre küljes väike maleva märk.

$$/ \text{---} /$$

Mereüksuste jaoskonna pealik Kaitseliidu peastaabi juures kannab mütsi nokal tammelehtedest kuldilustit, nagu see nähtud ette vanematel ohvitseridel mereväes.

1. Peastaabi mereüksuste jaoskonna pealik; üks 2 cm laiune kuldpael ja all kolm 1 cm laiust kuldpaela. Ülalpool laia paela kolm suurt kuldtäppi (joon. 8 ja 9)

2. Maleva mereüksuste pealik; üks 2 cm laiune kuldpael ja selle all kaks 1 cm laiust kuldpaela. Ülalpool laia paela kaks suurt kuldtäppi (joon. 10)

3. Mereüksuste malevkonna- ja rajoonipealik; üks 2 cm laiune kuldpael ja selle all üks 1 cm laiune kuldpael. Ülalpool paela üks suur kuldtäpp (joon. 11)

4. Malevkonna- ja rajoonipealiku abid; üks 2 cm laiune kuldpael ja ülalpool paela kolm suurt hõbetäppi (joon. 12)

5. Meredivisjoni pealik; kolm 1 cm laiust kuldpaela ja ülalpool paelu kaks suurt hõbetäppi (joon. 13)

6. Mootorpaadi rühma pealik, erialade rühmade (masina, navigatsiooni, tehnilise jne) pealikud; kaks 1 cm laiust kuldpaela ja ülalpool paelu üks suur hõbetäpp (joon. 14)

7. Mootorpaadi rühmapealiku abi, paadipealik ja lõhkesalga pealik; üks 1 cm laiune kuldpael ja ülalpool paela kolm väikest hõbetäppi (joon. 15)

8. Mootorpaadi ja sideposti pealik; üks 1 cm laiune kuldpael ja ülalpool paela kaks väikest hõbetäppi (joon. 16)

9. Mootorpaadi pealiku abi; üks 1 cm laiune kuldpael ja ülalpool paela üks väike hõbetäpp (joon. 17)

10. Vanem spetsialist; kannab varrukal kolm suurt hõbetäppi (joon. 18)

11. Noorem spetsialist; kannab varrukal kahte suurt hõbetäppi (joon. 19)

12. Asetäitja spetsialist; kannab varrukal ühte suurt hõbetäppi (joon. 20)

13. Meremalevlane; varrukas ilma tunnusteta (joon. 21)

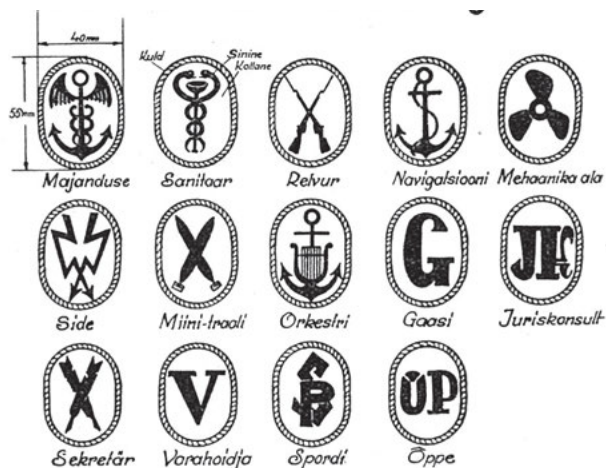
Spetsialistide erialakutse tunnused on samad, mis mereväes (kaitseväes).

Malevkonna, rajooni ja divisjoni eripealikud (majandus-, miinitraali-, navigatsiooni-, mehaanika-ala-, sanitaar-, relvur- jne pealikud) kannavad

varrukall kahte 1 cm laiust kuldpaela ilma täppideta, kuid täppide asemel oma eriala tunnuseid.

Pealikutel, mootorpaadi rühmapealikutest alates on lubatud esindusvormi kandmine.

Esindusvorm on sama, mis mereväes, kuid Kaitseliidu ametikoha tunnustega.

Pealikute eriala tunnused

Pilte Merekaitseliidu õppustelt 1937. aastal

Tallinna maleva mereüksuste paat "Vikerlane"

Sügisõppus 1937

Kaitseliidu mereüksuste mootorpaatide “Kotka” ja “Vahuri” ristsed

Tekst: **August Vares**

Kaitseliidu mereüksused on jõudnud juba välja tugevaks riigikaitseorganisatsiooniks. Käesoleva suve jooksul tehakse hoolega tööd mereväelise väljaõppe alal. Ühes sellega pööratakse ka suurt tähelepanu ujuvabinõude organiseerimisele ja soetamisele.

Sisevete üksused näitasid käesoleval suvel eriti suuri saavutusi ujuvvahendite soetamise alal. Nii lõppes Tartu sisevete Emajõe divisjonis suurema mootorpaadi kapitaalremont. Paat, mis omab küllalt rahuldavaid taktikalisi omadusi, mis on tarvilised vastavate õppuste sooritamiseks, ehitati ümber Kaitseliidu nõuete kohaselt ja varustati uue mootoriga.

Paadi õnnistamine ja lipu heiskamine toimus 1937. a. juulis Tartus Riigisadamal.

Selleks puhuks sõitis kohale Kaitseliidu ülem kindral Johannes Orasmaa.

Paadi saamisest andis ülevaate malevkonna pealik sadamakapten Rait Vatsel, toonitades eriti seda suurt huvi ja hoogu, mis valitseb Kaitseliidu mereüksuses merekaitse tegemise alal.

Vaimuliku talituse pidas õpetaja Vipper, mille järel ristiti paat “Kotkaseks” ja heisati Kaitseliidu mereüksuste lipp. Kaitseliidu ülem oma aktusekõnes mainis neid ülesandeid, mida Kaitseliidu mereüksustel tuleb täita, ja seda osatähtsust, mida käesolev õppepaat omab.

Pärast aktust tutvus Kaitseliidu ülem äsja ristitud paadiga, tehes ühes divisjoni ülemaga lühikese sõidu Emajõel.

“Kotkast” tema sõidul saatsid teised mootorpaadid orkestri ja merekaitseliitlastega ning kutsutud külalistega.

Pärast sõitu oli maleva staabi ruumides ühine õhtusöök, mille Sisevete malevkonna NKK XI jaoskond (esinaine Margot Viirman-Kanemägi) oli serveerinud väga maitsekalt ja suure osavusega.

Kaitse Kodu! nr 14, 1937, lk 446-447. KLM f 3, n 2, s 46:1 Säilitatud on algne kirjakeel.

Vanemleitnant August Vares (16.06.1899 – 26.10.1985 London). 1925. aastast teenistus Merelaevastiku divisjonis, siis Peipsi laevastiku divisjonis ja suurtükilaeval “Ahti”, 1935. aastast Merejõudude staabis ja 1937 – 1940 Kaitseliidus.

Järgmisel päeval, 11. juulil, toimus Mustvees Peipsi sisevete rajooni Põhja divisjoni uue mootorpaadi õnnistamine, ristimine ja lipu heiskamine, millest jällegi võttis osa Kaitseliidu ülem koos divisjoniülemaga.

Väga energilise divisjonipealiku hr Ennoki eestvõttel ja rajoonipealiku leitnant Jaanson⁶² asjalikul kaasatöötamisel saavutati siin Kaitseliidu tegevuse alal lühikese ajaga üllatavaid tagajärgi.

Mustvee alevis, kus rõhuvas enamuses elanikkond on vene rahvusest, jõudsid mainitud pealikud kohalikus seltskonnas tõsta isamaalist meeleolu ja äratada suurt huvi riigikaitse vastu. Selle tagajärjel suudeti seltskonna poolt vabatahtlikult annetatud summadega ehitada punasest puust suur õppe-mootorpaat, mis rahuldab täiesti Kaitseliidu mereüksuste nõudeid.

Mustvee võib rahuldustundega seda ilusat mootorpaati pidada oma esimehiks paadiks. Sellega oli ka seletatud seltskonna väga suurearvuline osavõtt pidustusist. Kell 13 jõudis Kaitseliidu ülem ühes 2. diviisi ülemaga Mustveesse, kus ta võttis vastu kohaliku divisjoni paraadi. Sellele järgnes pidulik koosolek ja ühine lõunasöök. Pärast lõunat siirduti sadamasse, kus kaskedega ja lippudega dekoreeritud aktuseplatsil Kaitseliidu ülemat ühes diviisiülemaga võttis vastu divisjoni pealik ülesrivistatud divisjoniga, kus oli hulk aukülalisi ja murruna rahvast, kes täitsid kõik ümbruskonna tänavad. Selleks puhuks oli Mustveesse ka "Vanemuine" sõitnud.

Aktuse avakõne pidas leitnant Jaanson. Sellele järgnes vaimulik talitus kohaliku õpetaja Arki ja Laiuse ülempreester Männiksaare poolt. Paadi ristiemaks oli teenekas naiskodukaitsja, Tartumaa ringkonna esinaine L. Samkov, kes ristas paadi sõnadega: "Mina nimetan sind "Vahuriks", olgu sinu tulevik muistsete nimekandjate vääriline. Jumal õnnistagu kõiki, kes sinul teenivad". Öelnud need sõnad, viskas ristiema vahuveiniga täidetud klaasi vastu paati kildudeks.

Kaitseliidu ülem oma aktusekõnes toonitas eriti seda suurt huvi, mida kohapealne seltskond on üles näidanud riigikaitse vastu ja märkis neid ülesandeid,

62 Vanemleitnant Eduard Jaanson (08.09.1906 – 15.10.1979). 1930. aastatel Tartumaa maleva Peipsi laevastiku divisjoni pealik. 1970. aastatel Üleliidulise Filateliste Ühingu Tallinna osakonna juhatuse esimees.

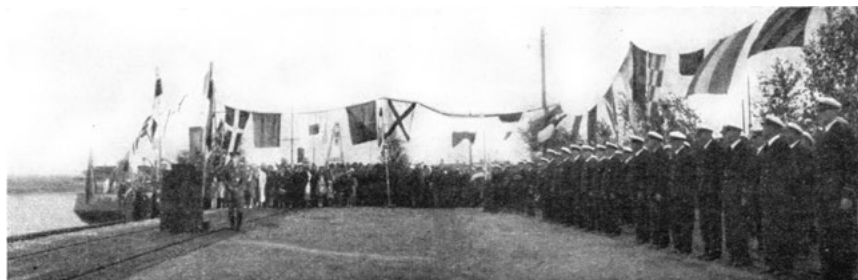
Mereväe Peipsi laevastiku divisjoni ülem (1940. a. mereväekapteni aukraadis) oli aastatel 1920-1940 Jaan Usin VR II/3. Pärast Eesti okupeerimist teenis jäämurdja-puksiiril „Merikaru“ tüürimehena. Laev uppus 19. augustil 1941 Kumari laiu juures Saksa torpeedokaatri pandud magnetmiinile ja koos alusega kadus merepõhja ka kogu meeskond.

mida uuel õppeaastal tuleb täita. Tema mehiste sõnade saatel heisati äsjaristitud "Vahurile" Kaitseliidu lipp.

Järgnes meeskonna vannutamine ja rohkesti sooje tervitussõnu sõjaväe ja seltskonna esitajate poolt. Tervitustega anti üle ka mitmed ümbrikud, mis pidid sisaldama äsjaristitule "hambaraha". Aktus lõppes sügavas rahvuslikus meeleolus, nagu seda meie piiriäärseis keskuis varem pole nähtud.

Pärast aktust demonstreeriti dessandi maalesaatmist ja suitsutõkkeid, mida rahvas jälgis huviga. Õhtul oli Kaitseliidu kodus kohaliku Naiskodukaitse poolt korraldatud õhtusöök, kus Mustvee NKK näitas oma suurepärasest perenaiseannet.

Need kaks mootorpaati, mis täidavad täiel määral õppepaadi ülesandeid ja on sobivad ka sõjalisiks ülesandeiks, on lülid selles ankruketis, mis peab kaitsma kodumaad, kui satume rahvusvaheliste tormide keerisesse. Aga hoog ja vaimustus, mis sunnib tublisid mehi ja naisi astuma Kaitseliidu ridadesse ja mis sunnib kodanikke annetama riigi kaitseks, see kõik on kindlaks pandiks, et see laev, mida nimetame "Eesti rahvaks", ei karda ühtki tormi.

Kindralmajor Johannes Orasmaa kõnet pidamas "Kotkase" õnnistamisel

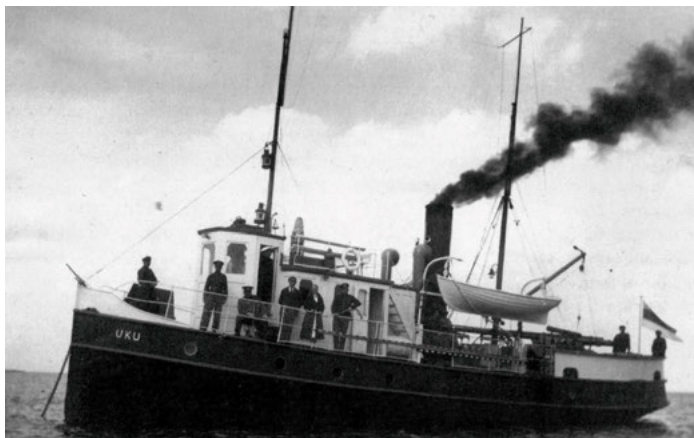
"Vahuri" õnnistamine Mustvee sadamas.

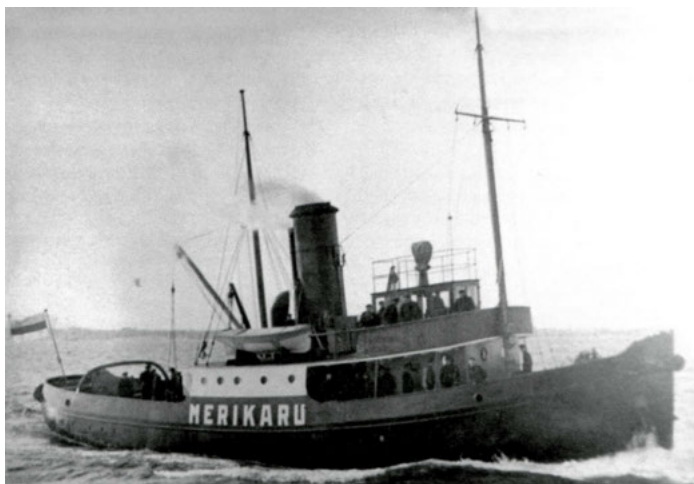
*Tartumaa maleva Peipsi laevastiku divisjoni
pealik, vanemleitnant Eduard Jaanson*

*Sisevete malevkonna
mootorpaat "Kotkas"*

Meremärkide panija ja suurtükilaev "Uku"

Jäämurdja-puksiir "Merikaru"

Meremärkide panija ja suurtükilaev „Uku“ (ehit. 1912, veeväljasurve 110 t, jõuseade 120 hj aurumasin, kiirus 9-10 sõlme e 16,6-18,5 km/h) oli 1919. aprillis esimesena Mereväe Peipsi laevastiku divisjoni laevadest saadetud järvedele jääluuret tegema, hiljem osales sõjategevuses järvedel. Tegutses kuni 1940. a. siseveekogudel. Aastatel 1922-1941 oli „Uku“ kapteniks 1935. a-st Kaitseliitu kuulunud Aleksander Kukk (1890 – 1980), riigivanema Juhan Kuke (1885 – 1942) noorem vend.

„Merikaru“ ehitati Veeteede Valitsusele Riigi Sadamatestes Tallinnas aastatel 1932-1934. Veeväljasurve 235 t, kogumahutavus 178 brt, pikkus 27,6 meetrit, jõuseade 400 hj aurumasin.

Merenduspäeva ülesandeid

Tekst: **Eduard Avik**

Möödunud sügisel endine propagandajuht Ants Oidermaa algatas mõtet lõikuspühade eeskujul võtta käsile merenduspäevade korraldamine, milleks kutsuti mereringkondade tegelased ühisele nõupidamisele. Avaldatud mõte leidis sel koosolekul kõige paremat vastukaja ja ühiselt tuldi otsusele, et 1937. a. kevadel tuleb pidada esimene merenduspäev. Kokkutulnud organisatsioonid moodustasid merenduspäeva komitee, kes enda hulgast valis juhatuse, pannes üldjuhtimise Veeteede Valitsuse direktori peale.

Propagandajuht ja Riiklik Propaganda Talitus, andes kaasa oma kõige paremad soovid, teatasid, et nemad kogu oma aparaadiga katsuvad merenduspäeva kordaminekuks kõik teha, mis neist oleneb. Säärase ühise tahte juures ei olnud raske organiseerimist korraldada. Järgmistel nõupidamistel määrati ka sihid, mida merenduspäev peab taotlema, määrati üksikute toimekondade juhid ja asuti innuga tööle.

Merenduspäevade pidamine ei ole Eesti algupärane algatus, vaid neid päevi peavad paljudki riigid; iseäranis intensiivselt ja laiaulatuseliselt teostab neid Poola riik. Nende päevade siht kõikides riikides on selgitada laiematele massidele mere tähtsust riiklikus elus, merenduse kõikide harude väljaarendamise vajadust ja inimehade ning kapitali juurde tõmbamise vajadust merenduse arendamiseks ja moderniseerimiseks. Meri, mis piirab riigi randasid, annab otseühenduse võimaluse kõikide maadega, kuid nõuab ka tema kasutamise kindlustamiseks igasuguses olukorras kaitset. Mereäärne riik, kellel ei ole oma kaubalaevastikku, ei ole kasutanud suurt vara, mis Kõigekõrge ma poolt on temale antud. Mereriik, kes omab oma kaubalaevastiku, kuid ei oma sõjalaevastikku oma randade ja kaubalaevastiku kaitseks, on sarnane raugaga, kes loodab oma naabrite heatahtlikkusele oma elupäevade lõpule viimiseks. Säärane riik on teistest ärarippuv ja temast kui raugast hoolitakse seni, kuni oma käsi hästi käib. Muutuvad aga olukorrad raskemateks, siis tuleb temal heal juhul omal käel läbi ajada, kui naabrid ei muutu kurjaks, kuid viimasel juhul ajab naaber tema majast välja, muutudes ise peremeheks, kui see temale kasulikuks osutub.

Kaitseliit. *Kaitse Kodu!* nr 10, 1937, lk 307-308 KLM f 3, n 2, s 46:26.

Algset sõnastust on redigeeritud.

Ei saa sõjamees tegutseda rindel, kui tagala on korraldamata, ei saa kauba- ja sõjalaevastik tegutseda, kui riik ei oma tarvilisi inimhulki, kes suudavad neil laevadel ja neis tööstustes tegutseda ja valitseda. Riik peab võimaldama kaubalaevastikule ohutu liikumise oma randades rahu ajal, riik peab omama küllaldaselt julgestamise abinõusid oma randades sõja ajaks; riigil peab olema küllaldaselt välja arendatud tuletornide ja meremärkide võrk, riigil peavad olema võimsad rannarelvad ranniku ja mereteede kaitseks.

Ükski kaubasadam, ükski sõjalaevastiku baas ei oma küllaldast tagamaad, kui need sadamad ja baasid ei ole küllaldaselt raudtee- või veeteevõrguga seotud oma tagamaaga. Mida tihedam teedevõrk sadama seljatagusel, seda suurem on tema läbilaskevõime, seda suuremat pindala suudab see sadam teenida, seda suurem on tema tähtsus riigi majandusel. Teedevõrk sõjabaasi selja taga annab temale vastava painduvuse, võimaldab baasi seda mitmekesisemalt kasutada, mida suurem on see teedevõrk.

Meri ei võimalda ainult laevade liikumist, vaid meri kui üks osa loodusest omab oma taime- ja loomariigi, meri produtseerib, annab inimesele mitmesuguseid väärtusi, kui aga inimene oskab neid väärtusi tema põuest välja tuua. Kalandus on üks merendusala, tema nõuab oma kogemusi, oma oskusinimkonda, oma sadamaid, oma mootorpaate. Kalandus nõuab intensiivseks tegutsemiseks kalade soolamise ja konserveerimise tööstusi, paadiehitamise töökodasid, mootoritehasid, kes suudavad paatidele anda tarvilisi jõumasinaid, kes suudavad teostada olemasolevate masinate juures tarvilist remonti. Kui kalastamine on mõeldav ja teostatav veepealsete abinõudega, siis muude veealuste varade päevavalgele toomine nõuab juba tuukerdamist, nõuab inimesi, kes on suutelised olema mereniglasteks, nii oma tervise kui ka oskuse ja arengu poolest.

Nagu neist viskelistest näidetest selgub, haarab merendus õige laiu alasid. Merendus on seotud ka teiste aladega ja tema väljaarendamine annab võimalusi teistel aladel tööle rakendada uusi inimjõude, ilma et neil inimestel oleks otsekohe tarvis merel tegutseda või olla otsekohe meremees. Mida rohkem laiemad rahvahulgad omavad arusaamist merenduse mitmekesisusest, mida rohkem laiemad massid jõuavad selgusele merenduse mõjust muudele tootmise aladele, seda rohkem laiemad massid jõuavad selgusele merenduse mõjust muudele tootmise aladele, seda rohkem arendatakse merendust, seda rohkem leitakse merenduses tööalasi meie rahva mitmekesiste elukutsete jaoks. Meretranspordi ettevõtted Eestis nõuavad

veel palju eesti haritlasi, kes peaksid selle ala vabastama võõrastest mõjudest ja rakenduma väärtuste loomisele Eesti rahvamajanduse arendamiseks ja hüvedeks. Merekinnistus, laevaliini esindused on alad, mis nõuavad selleks ettevalmistatud eesti jõude, ja kui noored ennast pühendaksid neile aladele, ei oleks paljudelgi tarvis karta sattuda tööta haritlaste nimekirja. Meie metallitööstused võivad töötada alati täiskoormatusega, kui meie oma merenduse suudame välja arendada kas või Norra tasapinnani ja tööpuudus metallitehastes muutub samasuguseks mineviku nähtuseks nagu sirbiga viljalõikamine. Välja arendades oma kalasadamate ja külmutushoonete võrku, ei ole meie kalamehel tarvis karta, et suuremad kalasaagid jäävad realiseerimata või et realiseerimine sünniks hindadega, mis ei tasu enam kalastamise kulusid või et Soome silk suudaks võistelda Eesti räimega.

„Minu tegevusväli on kogu maailm,“ on ühe välismaa mereasutuse ukse pealkirjaks. Merendus avab kogu maailma sadamad meie laevadele ja kaupadele. Meri annab meile võimalusi oma laevu rakendada tööle igal pool, kus selleks vajadus on olemas; loob meile ujuvaid kolooniaid, kus meie meeste käed leiavad endale tööd ja teenistust väljaspool oma kodumaa piire; õpetab inimesi hindama teiste rahvaste tööd ja tegevust ja tooma kodumaale neid kogemusi, mis muidu ei oleks meile kättesaadavad.

Tänavuse merenduspäeva algatajad ja organiseerijad ei julge loota, et esimene merenduspäev suudaks haarata kõike seda, mis tarvis oleks, kuid algatus on tehtud ja kui meie ükskord oleme suutnud ära pidada 10. merenduspäeva, eks siis tulevik näita, kuivõrd esimene päev õnnestus.⁶³ On tarvis saada kogemusi, on tarvis anda kõrvalseisjatele eeskuju ja julgust lootusega, et järgmisest merenduspäevast võtavad osa kõik, kes vähegi on merendusega seotud ja aru saavad merenduspäeva tähtsusest ja vajadusest.

63 2007. aastast toimuvad iga-aastased Tallinna Merepäevad on olnud suve üks keskseid sündmusi. 2015. a. merepäevade külastajad said nautida nii kultuuriprogrammi Noblessneri teatrisadamas, külastada erinevaid kontserte kui ka saada osa mereatraktsioonidest. Merepäevad 2015 raames sai alguse ka Baltimaade suurim ja pikima ajalooga avamereregatt Eestis – A Le Cog 58. Muhi Väina regatt. Kokku külastas Vanasadamat, Noblessneri teatrisadamat ja Lennusadamat ca 100 000 inimest, mida korraldajad hindasid ilmaolusid arvestades väga heaks.

Mereüksuste pealikud Tallinnas

1930. aastate lõpus oli Kaitseliidu ja sealhulgas ka mereüksuste tegevuse vastu tekkinud suur huvi, mistõttu Kaitseliidu peastaap pidas vajalikuks korraldada 1938. a. märtsis mereüksuste pealikutele järjekordse ettevalmistuskursuse.

Õppetegevus jagunes kahte ossa. Kõigepealt viidi see läbi malevates kohalike jõududega peastaabist saadetud õppekavade järgi. Teine osa õppetegevusest toimus juba märtsis Tallinnas.

Kursuse eesmärgiks oli kokku kutsuda kõigist mereüksustest pealikud ja vanemad spetsialistid, et ühtlustada nende teoreetilist ja praktilist haridustaset ja anda kõigile ühtsetel alustel välja töötatud õppekava järgi uusi teadmisi. Samuti peeti tähtsaks ja vajalikuks tihedamate omavaheliste kontaktide loomist. Sooviavaldusi kursusele oli väga palju ja seega tuli ka paljudele kahjuks ära ütelda. Kursusest võttis osa 233 Merekaitseliidu pealikkude ja spetsialisti.

Kursust avades toonitas Merejõudude juhataja kaptenmajor Valentin Grenz⁶⁴ Merekaitseliidu suurt osatähtsust ranniku- ja üldse riigikaitsealases tegevuses. Õppeprogramm oli viidud vastavusse mereväenõuetega, lektoriteks olid kutsutud mereväeohvitserid ja instruktorid. Õppetöö oli algusest lõpuni pingeline, vaheldudes loengute ja praktikaga.

Õppust kursusel püüti korraldada nii, et edaspidi võiksid kaitseliitlased omandatud teadmisi peale riigikaitsealaste kasutada oma igapäevases tegevuses, millega nad ka üldist kultuuritaset kindlasti tõstaksid. Nii võimaldati navigatsiooniala lõpetanutel omandada kaubalevastiku kipri kutse, miini- ja lõhkeala lõpetanutele anti välja põllutöoministeeriumi poolt vastav tunnistus, mis lubas neil teha lõhketöid põllumajapidamises, osta selleks lõhkeainet ja juhtida sellekohaseid töid. Mootoriala lõpetanutele võimaldati omandada kaubalaevastiku motoristi kutse. Seega need kursused ei piirdunud mitte ainult sõjalise väljaõppega, vaid samas viidi läbi ka instruktorikoolitus võimaldamaks kursuse lõpetanul oma elukohas edukalt õpitud rakendada.

Viiel erialalisel õppeainel (navigatsioon, miinitraalimine, mehaanika, lõhketööd,

⁶⁴ Mereväekapten Valentin Martin Grenz, VR I/3 (10. 11. 1888 – 22. 02.1944). Miiniristleja „Lennuk“ komandör 15. jaanuarist 1920. Merejõudude Staabi ülem 01. märtsist 1925. Merejõudude juhataja 1932 -1938. Küüditati Venemaale, arreteeriti 1943. aastal ja Erinõupidamine (NSV Liidu Siseasjade Rahvakomissariaadi kohtuväline repressiivorgan) mõistis ta surma.

signaalimine ja mereside) olid veel alajaotused, kus lektoriteks oma ala spetsialistid. Õppetöö käis erialaklassides ja kestis kaheksa tundi päevas; valitses väga hea õhkkond ja eeskujulik kord, ega tulnud ette ühtegi distsipliinirikumist.

Kursuslased näitasid "katsestatmisel" (nii nimetati tollal eksamineerimist) täiesti rahuldavaid teadmisi, vastamistega olid ainult mõned üksikud kimpus. See näitas, et kuulajaskonnal oli olnud piisavalt ka eelteadmisi ja nad olid suutelised süvenenult läbi võtma kõike, mida mitmekülgne õppekava pakkus.

Kursust lõpetades tänas Kaitseliidu ülem kindralmajor Johannes Orasmaa kõigepealt Merejõudude juhatajat ja õppejõude kursuse korraldamise eest, eriti aga merekaitseliitlasi, kes oma igapäevase töö kõrvalt leidsid aega tulla. Tänuõnäd öeldi ka Naiskodukaitsel, kes oli suutnud kasarmutest luua kursuslaste jaoks mugavad kodud.

Mereüksuste pealikute kursusest osavõtjad

Õppetund mootoriklassis

*Signalisatsiooni õppetund mereüksuste
pealikute kursusel 1938. a. märtsis*

Mereüksuste pealikute kursusest osavõtjad 1938. a. märtsis

Vormsi üksikmererühm

Tekst: **Tanel Viks**

Tipphetkel oli Vormsi üksikmererühmas 37 meest.⁶⁵

Vormsi orienteeruvalt 2500 elanikust olid 95% rootslased ja ülejäänud eestlased. Kaitseliidu rühma koosseisu kuulus nii eestlasi kui rootslasi. Rühma nimekirjad ei ole säilinud, kuid liikmeks võtmise ja väljaarvamiste nimekirjade järgi oli rühmas umbes 80% rootslasi ja 20% eestlasi. Noor-, tegev ja toetajaliikmete suhet välja tuua ei ole võimalik, esimesed toetajaliikmed on käskkirjas nimeliselt ära mainitud Lääne Maleva pealiku käskkirjaga nr 23 27. 06. 1931, kui Vormsi üksikrühma malevlased August Vilipert, Karl Väeden ja Leo Väeden viiakse üle tegevliikmete hulgast toetajaliikmete hulka. Kõik kolm olid rahvuselt eestlased ning põhjuseks oli ilmselt vanus. August Vilipere oli Vormsi üksikrühma pealiku Aleksander Vilipere isa, Karl Väeden ja Leo Väeden tolleks ajaks juba erru läinud Kaitseliidu Lääne Maleva pealiku erukapten Villem Väedeni vennad. Karl Väedeni abikaasa Louise Väedenist sai aga 1934 aastal esimene Naiskodukaitse Vormsi jaoskonna esinaine, kelle õde Marie Svensson (Bondartschuk) oli omakorda Naiskodukaitse Saaremaa ringkonna esimene esinaine.

Nii eestlaste kui rootslaste puhul oli täheldatav asjaolu, et Kaitseliitu ja eriorganisatsioonidesse kuulujatel olid omavahel tihti perekondlikud sidemed. Tegemist oli omamoodi klubiga ning sinna astujad/kuulujad tõid tihti kaasa mõne oma sugulase või hõimlase. Seda oli hiljem näha ka Naiskodukaitse ja Noorte Kotkaste rühma tekkel aga ka Kaitseliidu Vormsi Mererühmas. Jälgides nende meese ja naiste hilisemaid saatusi aga ka perekondlikku tausta, torkab Vormsi puhul silma, et tegemist oli keskmisest haritumate rannarootslastega, kelledel oli avaram maailmapilt ning kes olid suutnud seda pilti ka oma peredesse viia. Tegemist oli ju ikkagi traditsioonides, ühiskondlikes ja soorollides kinni oleva kogukonnaga, kus muutused juurdusid äärmiselt pikkamööda.

1933. aastal oli Vormsi üksikrühmas 29 liiget, Lääne maleva karikavõistlustel

T. Viks. Eestirootslaste tegevus Kaitseliidus ja Kaitseliidu Vormsi üksikrühm. *Peatükk bakalaureusetööst „Eestirootslaste riigikaitse alane väljaõpe, kasvatus ning meelsuse kujunemine koolides, Kaitseliidus ja eriorganisatsioonides aastatel 1917 – 1940“, lk 32-47. Tallinn, 2014.*

Käesolevas väljaandes lühendatud.

65 Kaitseliit. *Lääne Maleva Teataja* nr 1/2, 1935, lk 11

osales neist 18. Parim laskur Vilipere 62 silmaga. Vormsi platseerus üksuse üksiklaskuri silmade järgi 35 allüksuse hulgas 25 kohale.⁶⁶ 1934. a. nimekirjades oli tegevliikmeid juba 37, karikavõistlustel osales 33 meest. Lääne maleva arvestuses võttis osa 41 allüksust, Vormsi platseerus 31 kohale keskmise silmade arvuga 39,5. Parimad laskurid Vormsi arvestuses olid J. Enkel 70 s., L. Ahlblom 68 s., ja A. Sjöström 64 s.⁶⁷

Kuna tolleaegne laskesport oli terves Eestis väga populaarne ning üle maa loodi arvukalt laskurklubisid, sealhulgas Kaitseliidu sees, siis oli selline loodud ka Vormsil. Kuna aga klubi tegevuseks kriitiline inimeste mass polnud ilmselt piisav, toimus 01. 10. 1933 vähemate laskurklubide ühendamine ning Vormsi üksikrühma laskurklubi liideti Haapsalu omaga. Haapsalu laskurklubisse loeti üle viiduks pealik Vilipert Aleksander, pealik Oopkaup Aleksander, pealik Ahlkvist Anders ja kaitseliitlane Fält Hans.⁶⁸ Tegemist ei olnud Kaitseliidu üksuse järjekordse reorganiseerimisega vaid Kaitseliidu sees toimuva sporditegevusega väljaõppe mõttes jäid need neli meest endiselt Vormsi üksikrühma koosseisu. Ettevõetud sammuga tugevdati piirkondlikku suurimat laskurklubi, et vabariiklikel võistlustel oleks olnud võimalik konkurentsipüsida.

Laskeharjutusi oli erinevaid tüüpi: lasti nn klassikatseid, kuid olulisemad olid siiski karikavõistlused. Nende tulemustest selgus üksuse pingerida maleva allüksuste arvestuses ning võimalik, et sellest võisid sõltuda näiteks relvade eraldamise prioriteedid.

Käesoleva töö tegemisel olid karikavõistluste tabelid ainukesed, kust on võimalik välja lugeda üksusesse kuuluvate meeste arvu. 1937. aasta tabelis on oldud koguni väga põhjalikud. Tabeli järgi oli tollel hetkel Vormsi mererühma nimekirjas 20 liiget, neist üle 55 aasta vanuseid tegevliikmeid ei olnud. Laskmistest võttis osa 13 meest, neist rindemehi ja noori 12 meest, sisekaitsemehi 186. Kasutades tänapäeva analoogiat võib välja lugeda, et kuigi rühm oli väike, olid kõik reservistid ehk rivikõlbulikud või kutsealused (tolleaegne termin rindemehed ja noored) ning ühe mehe kõlblikkusaste piirangutega (termin sisekaitsemees). Alates 1938. aastast laskutabelid enam liikmete arvu kohta infot ei anna. Võimalik, et põhjuseks olid ärevad ajad Euroopas. Kaitseliidu idee oli ja on ju

66 Kaitseliit. *Lääne Maleva Teataja* nr 1/2, 1933

67 Kaitseliit. *Lääne Maleva Teataja* nr 1/2, 1935

68 Kaitseliit. *Lääne Maleva Teataja* nr 1/2, 1934

kogu maad kattev turvavaip, mille täpne asukoht ja koosseis ei oleks üldiselt, sealhulgas ka võimalikule vastasele teada. Samas oli nii piirkondlike kui avalike laskurtabelite järgi võimalik väga täpselt teada kaitseliitlaste arvu ja asukohta piirkonnas, mis oli selgelt turvarisk. Tõenäoline, et kolmekümnendate lõpus saadi sellest ka aru ning edaspidi väljendatakse osavõttu mitte arvudega, vaid protsentides. Näiteks Vormsi üksikmererühmast osales maleva karikavõistlustel tabeli järgi 100% nimekirjadesse kantutest, kuid rühma suurus jääb saladuseks⁶⁹.

Vormsi suurim taktikaline õppus leidis teadaolevalt aset 17-18. 06. 1933. aastal⁷⁰. Kaitseliidu peastaabi korraldusel viidi läbi dessantoperatsioon Saaremaa rannikule kahepoolse taktikalise õppuse näol. Selleks formeeriti Lääne maleva baasil ajutine üksus, kus Vormsi üksikmererühma neliteist malevlast jaoulem Anders Salini juhtimisel kuulusid 1 kompanii kaks rühma.⁷¹

Lääne Maleva Teatajas ilmusid kohati teated kaitseliitlastest, kes arvati organisatsioonist välja ebakohase käitumise eest. Selleks oli aktiivne poliitiline tegevus (ilmselt osavõtt vapside liikumisest), aga ka salaviina põletamine. Vormsi rühma kohta ühtegi sellist teadet ei ole. Tegelikuses tegelesid Vormsi mehed võrdlemisi aktiivselt salakaubaveoga; maksuvabalt toodi riiki tekstiili, jalgrattaid, õmblusmasinaid, piiritust. Rahvasuus liigub neid jutte tänapäevani, kummalisel kombel aga ei nimetata ühtegi nime ja teadaolevalt ei ole kedagi sellise tegevuse eest ka karistatud. Omavahelises vestluses samas tunnistatakse, et vestluspartneri vanaisa või sugulased sellega tegelesid ning suudetakse ka kirjeldada, mida umbes maksuvabalt riiki toodi. Tegemist tundub olevat kõigile teada olnud tegevusega ning näib, et kogukond seda vaikimisi ka aktsepteeris. Kui tegemist ei olnud just piiritusega, siis ei peetud seda ka seaduserikkumiseks. Sellega olid kursis isegi lapsed. Heino Vilipere on oma mälestustes rääkinud, kuidas nad lapsena mängisid salakaubavedamist. Toimus see liivakastis või muus sarnases kohas ning seenes selles, et mängijatel olid männikoorest tehtud purjekad. Salakaubavedajal olid purjekal ka pihlakamarjad (mis imiteerisid salakaupa) ning tema ülesanne oli oma last liiva siis peita (ehk üle parda lasta) enne, kui kontrollija oma tagumise purjekaga temani jõudis.⁷²

69 *Lääne Maleva Teataja* nr 3/4, 1939

70 Vt lk 20

71 *Lääne Maleva Teataja* nr 7/8, 1933. Lääne maleva päaliku käskukiri nr 18, 1933. a. aprill

72 H. Vilipere videointervjuu T. Viksile, 11. jaanuar 2014. Säilitatakse T. Viksi erakogus.

1934. aastal algas Eestis aktiivne merekaitseliidu loomine. Sarnast üksust Kaitseliidus enne ei olnud. Avalikkust ettevalmistav töö algab juba 1933. aastal, kus leitnant R. Kokk tutvustas merekaitseliidu võimalusi ajakirjas *Kaitse Kodu!*, samuti soomlaste ning inglaste sarnaseid kogemusi.⁷³ Esitleti ka merekaitseliidu tegevuskontseptsiooni, väljaõppe aluseid ning põhimõttelist struktuuri. Läänemaal algas tegevus jaanuaris 1934, kui Haapsalu kompanii nimetati ümber Haapsalu meredivisjoniks.⁷⁴

Oma koht uues struktuuris oli ette nähtud ka Vormsi rühmale. Mais 1934 kinnitab kaitsejõudude ülemjuhataja täiesti salajaseks klassifitseeritud dokumendi nimega „Merejõudude sõjaaegne vaatlusteenistuse ja sadamate kaitse organisatsioon ja ülesannete kava“, mille on allkirjastanud Merejõudude juhataja Valentin Grenz. Selle järgi oleks rahuaegne Haapsalu mereside rajoon jaotatud sõja ajal kolmeks: Haapsalu, Saaremaa ja Pärnu rajooniks. Haapsalu rajooni oleks kuulunud ka Vormsi meresidepost ühes valvepaatidega, kusjuures rahuajal oleks kohal olnud vaid meresidepost, mida sõja ajal oleks täiendatud kahe valvepaadiga. Merejõudude staabi poolt olid kirja pandud ka üksuste põhimõtted ning ülesanded, mida Merekaitseliit oleks pidanud täitma sõja korral. Merekaitseliidu peamised ülesanded oleksid olnud kogu rannikukaitses, vaatlus- ja sideteenistus ning sadamate kaitse. Lisaks kontrolltraalimised, miinide veeskamised ja vajadusel purustustööd⁷⁵. Avalikkusele suunatud infos ollakse oluliselt ambitsioonikamad, *Kaitse Kodus!* kirjutatakse koguni allveelaevade vastu võitlemisest, laevakolonnide konvoeerimisest ja farvaatrite traalimisest⁷⁶. Tegelikuses vajalikud vahendid puudusid või ei olnud ülesannete täitmiseks sobilikud. Täiesti salajases Merejõudude staabi aktis 07. 02. 1935 on olemas pöördumine Merelaevastiku divisjoni ülemale, milles kirjutatu peegeldab tegelikku olukorda reaalsemalt: „Esitan siinjuures tegevuse aruande ühisõppuste kohta koos merekaitseliiduga. Ühtlasi arvan, et sarnasel kujul õppuste korraldamine pole otstarbekohane kuna selgus, et traalimist ja miinide veeskamist on läbi võetud ka seal, kus polegi minööre. Ainult kalameeste silmaringi laiendamiseks neid välja õpetada loen mitteotstarbekaks, sest nende kalapaatidega ei saa miiniseid veesata ega traalida.

73 *Kaitse Kodu!* nr 14, 1933

74 *Lääne Maleva Teataja* nr 1/2, 1934. Lääne maleva pääliku käsukiri nr 4/1934

75 Kaitsevägede staabi ülemale. Täiesti salajane. Merejõudude juhatajalt. (1935). ERA.527.1.1571

76 *Kaitse Kodu!* nr 15/16, 1933, lk 463-465

Lisa: aruanne. Leitnant (loetamatu)⁷⁷ Kaitseliitlasteni või avalikkuse ette sellised hinnangud loomulikult ei jõudnud.

Vormsi üksikrühma ümberformeerimine toimus käskkirjaga nr 23, 12. 05. 1934. Osa kaitseliitlasi viidi üle loodud mererühma ning nende asemele määrati koguni uued pealikud. Ilmselt oli algne plaan luua Vormsi üksikrühma kõrvale Vormsi Üksik Mererühm⁷⁸. Tegelikuses sellest plaanist ilmselt suhteliselt kohe ka loobuti, kuna üheski järgnevas käskkirjas ei ole juttu kahest erinevast rühmast, vaid ainult ühest.

1936. aasta augustis leidis aset taas üks vangerdus. Üksikmererühma pealiku kohale kinnitati leitnant Juho Haikonen ning senine pealik Aleksander Vilipere määrati sama rühma õppepealikuks⁷⁹. Kuigi Haikonen omas leitnanti auastet, ei saa tema saarele saatmine Kaitseliidu teenistuslike vajaduste tõttu olla tõenäoline, kuna rühma suurune üksus on selleks liiga väike ja käsitletavaks hetkeks oli Haikonen reservis ning töötas Hanila Algkooli juhataja-õpetajana. Juho Haikonenil ei olnud Vormsiga mingeid eelnevaid sidemeid ning tema näide on sobiv illustreerimaks, kuidas ebaõige kaadripoliitika üksuse arengule kaasa ei aita.

Leitnant Haikonen ilmselt kohalikke olusid ei tundnud, rootsi keelt ei osanud ning tõenäoliselt ei võtnud ka kogukond teda omaks. Lisaks sellele, et oldi valdavalt rannarootslased, oldi ju ka tihedalt kokkukasvanud kogukond, kus kuskilt kõrgemalt määratud ülemustele väga hea pilguga ei vaadatud. Kuigi ka senine pealik Vilipere ei olnud rootslane, loeti teda siiski „omaks“, lisaks suutis Vilipere suhelda kohalike rootslastega vajadusel ka nende emakeeles. Pealik pidi olema ikka oma mees ja omade seast välja kasvanud. Seda on kaudselt näha ka suhtlusest. Lääne Maleva Teataja avaldas teateid kõrgemalt tasemelt (õppeteated, käskkirjad jne). Kodusaarel pidid mehed suutma oma asjad otse omavahel korda ajada, aga olukord muutus hoopis formaalsemaks, sest Vormsi üksikmererühma pealiku Haikoneni erinevaid pöördumisi oma rühma poole edastati läbi Lääne Maleva Teataja⁸⁰.

Järgmiseks Vormsi üksikmererühma pealiku kohusetäitjaks määrati sama rühma sekretär Hugo Mickelin. Kohusetäitja Mickelin kinnitati hiljem ka tegelikuks pealikuks ning ta vedas Vormsi üksikmererühma kuni selle likvideerimiseni.

77 Merelaevastiku divisjoni ülemale. Salajane. (1935). ERA.527.1.1571

78 *Lääne Maleva Teataja* nr 7, 1934. Lääne maleva päaliku käsukiri nr 23/1934

79 *Lääne Maleva Teataja* nr 14/15, 1936. Lääne maleva pealiku käsukiri nr 40/1936

80 *Lääne maleva Teataja* nr 5/6, 1937. Õppeteated Vormsi üksik-merirühmale, lk 69

Viimased kolm aastat oli Vormsi mererühmale väljaõppe seisukohalt ka kõige viljakam periood. Lisaks laskeväljaõppele viidi läbi erinevaid õppuseid laevadel, mis toimusid koos Haapsalu meredivisjoniga. Erialase väljaõppega tegeldi kohapeal ning kursustel käidi ka Tallinnas. On näha ka õppuste eesmärgistamist, näiteks Vormsil 1938. aastal toimunud õppuste eesmärgiks oli „lõpule jõuda merekaitseliitlaste väljaõppega ja ette valmistuda kevadiseks merekaitseliiduõppuseks“⁸¹.

1938. aastal osalesid Vormsi üksikmererühma liikmed 19-29. märtsil Tallinnas Peastaabi Õppe-Spordiosakonna poolt Mereüksuste pealike ettevalmistuskursusel⁸². Kursuse eesmärgiks oli anda pealikele sõjalise kasvatus, navigatsiooni, miinitraali, lõhketööde, signaal- ja mereside, mehaanika ja merepraktika alal täiendavat ettevalmistust, tõsta nende teoreetiline ja praktiline ettevalmistus ühtlasele tasemele ning läbi viia ka instruktorite koolitus võimaldamaks neil kohadel edukamalt oma ülesandeid täita. Kursustest võttis üle Eesti osa 233 merekaitseliidu pealikku ja spetsialisti. Vormsilastest lõpetasid kursuse ja sooritasid katsed navigatsiooni alal järgmised pealikud ja spetsialistid: Isak Rosenbladt, Hugo Mickelin, Johannes Rank, Aleksander Mickelin, Anders Friberg, Johannes Vikström⁸³.

Ilmselt oli väljaõpe ka reaalselt kasulik, kuna 1938. aasta Lääne maleva mereüksuste signaliseerimise võistlustel saavutas Vormsi üksikmererühma võistkond seitsme meeskonna seas ülekaaluka esikoha: I koht Vormsi üksikmererühma meeskond – 107 (miinus)punktiga koosseisus: signalistid A. Friberg, J. Rosenblad, abid K. Nyman ja J. Landman; II koht 116 miinust, III koht 196 miinust. Osa Lääne maleva allüksusi, kellel see kohustus oli, ei suutnud isegi võistkondi välja saata ning ka ülejäänud osalenud üksustele anti negatiivne hinnang: „Võistlustest osavõtnud signalistide oskus teadete edastamisel morse ja semafori tähestiku abil ning dešifreerimine tarvitusel oleva signaalkoodi abil on üldiselt puudulik. Signaalala väljaõppele tuleb üksustes suuremat tähelepanu pöörata ja järgmise aasta võistlusteks välja saata võistlejad, kes on suutelised kõiki ülesandeid nõuetekohaselt täitma“⁸⁴.

81 *Lääne Maleva Teataja* nr 23/24, 1937, lk 227-228

82 Vt lk 82

83 *Lääne Maleva Teataja* nr 9/10, 1938, lk 94-96. Väljavõte Kaitseliidu ülema käskkirjast nr 20/1938

84 *Lääne maleva Teataja* nr 11/12, 1938, lk 118. Naarits. K. Kokkuvõte Maleva Mereüksuste signaliseerimise võistlustest.

Tegevuse hoogustumisega lisandus ka uusi liikmeid, veebruaris 1938 astus korraga liikmeks koguni kolmteist meest. Nende seas oli ka Hjalmar Pöhl, kes oli rannarootslaste eestvedaja Hans Pöhli poeg, liikmeksastumise hetkel Eesti kiriku Rootsi praostkonna praosti kohusetäitja. Sellise kaliibriga rannarootslase isamaalise organisatsiooniga liitumist võib pidada märgiliseks sündmuseks, mis näitas kahe paralleelmaailma olulist lähenemist. Hiljem sai Hjalmar Pöhlist Haapsalu malevkonna vaimuliku abi ning 1940. aasta jaanuaris Lääne Maleva vaimuliku abi. Hjalmar Pöhl emigreerus neljakümnendatel Rootsi ning suri seal 1964. aastal. Ka rannarootslaste suguvõsades mängis juhus tihti rolli. Hjalmaril onupoeg Viktor-Valfrid Pöhl (1910-1986) mobiliseeriti sõja alguses Punaarmeesse, ta sõdis Eesti Laskurkorpuses ja sai mitu korda haavata. Hiljem oli Viktor pikaaegne Noarootsi gümnaasiumi direktor ning tema tööd peeti koguni Lenini ordeni vääriliseks.

1939. aasta novembris vahetati välja Lääne Maleva pealik ning uueks pealikuks sai Vormsilt pärit eestirootslane major Anders Lindkvist⁸⁵. Vahetult enne seda oli major Lindkvist teeninud 10. üksikjalaväepataljonis. Vabariigi presidendi käskkirjas on märgitud põhjuseks „teenistushuvides“⁸⁶. Arvestades eestirootslastest elanike suurt osakaalu Läänemaal ja sündmusi Eestis ei olnud rootslasest Lindkvisti malevapealikuks saatmine juhus. Baaside leping Nõukogude Liiduga oli alla kirjutatud ja baaside loomine alanud ning ettevõtetud sammuga üritati kindlustada eestirootslaste lojaalsust ja tuge. Selle määramise valguses ei tundu ka Villem Väedeni kinnitamine Lääne maleva pealikuks peale 1924. aasta 1. detsembri sündmusi juhuse-na; kuigi ta oli eestlane, tegemist oli Läänemaal tuntud mehega, kes oli üles kasvanud rannarootsi keskkonnas. Ilmselt üritati ka Kaitseliidu alguspäevil kindlustada endale eestirootslaste tuge.

85 Major Anders Lindkvist (19. 12. 1894 – 03. 07. 1941), lõpetas 1916. aastal II Peterhofi lipnikute kooli. Sõdis I maailmasõja rinnetel 12. oktoobrist 1915 kuni 06. detsembrini 1917. Eesti rahvusväeosades 25. jaanuarist kuni 15. aprillini 1918. Eesti Vabadussõjas osales 10. detsembrist 1918 kuni lõpuni. 1929. aastal lõpetas Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste juures kompaniülemate täienduskursused. Lindkvist valdas eesti, rootsi, vene ning saksa keelt vabalt kõnes ja kirjas. Kaitseliidu Lääne maleva pealik 20. 11. 1939 – 28. 06. 1940. Arreteeriti 1941. a. aprillis ja Balti Sõjaväeringkonna NKVD Sõjaväetribunali otsusega mõisteti surma mahalaskmise läbi.

86 *Lääne Maleva Teataja* nr 19/20, 1939, lk 168-169

Ka Lindkvisti pöördumine kinnitab, et olukorra tõsidust oldi endale teadvustatud: „KL Lääne maleva pealiku käskkiri nr 57, 01. detsember 1939. a. Asudes maleva juhtimisele tervitan kõiki. /---/ Viimase aja sündmused Euroopas näitavad meile selgesti, et iga riik ja rahvas, oma olemasolu ja julgeoleku säilitamiseks peab olema valmis ise ennast kaitsma ja selleks kandma ohvreid. Riik, rahvas ja organisatsioon on ainult siis tugev, kui tema iga üksik liige andumusega omi ülesandeid täidab ja kõigiti kaasa lööb./---/ A. Lindkvist, major, Lääne maleva pealik „⁸⁷.

Vormsi rühmale jäi viimaseks oluliseks sündmuseks võidutule toomine 23. juunil 1940. Tolleaegne tuletoomine käis patrullimeetodil; tule süütamise kohast töid patrullid selle Läänemaa piirile, kus seda siis ühelt üksuselt teisele edasi anti. Vormsilastele andis maleva staabi mootorpaadi patrull tule üle Sviby sadamas kell 14.30. Tõrviktule pidulikku vastuvõtmist ja tule hoiukohale viimist korraldas Vormsi üksikmererühma pealik Hugo Mickelin koos Vormsi komiteega.

87 *Lääne Maleva Teataja* nr 19/20, 1939, lk 169

Meie juubilar

Juubilar oma kolme pojaga

19. veebruaril /1939/ pühitses oma 60. sünnipäeva Kaitseliidu Kihelkonna meredivisjoni miinitraali pealik Mihkel Hannus.⁸⁸ Juubilar koos oma kolme pojaga – Alberti, Voldemari ja Rudolfiga⁸⁹ – on olnud tüsedamaid alussambaid Kihelkonna meredivisjoni peres juba selle asutamisest peale.

Omades kaubaleva juhi kutse ja laialdased praktilised teadmised traalimistöde alal on juubilar – hoolimata oma kõrgest vanusest – alati valmis olnud nõu ja abiga kaasa aitama merekaitseliidu õppuste edukaks läbiviimiseks divisjonis, jagades asjalikke juhatusi noorematele. Jatkugu juubilaril – meie kodusaares ühel kõige tublimal töömehel – veel palju aastaid isiklikuks õnneks ja eduks ning kaastöötamiseks Saaremaa kodukaitsjate peres.

Kaitse Kodu! nr 3/4, 1939, lk 99 Säilitatud on algne kirjakeel.

88 Mihkel Hannus (20.02.1879 – 10.01.1942, hukati Kirovi vanglas), OÜ Ühendus esimees, Kihelkonna meredivisjoni pealik (divisjoni võisid kuuluda ka Lümada ja Mustjala kaitseliitlased). Tema vanemad pojad Voldemar ja Albert olid paadipealikud.

89 Pauline ja Mihkel Hannusel oli veel ka tütar Asta.

94

Tuletorn näitab teed

Tekst: **Jaen Klaar**

Kõige igavam ja kõige raskem aine Kaitseliidu mereüksuste õppekavas on signaalala. Signaalmisel ei saa ju midagi teha automaatselt, iga kriips, iga punkt, iga käeliigutus peab olema siin tehitud täpselt ja kindlaksmääratud reeglite kohaselt. Seepärast peab siin olema kõik pähe õpitud ja peab alati kontrollima, et päheõpitu ei ununeks.

Et ergutada huvi signaalala vastu on ka sel alal nagu teistelgi Kaitseliidu õppealadel töövõistluse võistluse alusele. Et huvi suurem oleks, selleks on võistlustele alati välja pandud niihästi individual- kui ka rändauhindu.

Esimesed üleriigilised signaalala võistlused toimusid Narva-Jõesuus Kaitseliidu ülemasäskkirja nr 31, 16. juunist 1939. a. alusel. Rõõmustavalt võttis sellest osa suur hulk signaliste kõigist Kaitseliidu mereüksustest. Võistluste lõpul jagati välja suur hulk väärtuslikke individuaalauhindu. Rändauhind võistluse parimale signalistile jäi tehnilistel põhjustel siiski kohe välja andmata.

Pika ootamise järele on nüüd ka see rändauhind valmis saanud ning Kaitseliidu peastaabil on võimalus seda välja saata sel aastal esimesele kohale tulnud Feliks Kasepoldile Narva malevast. See suur, ilus ja väga originaalne ning sümbolne auhind, mis kujutab hõbedast tuletorni, on välja pandud meie merekaubanduse ja meresõidu pioneeri ning meie merejõudude looja ja isa admiral Johan Pitka poolt. Olgu see rändauhind kõikidele signalistidele teenäitajaks edaspidistel võistlustel! Ergutagu ta ausat ja pinevat võistlust signaalalal ning aidaku kasvatada uut ja tublit signalistide järelpõlve meie Merekaitseliidu peres! Selles lootuses on ka admiral Pitka annetanud selle kauni ja väärtusliku auhinna Merekaitseliidu signaalala võistlusteks.

*Admiral Johan Pitka poolt
annetatud rändauhind*

KLM f 3, n 2, s 46:2

Algset sõnastust on redigeeritud.

*Merenoorkotkad Tallinna Noorkotkaste Põhja malevkonna suvelaagris
Kose-Lükatil 1931. aasta juulis*

Kaitseliidu Pärnu maleva merekaitseliitlased Vallikraavi juures sadamas, 1930. aastate lõpp

Teine osa
1992 – 2015

Pöördelised aastad

Tekst: **Reet Naber**

1992. aastal oli alles arenemisjärgus 1990. aastal taastatud Kaitseliit, mille staatuse kindlaksmääramiseks riigi kaitsesüsteemis andis valitsus välja määruse 28. aprillil.⁹⁰ Kaitseliitlased asusid energiliselt merekaitset korraldama ja merekaitseliidu üksusi moodustama. Kõige aktiivsemad oldi Pärnu-, Lääne- ja Hiiumaal. 31. juulil kandis Kaitseliidu Pärnumaa maleva mereüksuse pealik kaptenleitnant⁹¹ Peeter Mürsoo ette, et seal on registreeritud seitskümme meest.

1992. aasta septembris peetud pressikonverentsil teatas Kaitsejõudude peastaabi ülem Ants Laaneots, et mereväe loomine jääb nähtavasti

R. Naber. Eellugu. *Jälle kakskümmend aastat Mereväge. Ülevaateid ja meenutusi. Esimene raamat. Tartu, 2014. Koost. Kalev Konso, Reet Naber, lk 22-26.*

Käesolevas väljaandes lühendatud.

Reet Naber (sünd 1952) on töötanud ajalooõpetaja, Eesti Meremuuseumi teaduri ja teadusdirektorina, Teede- ja Sideministeeriumi merenduse peaspetsialisti ning Piirivalveameti avalike suhete jaoskonna ülemana. 1998. aastast on ta olnud mereajaloo, mereväe traditsioonide ja suhtekorralduse alal Eesti Mereväe konsultant. Temalt on ilmunud mitu raamatut, ta on avaldanud rohkesti artikleid Eesti ja rahvusvahelise merenduse kohta ning on olnud mitmesuguste merendusteemaliste näituste, ürituste ja seminaride projektijuht.

90 EV Valitsuse 28. aprilli 1992. aasta määrus nr 128 Kaitseliidu kohast riigi kaitsesüsteemis

91 Auaeste oli saadud eksilvalitsuselt

kaugemale tulevikku.⁹² Tollase Eesti Vabariigi rahvusliku julgeoleku kontseptsiooni kohaselt oli peamine sõjaoht Eestile idast või lõunast ja arvati olevat ebatõenäoline, et meile merelt kallale tungitakse. Lisaks andis ta ajakirjanikele teada, et valitsus on teinud piirivalveametile ülesandeks tagasi võtta kaks vägivaldselt ärandatud piirivalvekaatrit (ärandajaks Kaitsealगतuskeskus, mis allus eksiilvalitsusele ja mida kamandas Kaitseliidu endine juht Kalle Eller).

Operatsioon „Kaater“

Kõrvuti kiiresti arenenud piirivalve ja Veeteede Ameti laevastikule hakkas oma mereüksusi 1990. aastate alguses looma Kaitsealगतuskeskuse initsiatiivil ka Kaitseliit. Nende esimene aktsioon oli kahe endise NSV Liidu piirivalvekaatri ülevõtmine.

1991. aasta lõpust võis Miiduranna sadamas näha seismas kaht endist Vene Žuk-tüüpi piirivalvekaatrit, mis kandsid pardanumbreid 631 ja 645. Need oli endistelt omanikelt odavalt, vast tollase sõiduauto hinnaga, ostnud aktsiaselts Favors. Seesama aktsiaselts oli teinud Vene piirivalve ja sõjaväe varadega selleks ajaks hulga tehinguid, näiteks ostnud Haapsalus Holmil Vene merepiirivalve hooned ja vara. Käisid kuulujutud, et kaatrid kavatsetakse müüa välismaale, kas Soome vanarauaks või sealtkaudu lausa Liibüasse Muammar Gaddafi. Kaatrite vastu ei tundnud huvi keegi peale Riigi- ja Piirikaitseameti, kes sõjaväevara Eestile tasuta üleandmise ootuses laevad konfiskeeris ja plommis.⁹³ Aluseks oli Ülemnõukogu otsus, mis keelas igasugused ostumüügitehingud Vene sõjaväeüksustega, kuna nende varad olid kuulutatud Eesti riigi omandiks. Kaatrite tehniline seisukord oli halb ja seetõttu nad pärast konfiskeerimist Miiduranda seisma jäidki. Kuna aluste juures polnud valvet, ei

⁹² Eesti riigikaitse, eriti merekaitse arendamisel tekkinud eri ametkondade huvide vastuoludest ajendatuna saatis kolonel Laaneots 18. märtsil 1993. aastal märgukirja Eesti Vabariigi presidendile Lennart Merile, kus ta muuhulgas pakub välja luua süsteem (tsiviilorganisatsioon – rannavalve + merevägi), mis on Eesti tingimustes ilmselt otstarbekohane, kuna võimaldab tunduvalt vahendite kokkuhoidu ja lihtsustab operatiivjuhtimist. K-5/153, kolonel Ants Laaneots, Kaitsejõudude Peastaabi ülem Eesti Vabariigi presidendile 18. märtsil 1993. aastal, Kaitseväge Peastaabi arhiiv.

⁹³ Madli Vitimann. Ostaks õige kahuri? *Meremees 1992, nr 2*

pidanud need plommid eriti kedagi, 1992. aasta suveks oli neist juba üsna põhjalikult n-ö üle käidud.

1992. aasta aprillis võeti kaatrite teema üles ajalehes *Meremees*. Vladimir Koppelman oli kirjutanud pikema ülevaate tollal Eestis olnud Vene piirivalvelaevastikust ja selle baasidest ning laevastiku Eesti rannakaitseks kasutamise võimalustest. Oma artiklis mainis ta ka Miidurannas seisnud kaatreid ja leidis, et neid oleks mõttekas kasutada meie rannakaitses.⁹⁴

Mõte, et kaatrid tuleks hõivata, oli aprillikuus tekkinud ka Kaitsealgauskuses. Keskus soovis neid kasutada oma nn õppekompanii jaoks, mis pidi olema vaba Nõukogude ohvitseride ja sõjakomissariaatide töötajatest ja nõukogude armee ideoloogiast – rohkem tuntud kui jäägrikompanii, ametliku nimega Läänemaa Vabatahtlike Jäägerkompanii. Ettepanek kahe kaatri ülevõtmiseks tehti Pärnumaa maleva juhtkonnale juba 24. aprillil 1992. aastal, Kaitseliidu keskkogul. Malevlaste abi olevat vaja olnud igaks juhuks, et kõrvalolev Vene piirivalveväeosa ei oleks saanud tulla kaatrite ülevõtmist takistama.

Tegeliku operatsiooniga alustati 1992. aasta 8. juuni varahommikul. Kell 06.00 saadi kokku Pirita restorani juures, kus Lembit Tõns andis juhtnõu-rid, 07.00 sõideti Miiduranda ja võeti kohad sisse. Operatsiooni üldjuhi Kaitseliidu Lääne maleva pealiku Margus Järve⁹⁵ ja Eesti Rahvusliku Kaitsealgauskuse ülema kohusetäitja Lembit Tõnsi korraldusel olid Tallinna kokku tulnud relvastatud kaitseliitlased Pärnumaa, Läänemaa ja Tartumaa malevatest.⁹⁶ Mehed paigutati sadamas positsioonidele, et kaitsta perimeetrit: seitse meest saadeti sadamas olnud pukserile, seitse ühele kaatril. Nagu Kaitsejõudude peastaabis säilitatavatest seletuskirjadest nähtub, ei usaldatud ühtki Kaitseliidu ega Kaitsejõudude peastaabis teeninud ohvitseri, neid ei informeeritud põhjusel, et «neid ei saanud kätte».

94 Vladimir Koppelman. Kel on ja kel pole. *Meremees nr 5, 1992*

95 Eksiilvalitsuse peaministri presidendi ülesannetes olnud Heinrich Mark ülendas Margus Järve kaptenleitnandiks 24. veebruaril 1991. aastal.

96 Andres Raid. Kui Eesti oli kodusõja lävel. Tallinn, 2010. Raid kirjutab, et hommikul kella nelja paiku saabus Pärnust relvastatud ülevõtmisgrupp eesotsas Asso Kommeriga, sadama territoorium võeti kiiresti üle ja sadamakapten nõudis mingisugust veenvat argumenti, miks ta peaks lubama neil laevadele minna. Järve näitas aknast relvastatud mehi ja sadamakaptenil valikut ei jäänud.

Kohapeal juhtis operatsiooni Margus Järve, mereoperatsiooni eest oli vastutama määratud Hiiumaa malevkonna pealik Ülo Tuisk.

Mereoperatsiooni alustati kell 6.30, kui Tuisk läks Hiiu Kaluri pukserile «Sõru», edastas oma «volitused»⁹⁷: „Palusin arvestada, et sellest hetkest on puksiiri tegevus allutatud Eesti Kaitseliidu juhtimisele ja palusin kaptenil Noot, Lembit, täita minu käske: vormistada puksiir välja Miiduranna sadamast, võtta puksiiri kaks ilma lippude ja peremeheta seisvat sõjaväe kaatrit ja võtta kurss Väinamerre Rohuküla sadamasse.“

Raadio ja telefoni kasutamise laeval Tuisk keelas. Läks tunnike, kuni ka sadamakapten oli volituste mõjul (ka talle oli näidatud julgestavaid relvastatud mehi) laeva sadamast välja klaarinud, puksiirotsad kaatrite külge kinnitatud. Kell 7.40 väljuti sadamast ja 8.00 heisati abilaeval ja objektidel (kaatritel) Eesti Kaitseliidu merelipud. Hiljem hinnati seda nii: «On alanud Eesti Vabariigi sõjamere manöövrid.»

Kui esialgu oli sõit läinud rahulikult, siis veidi enne kella kümnet jõudis Suurupi tuletorni traaversil neile järele siniste tulede vilkudes ja signaali andes piirivalvekaater PVK-001, kust kutsuti raadio teel «Sõru» välja, nõuti masina peatamist ja tagasipöördumist Miiduranda.

Kapten, kel püssimeeste valve all eriti valikuvõimalust polnud, teatas, et ei saa seda teha, kuna operatsiooni juht ei luba. Too teatas, et täidab oma otsese ülemä härra Järve käsku liikuda karavaniga Rohuküla sadamasse ja piirivalvurite nõudmist ei täida, kuna liigub Eesti Vabariigi territoriaalvetes, kannab Eesti Vabariigi Kaitseliidu lippe (ja ilmselt kaalukuse lisamiseks ka Meresõjalaevastiku oma). Piirivalvekaater pidas laevaga korduvalt sidet, kuid igasugusele nõudmisele tagasi pöörata vastati: «Mina ei saa alluda härra Evisalule⁹⁸ või härra Luksile⁹⁹, kuna ma ei tunne teda ja viin läbi merekaitseliidu ja merekaitsejõudude operatsiooni.»

Mõne aja pärast jäi PVK-001 maha ja pukserit hakkasid 16. kanalil välja kutsuma Vene piirivalve postid. Pakri tuletorni traaversil hakkas nägema sõjalaevu. Kui pukseril väljakutseid ignoreeriti, võttis äkki ühendust merel patrullinud Vene valvelaev nr 31. See palus «Sõrul» tulla oma poordi ning võtta maha ja

97 Kapten Lembit Noot on rääkinud, et nendeks olid relvad.

98 Kapten Aare Evisalu oli piirivalve juhtimiskeskuse ülem.

99 Kolonel Raul Luks oli KJ PSi ülemä kohusetäitja.

viia sadamasse haigeks jäänud madrus. Kuna samal ajal liikus vastukursil sõjaväe suur puksiirlaev O88, oli vale läbipaistev. Mingi aeg sõitsid Vene laevad päris lähedale, sealt olid pukseri poole suunatud relvad. «Sõru» kapten oli oma sõnade järgi kahe tule vahel, ei jäänud üle muud kui lähema toru ähvardusel edasi liikuda. Õnneks pöördusid venelased mingi aja pärast tagasi.

Rohuküla reidile jõudis «Sõru» öhtul kell 19.00. Seal jäeti nr 631 ankrusse, võeti teine kaater vasakusse poordi ning viidi Rohuküla põhjasadama kai äärde, kus selle võttis vastu Läänemaa maleva staabiülem Vaht. Kell 20.15 väljus «Sõru» uuesti Rohukülalt, poole tunni pärast võeti puksiiri nr 631 ja pool tundi pärast südaööd, seega 9. juunil 1992. aastal kell 00.30 jõuti Orjaku reidile. Kuna oli tugev idatuul, jäädi ankrusse ja kutsuti sadamast paadid vastu. Need küll tulid kella poole seitsme ajal, aga kuna meri oli kõrge, pöördusid tagasi. Alles kell 17.30 hakati kaatrit paadiga Orjakusse sisse vedama. 20.15 toimus Orjaku sadamas haalamisoperatsioon ja objekt nr 631 kinnitas otsad Hiiu Kaaluri jahtklubi kai ääres, kus pandi välja Kaitseliidu vahimehed. Tegija kokkuvõte oli järgmine: «Operatsioon Kaater on lõppenud õnnelikult. On võitnud meeste meelekindlus ja hästiorganiseeritud operatsioon peajuhi härra Järve poolt.»

Loomulikult leidis see operatsioon kajastamist pressis. Esimese teate andis teadeteagentuur BNS 8. juuni 1992. aasta hommikul kell 7.00, samal öhtul oli televisioonis pressikonverents. Kui ajalehed Rahva Hää! ja Päevaleht kasutasid BNSi sõnumit, siis Haapsalus ilmunud Läänlane kuulas ära ja avaldas ka Margus Järve ja Lembit Tõnise seisukohad. Toome välja järgmise lõigu Läänlases avaldatud artiklist: „Et meie riigis lobbab praegu korrupsioon ja seadustest mittekin-nipidamine, kuna oli olemas reaalne oht nende laevade säilimisele ning et Eestil on tarvis luua oma merejõud, siis leidis KL Läänemaa maleva pealik Margus Järve, et need alused tuleb rekvireerida. Sellele otsusele aitas jõuda Ülemnõukogu riigikaitsekomisjoni aseesimehe Jüri Põllu soovitus tegutseda Ülemnõukogu jaanuarikuise otsuse kohaselt.“¹⁰⁰

See tõi endaga kaasa muidugi uurimise ja tuli hakata seletuskirju kirjutama¹⁰¹, 16. juunil tegi avalduse Eesti Komitee. Selle põhiseisukohad olid: „Juhatus

100 Margus Välja, Laeval lehvib Eesti Kaitseliidu merelipp, *Läänlane*, 12.06.1992.

101 8. juunil 1992. aastal toimunud Miiduranna-Rohuküla-Orjaku operatsiooni merelist osa juhtinud kapten Ülo Tuisk kirjutas sama aasta 11. juunil ettekande, mille EKLi Läänemaa maleva staabiülem Vello Vaht saatis 12. juunil 1992. aastal Ülemnõukogu riigikaitsekomisjonile, et see esitaks dokumendi EV Kaitsenõukogule.

suhtub arusaamisega KL Lääne Maleva ning Pärnu Maleva juhtkondade tegevusse. Juhatus avaldab rahulolu, et operatsioon Kaater toimus hästi organiseeritult ja rahumeelselt ning leiab, et praeguses ebamäärases olukorras tähistas see vajalikku sammu Eesti riigi kaitsejõudude tegeliku loomise suunas. Kõnealused kaks kaatrit võiksid Eesti Kaitseliidu lipu all teenida Eesti riigi ja riigikaitse huve. Ollakse seisukohal, et sellised algatused peaksid olema paremini koordineeritud loomisel olevate kaitsejõudude juhtimiskeskustega.“

Üks kaatritest jäi Rohukülla. See nimetati loodava Merekaitseliidu esimeseks aluseks. Nimeks olid aratoojad soovitanud talle panna «Admiral Pitka», kuid vastukaaluks valitsusele ja suurema konkurentsi tekitamiseks valiti kaatritele siiski nimed «Edgar» ja «Erika». (Edgar Savisaar oli tollal opositsioonis, Erika Salumäe armastatud olümpiavõitja.)

16. septembril 1992. aastal toimus Haapsalus Bürgermeistri holmil pidulik tseremoonia, kus heisati pidulikult Merekaitseliidu lipp. Rohukülla jäetud kaater sai nimeks «Edgar» ja pardatähiseks EKL-110. Vastset sõjalaeva õnnistas EELK Kullamaa koguduse õpetaja Ants Leedjärv.¹⁰²

Tegu oli ulja ja demonstratiivse ülevõtmisega, mistõttu selle peaorganisaatorit, tollast Lääne maleva pealikku Margus Järvet hakati kutsuma Eesti esipiraadiks. Sündmus ise on leidnud palju kajastamist erinevatest vaatevinklitest.

Kaatrit remonditi ja tehti ka paar väljasõitu jäägritega, kuid kütuse puudumise ja kehva tehnilise seisukorra tõttu jäi «Edgar» lõpuks seisma.

1992. aasta 27. augustil käskis Eesti valitsus anda kaatrid üle piirivalveametile.

Piirivalve vaatas kaatrid üle ja loobus aluste seisukorra tõttu nende ülevõtmisest.

Et kaatrite seisukorrast tõene ülevaade saada, kutsuti nõu andma, st ekspertiisi tegema Soome kolleegid. 1992. aasta detsembris tulid Eestisse Soome merejõudude eksperdid kaptenleitnant Aslak Saviranta ja vanemleitnandid Pekka Lopmeri, Juhani Saukkonen ja Eino Niskanen. Neid võttis vastu Enn Võidula, kes oli sel ajal ainuke Kaitsejõudude teenistuses olnud mereväeohvitser. 9.-10. detsembril käidi kaatreid üle vaatamas Pullapääl ja Orjakus. Otsustati, et neist kahest saaks parimal juhul ühe kokku ehitada.

Pärnumaa maleva pealik Peeter Mürsoo, kes oli suutnud aluse panna sealsetele mereüksustele, kuhu parimail päevadel kuulus üle neljasaja kaitseliitlase, hakkas ajama asju, et tuua Orjakust kaater «Erika» (hilisem «Grif») ära Pärnusse.

102 A. Ammas, „Edgar“ õnnistati ja talle heisati lipp. *Lääne Elu* 19.09.1992

1993. aasta mais esitas ta taotluse laeva jaoks kaikhohaa saamiseks kommunaal-
tevtöttele Pärnu sadam. Linnavalitsus oli nõus juhul, kui Kaitsejõudude Peastaap
toetab. «Erika» toodigi Pärnusse ja hakati seda remontima. «Edgar» viidi Pulla-
pääle, kus seda valvasid kaitseliitlased.

Pärast jäägrite mässu 1993. aasta juunis ja sellele järgnenud kaadri vahetusi
Kaitseliidus otsustati lõplikult kaatrid anda Kaitsejõudude Peastaabi seitsmenda
(mere)osakonna käsutusse. Pärnus aeti asju entusiast Mürsoost mööda minnes.

2. mail 1994 pukseeris mereväe abilaev «Ahti», «Grifi» Pärnust Tallinna
Piirivalve Süsta tänava sadamasse.

Ametlikult vormistati kaatrite Mereväele üleandmine Kaitseliidu ülema
Johannes Kerti käskkirjaga 14. juunil 1994. aastal.

Kaater „Grif“ merel

1994. aasta lõpus koostati nimekiri kõigist «Grifil» tegemata remondi-
töödest. See oli muljetavaldavalt pikk: „Pesemisruumis, WC-s, kambüüsis,
tamburis linoleum vahetamata, kaardilaud remontimata, kraanikausi alune kapp
osaliselt valmis. Kambüüsi lagi remontimata, kambüüsi kraanikauss kinnitamata,
elektripliidi kinnitus tegemata, tormikinnitus tegemata, kaablikinnitused kam-
büüsi laes tegemata, komandöri kajuti uks remontimata, pesemisruumi soojus-
tus tegemata, seebi jaoks seebikarbid tegemata, WC paberi kast tegemata,
WC uks remontimata, riidenagid pesemisruumi tegemata, paigaldamata WC
ja pesemisruumi seinakattematerjal, tegemata peegli raamid, apteegikapp, re-
montimata sillale minev uks.

Tehtud: ventilatsioonitorud, WC poti vundament, WC pott paigaldatud,
prillilaud puudub. Trapp tegemata, koide kinnitusketid paigaldatud, käepide
kuulipildujasse minekuks tehtud, raamaturiiulid dokumentide jaoks tegemata,

elektritööd tehtud osaliselt, ruhvise remont lõpetamata, seinal pajoolide kinnitamine ebarahuldav, sillal remont lõpetamata. Üldiselt ei saa siseruumides kuskil öelda, et tööd oleksid lõpetatud. Mehaanik väidab, et masinad on korras, ainult veel täispöördeid ei saa anda, et manomeeter on masinal puudu, kai katsetel töötasid mõlemad peamasinad kordamööda poolte pööretega edasikäigul, mehaaniku jutu järgi läks kõik korralikult.“

Samal päeval kandis komandör Mereväe ülemale ette, et laevale oli vaja kinnitusotsi, puudusid kasutuskõlblikud päästevahendid (rõngad, vestid, parved), tuletõrjevoolikud, kustutid, signaalaraketid, avariivarustus (plaaster ja muu sinna juurde kuuluv), meditsiinivahendid arstiabi andmiseks, ULL raadiojaam ja lühilaine raadiojaam PRC-2200, binokkel, kronomeetrid, baromeeter, rooli juurde magnetkompassid, sillale peilingute võtmiseks vajalik suur raadiolokaator, prožektor, GPS navigaator. Samuti polnud laevasisest sidet.

30. märtsil 2001. aastal anti „Grif“ vastavalt valitsuse korraldusele üle kultuuriministriumile, st Meremuuseumile.

Pärnumaa maleva Mereüksus

Tekst: **Peeter Mürsoo**

1992. aastal kirja pandud Kaitseliidu rannikukaitse kontseptsiooni¹⁰³ järgi pidi rannakaitseliitlane eelkõige olema väga hea ranna ja laevateede tundja.

Kui täpne orienteerumine ja maastiku igakülgne tundmine on lahingtegevuse juhtimisel olulise tähtsusega, siis mitte vähem tähtis on orienteerumine ja mere tundmine navigeerimisel ja ülesannete täitmisel merel ning rannavetes. Udu, pimedad ööd ja meremärkide puudumine raskendavad navigeerimist ja põhjustavad laeva õigest kursist kõrvalekaldumist, eriti siis, kui laevajuhil ei ole erikogemust kohaliku ranna tundmises. Sellisel juhul peavad abistama kohalikud rannakaitseliitlased, kes igasuguses olukorras, vaatamata ilmale ja meremärkide puudumisele, võivad alati juhatada laevadele õige kursi oma kodukoha piirkonnas. Erilist tähtsust omab ranna tundmine maabumisvõimaluste ja dessandi vastu võitlemise seisukohalt. Laevastiku ja dessandi mitte õigele kohale sattumine võib saada saatuslikuks kavatsetud operatsioonile.

Rannakaitseliidu üksustele langevate ülesannete edukaks täitmiseks peavad rannakaitseliitlased:

1. hästi tundma ümbruskonna mereranda, laevateid ja vee sügavust;
2. täpselt teadma oma ranna igat madalikku ja kari ning teisi laevadele ja paatidele hädaohtlike kohti;
3. tundma rannal kohad, kuhu võib laevaga (paadiga) hädaohutult maabuda;
4. suutma kaldaseadmete järgi kindlaks teha oma asukoha;
5. oskama öösi või tugevas udus kaldale lähenedes orienteeruda kalda kontuuri järgi.

Ülaltoodu elluviimiseks tuleb lähtuda sellest, et rannakaitseliitlaste ettevalmistus peab olema suunatud kolmes suunas ja need on:

- ujukoosseis
- rannikukaitse ning merepääste
- merejalaväe (dessandi) väljaõpe

¹⁰³ KLM f 3, n 2, s 46:19

Vanemveebel Peeter Mürsoo oli Kaitseliidu Pärnumaa maleva pealik 1992 – 1993.

Ujuvkooresseis õppeprogramm (täiendavalt üldsõjaväelisele väljaõppele): navigatsioon (algmõisted, kompass, meremärgid, merekaardid, sisepõlemismootorid, laevaehitus, laeva või paadi asukoha määramine), merepraktika (kõied, sõlmed, pleisid, paadisõidu teenistus) tõkkemiinid + nende veeskamine ja traallimine (miinide ohutuks tegemine, võitlusvahendid tõkkemiinide vastu), side (vaatluse ja side tähtsusest merel ja rannas, sidemehed, sidevahendid, lipud, juhendid tervishoiu alal, esmaabi).

Rannikukaitse õppeprogramm: meremärgid, merekaardid, laeva või paadi koha kindlaks tegemine, kompass, kõied, sõlmed, pleisid, plokid, talid, paadisõidu teenistus, laevad, lennukid, üldine rannikukaitse, kaldaäärne navigatsioon, tervishoid, esmaabi, miinid, torpeedod, miinide ohutustegemine, merepääste.

Side: vaatlus ja side tähtsusest rannikul, sidemehed, vahendid ja nende kasutamine, teenistus meresides, lipud, ilmateadus, juhendid tervishoiu alal, uppuja päästmine ja esmaabi.

Purustustööd: lõhkeained, detonaatorid ja süütenöörid, tööriistad ja vahendid, laengud ja nende valmistamine ja õhkamine, purustööde teostamine.

Merejalaväe reakoosseis täiendavalt üldsõjaväeliste teadmiste peab läbima õppused merepraktikas, omama tugevat üldfüüsilist ettevalmistust, olema eeskujulikud laskurid. Juhtkond peab omama teadmisi ka navigatsiooni alal.

Olen üks paljudest Kaitseliidu Pärnumaa maleva taasloojatest. Alguses reakaitseliitlane, rühmaüles, kompanii ja malevkonna pealiku abi.¹⁰⁴

1992. aasta 1. juuniks oli minu eestvedamisel taasloodud Pärnumaa maleva Merekaitseliit ehk Mereüksus 161 malevasega. Mind määrati Mereüksuse pealikuks.¹⁰⁵ Augustis oli esimene operatsioon. Nimelt sõitis Eesti rannikuvetes Vene sõjaväe abilaev ja korjas ära kõik meremärgid. Kui laev jõudis Pärnu lahte, kutsusin kokku grupi relvastatud Mereüksuse kaitseliitlasi. Peitsime end lootsi kaatri siseruumidesse ja sõitsime laeva juurde. Kui olime Eesti vetes tegutsenud Vene laeva poordi jõudnud, lasti sealt pahaaimamatult trapp alla. Relvastatud kaitseliitlased tormasid laeva ja võtsime laeva oma valdusse. Tõime laeva Pärnu sadamasse ja andsime üle piirivalvele. Pärnu lahte pandi meremärgid tagasi. Laevaliiklus ei katkenud. Meid selle teo eest ei tänatudki. Samal ajal maleva lahingrühma kaitseliitlased ajasid minema Haapsalust tulnud majakalõhkujad. Ka

104 KLM f 3, n 2, s 46:20

105 EKL Pärnumaa Maleva Pealiku Hannes Toomsalu päevakäsk nr 26, 01.06.1992

nemad jäid tänuta.

Septembrist määrati mind malevapealikuks. Olid rasked ajad. Riigilt saime küll relvad, kuid muu varustusega oli probleeme. Vanemad mehed teadsid rääkida, et enne sõda Kaitseliit tegeles suurelt ka majandustegevusega raha teenimiseks. Alustasime asutuste ja objektide turvamisega. Olid sõlmitud sponsorlepingud, kus teenuste saajad maksid kõik riigimaksud. Meie saime juba maksuvaba raha. 75 % läks valvet teostanud kaitseliitlastele. 25 % jäi malevale. Kasutasime selle õppustel vajaliku laskemoona, bensiini, toiduainete jne ostmiseks. Oli sõlmitud linna turvalisuse kaitseks koostööleping Kaitseliidu, politsei ja Linnavalitsuse vahel.¹⁰⁶ Näiteks Rannapargis patrullisid öösel relvastatud kaitseliitlased. Üks linnaametnik nõudis patrullimise lõpetamist, sest tema tütar pidi kartma relvastatud mehi. Tulemus – järgmisel ööl tungiti pargis kallale kahele soomlasele. Järgmine malevapealik lõpetas koostöö politseiga.

*Pärnumaa maleva Mereüksuse liikmed
Tahkurannas 1993. aastal*

*Merekaitselehtlased vasakult Uno
Röömel, Lembit Arukask ja
malevapealik Peeter Mürsoo*

¹⁰⁶ Pärnu Maakonnavalitsuse, Pärnu Politseiprefektuuri ja KL Pärnumaa Maleva ühisprotokoll 30. novembrist 1992

Mereüksusel oli palju valvatavaid objekte. Saadud raha kulutasime õppustele. 1994. a. suvel toimunud maleva päevadel korraldatud õppusel saavutas Mereüksus laskmises ja suundorienteerumises esikoha. Takistusraja läbimiseks jätsid kohalikud ajateenijad Mereüksuse küll teiseks, kuid Kaitseliidu arvestuses olime ikkagi esimesed. Mälumängus kolmandad, köieveos neljandad. Varem pidime teatama mitu kaitseliitlast osaleb maleva õppustel. Arvestasime, et tuleb üle saja aga meie õnnetuseks tulid Saksamaalt autod kala järele ja Pärnu lahte külmutuslaev kala vastu võtma. Kalurid, laevamehed ja konservitehaste töölised pidid olema tööl ega saanud õppustel osaleda. Kaitseliitlaste kohaloleku eest anti topeltpunktid. See viis üldkokkuvõttes Mereüksuse teisele kohale. Kui 1994. aastal oli üksuses üle neljasaja mehe, siis 1995. aastal oldi jõutud lõhkise küna ette – Mereüksuses valitses kaos. Sadakond meest, kel polnud võimalik igast õppusest osa võtta oli nimekirjast kustutatud või välja visatud. Osalesin ise veel kõikvõimalikel Mereüksuse õppustel kuni mulle teatati, et olen ka ise nimekirjast kustutatud. Põhjust polevat mul vaja teada. Samal aastal /1995/ keelati ära Kaitseliidu majandustegevus ja mõni aasta hiljem likvideeriti Mereüksus ja paljud mehed jäid teadmatusse.

14. detsembrist 2009 olen taas kaitseliitlane ja aitan taasluua Kaitseliidu Pärnumaa maleva rannikukaitset (Mereüksust). Kontakte on võtnud juba üle saja endise ja muu kaitseliitlase.

Merereisid „Ristnaga“

27. märtsil 2015. a. tegi õppelaev EML „Ristna“ Tallinna lähel oma viimase sõidu ning sildus Lennusadamas, kus Merevägi ja Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjon andsid „Ristna“ üle Eesti Sõjamuuseumile – kindral Laidoneri Muuseumile.

„Ristna“ on pika ajalooga laev, mille põhiülesanded ja mastis lehvivad lipud on ligi kuuekümnelt viimase aastaga mitu korda muutunud. Tema ajalugu on tavapärasest erilisem. 1957. aastal „Rihtniemi“ nime kandnud miinitraaleriks ehitatud laev teenis Soome mereväge kuni 1999. aastani. 1979. aastal ehitati laev põhjalikult ümber, nii et see sai tegutsema hakata patrull-laevana, mille pikkust 34 m, laiust 5,6 m, süvist 1,8 m ning kiirust kuni 15 sõlme.

1999. aastal kingiti alus Eestile¹⁰⁷, „Ristnaks“ nimetatult võeti see kasutusele Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjoni laevana.

„Esimesed väljasõidud tegi „Ristna“ Saaremaale ja Hiiumaale, komandöriks oli kogenud meremees vanemleitnant Ilmar Noor“, meenutab Peeter Ivask¹⁰⁸. „Kuna tundsin seda laeva hästi, määrati mind tema abiks. Esmalt külastasime Roomassaare sadamat Kuressaare merepäevade raames. Suvine Saaremaa oli möllu täis ning ma lubasin vabad laevameeskonna liikmed, kaasa arvatud ajateenijad, linnaloale. Mereväevormis kaadrikaitseväelased ja paraadvormis mereväe ajateenijad tekitasid linna peal palju elevust. Kohalikud seletasid hiljem, et «Ristna» saabumisega oli korraka terve Kuressaare linn meremehi täis. Tegelikuses ei olnud mereväe vormis mehi seal palju, sest «Ristna» meeskond ei ole väga suur ja sellest enamus oli teenistusega seoses laeval. Kuid see, kuidas nad inimestele linnapildis muljet avaldasid oli tähelepanuväärne.

Järgmine sihtkoht oli Lehtma sadam Hiiumaal. Lisaks tavapärasele külastusele omas see veel sümboolset tähendust kuna EML «Ristna» kannab nime, mis on

107 1999. aastal kinkis Soome Eesti Mereväele kaks patrull-laeva. Soome Mereväe patrull-laev „Rihtniemi“ ja ta sõsarlaev „Rymättylä“ said Eestis nimedeks EML „Ristna“ ja EML „Suurop“.

108 Kaptenleitnant Peeter Ivask. Kaitseväge teenistuses alates 1993. Ajateenistuse läbis Eesti Piirikaitstes aastatel 1991 – 1993. Lõpetanud Soome Maakaitsekõrgkooli (1995 – 1999). Õpingud Suurbritannia Staabi ja juhtimise kolledžis (2004 – 2005). Mereväe ülevaade kohusetäitja aastatel 2005 – 2006. Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjoni liige ning EML „Ristna“ põhimeeskonna liige.

otseselt seotud Hiiumaa ning Kõrgessaare vallaga. Saabusime Lehtma sadamasse täpselt ettenähtud ajal ning kail ootas meid Hiiumaa ja Kõrgessaare valla delegatsioon. Vastuvõtt oli ülimalt soe ning meeldiv. Selle viisiidiga seostub veel üks huvitav seik, millest sai taasalguse meeldiv mereväeline traditsioon Eesti merevæes. Tehes valla ja maakonna esindajatele laeval tutvustavat ringkäiku, peatusin tekiehitise kõrval. Laeva oli viimati värvitud Soomes ning seetõttu oli ta pleekinud, kuid siiski karmi sõjalaeva välimusega. Viitasin tekiehitisel tumedamale sõõrjale laigule, mis pleekinud värvi seest esile tükkis ning selgitasin, et Soomes oli selle koha peal laeval olnud sealse omavalitsuse vapp. Selgitasin veel, et omavalitsuste ja organisatsioonide poolt sõjalaevadele vapi annetamise tava ning tihe koostöö laevameeskondadega on maailma merevägedes laialt levinud traditsioon. Selle traditsiooni kohaselt tutvustab ja esindab sõjalaev seilates erinevates sadamates oma ristlinna ning omavalitsus saab kaasa elada laeva tegemistele ja neid toetada.

Ei oleks isegi uskunud, et taolisel lühikesel esitlusel võib vallaesindajatele selline mõju olla, ent 24. aprillil 2000 toimus Lehtma sadamas pidulik vapi annetamise tseremoonia, millele järgnes koostöölepingu allakirjutamine. «Ristna» oli esimene merevæe laev, mis sai õiguse kanda ühe kohaliku omavalitsuse vappi

Vapi annetamise tseremoonia 2000. aastal

ning vana meretraditsioon oligi taaselustatud.¹⁰⁹

2004. aastal kinnitati laevale tunnuslause *Fama semper vivit* (e.k Maine elab

109 P. Ivask. Meenutusi. *Jälle kakskümmend aastat Mereväge, lk 242-243. Tartu, 2014*

edasi) ja kahe mõõgaga vapp, mis tähendavad Soome ja Eesti ning Kaitseliidu ja Kaitseväe sõprust ja liitu.

Alates 2010. aastast külastasid merekaitseliitlased mitmeid Eesti väikesadamaid – Narva, Narva-Jõesuu, Kunda, Loka, Kärda, Lehtma, Haapsalu, Roomassaare, Pärnu, Kihnu ja Ruhnu.

Meeskonnas oli kuni 19 liiget, millest mõned kohad olid mehitatud Eesti Mereväe ohvitseride ja allohvitseridega. Laeva kasutati peamiselt Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjoni liikmeskonna koolitamiseks koos merelise riigikaitse tutvustamisega Eesti väikesadamates. Ajaloolisemaks võib pidada Narva ja Ruhnu külastusi. Ruhnu külastus 2011. aastal oli ajalooline seetõttu, et kunagi varem polnud Eesti sõjalaev saare sadamas peatunud. Eredalt on merekaitseliitlastele meelde jäänud ka Kihnu külastus, kui laeva ja meeskonda käis lauluga ergutamas Kihnu Virve koos pereansambliga.

Lisaks väljasõitudele korraldasid Meredivisjoni liikmed laeval ka hoolduspäevi, mille raames kaitseliitlased laeva remontisid ning hooldasid mitmesugust varustust. Hoolduspäevadega tagati laeva valmisolek väljasõitudeks ning meeskonnaliikmete oluliselt suurem teadmine asjade (nt päästevarustuse) asukohast laevas.

2012. a. augustis oli „Ristna“ koos Meredivisjoni meeskonnaga oma järjekordsel pikemal meresõidul, mille raames külastati jälle Hiiumaad, kus peatuti laeva sõprusvalla – Kõrgessaare valla – sadamas. Kõikidele huvilistele oli võimaldatud tutvuda laeva ja meeskonna tegemistega. Kolm tundi kestnud ürituse raames külastas laeva rekordiliselt 800 huvilist!

Ülesõitudele viidi läbi mitmesuguseid harjutusi ja varustuse tehnilisi ning protseduurilisi kontrolle, mis on iga meresõidu lahutamatud osad. Teiste seas harjutati erinevaid pääste-, tuletõrje- ja navigatsiooniharjutusi ning kontrolliti erinevate pääste- ja navigatsioonivahendite seisukorda. Harjutuste ja varustuse kontrollide eesmärgiks oli võimaldada meeskonnal laeva ning varustust paremini tundma õppida ning seeläbi saavutada efektiivsem kokkuharjutamine.

Haapsalut ja seal toimuvat võidupühaparaadi 2013. aastal külastati iseseisva mereõppuse raames.

„Haapsalu piirkond on igale merel liiklejale oma madala süvise ja kitsuse tõttu keeruline väljakutse“, kirjeldas laeva Kaitseliidu komandör nooremleitnant Jaanus Matso. Eelmine kord külastas „Ristna“ Haapsalut 2000. aastal, samuti võidupühaparaadi ajal. Siis lasti „Ristna“ pardalt ka paraadi ilutulestik.

2013. aastal külastas „Ristna“ koos Meredivisjoni laevameeskonnaga esmakordselt Narva linna, kui peatuti sealses linnasadamas. Tegemist oli harukordse võimalusega näha Eesti sõjalaeva seilamas mööda Narva jõge.

Kõik huvilised olid 10. augustil ajavahemikul 11.00 kuni 16.00 oodatud laeva ja meeskonnaga tutvuma ning nendest pilti tegema. Oma parima pildi, millel oli peal laev või vähemalt üks meeskonna liige, paluti augustikuu jooksul saata e-postiga Meredivisjoni meeskonnale, kes septembris valis välja oma lemmikpildi ja tänas selle tegijat omapoolse kingitusega.

Narvas peatuti iseseisva mereõppuse raames. Narva jõgi on igale veesõidukile oma madala sügavuse ja kitsuse tõttu väga keeruline väljakutse. Samuti on Narva jõel liikudes pidev oht ületada ebaseaduslikult Eesti-Vene riigipiiri. Narva suunal ettevõetav merereis oli keeruline ent samas kõrge väljaõppe väärtusega, mis oli meeskonna peamiseks motivaatoriks.

„Ristna“ külastajad Narvas

Vie tunni jooksul käis laeva ja meeskonnaga tutvumas enam kui 1200 huvilist.

2014. a. aprillis korraldas Kaitseliit Loksa linna ja Pärisea poolsaare piirkonnas kolme maleva ühisõppuse „Hunt 2014“, millest võttis osa ligi 600 kaitseliitlast. Samuti osalesid õppusel oma esindajatega Politsei- ja Piirivalveamet, Päästeamet ning kohalik omavalitsus.

Õppuse merelise osa sooritasid Meredivisjoni liikmed laeval „Ristna“, tehes dessanti Viinistu sadama piirkonda. Lisaks sooritati individuaalselt mitmeid harjutusi (nt ankrusse jäämine, tulekahju häired, lekketõrje, laeva mahajätmine, navigatsioon) ja varustuse kontrollide.

„Ristna“ ühisõppusel „Hunt 2014“

Mereõppuse raames külastati samal aastal ka Hiiumaad. Laeva meeskonnas osales sel korral ka üks noorkotkas Noorte Kotkaste Tallinna maleva Mererühmast. Väljaõpet viidi läbi nii väljasõidu eel, merel olles kui ka Hiiumaal kohapeal viibides. Peamisteks eesmärkideks oli harjutada meeskonna kokkutöötamist ja laeva tundmist ning tervitada laeva sõprusvalda Hiiumaal.

„Ristna“ sildus Kärkla sadamas laupäeva (31. mai) hommikul kella 8 ajal. Meritsi saabunud kamraade olid tervitama tulnud Kaitseliidu Hiiu malevkonna kaitseliitlased koos neil külas olnud Soome reserväelastega. Hiljem sooritati ka vastuvisiit hiidlaste staapi. Samuti käisid laevaga saabunud tervitamas Hiiumaa maavanem ning Hiiu valla abivallavanem. Laeva sõprusvallaks oli siiani olnud Kõrgessaare vald aga et hiljuti Kõrgessaare vald ja Kärkla linn ühinesid Hiiu vallaks, siis lepiti kokku, et 2015. aastast on EML „Ristna“ sõprusvallaks Hiiu vald.

Laev oli avatud ka kõikidele huvilistele. Kehvast ilmast (tuulest, vihmast,

jahedusest) hoolimata kasutas seda võimalust ligi paarsada meresõidu- ja laevahuvilist. Teiste seas käis laevaga tutvumas Kaitseliidu Lääne maleva auliige Ülo Tuisk, kes kinkis merekaitseliistlastele mitu huvitavat raamatut. Samuti väisas laeva üks vanem Soome härrasmees, kes oli kunagi olnud tööalaselt seotud Soome Mereväe laevadega ja kes oli vaimustuses eaka „Ristna“ väga heast seisukorrast.

Laeva meeskond sai Hiiu vallavalitsuse poolt võimaluse osaleda giidiga Kärkla linna jalgsi ekskursioonil ning transpordi külastamaks Tuulekala festivali Orjakul.

Toivo Arumäe annab „Ristnal“ selgitusi noortele hiidlastele

Õppelaevana töötanud „Ristna“ on aastatega läbinud hulga meremiile, seal on mereristsed ja väljaõppe saanud sajad Eesti Kõrgema Sõjakooli kadetid, mereväelased ja kaitseliitlased.¹¹⁰

Mereväekooli ülemä kaptenmajor Ain Pärna kinnitusel oli „Ristna“ tugev ja merekindel alus. „Kasutasime „Ristnat“ tulevaste mereväe ohvitseride väljaõppeks. Sõjakooli mereväe põhikursuse kadetid said laeval oma esmase meresõidukogemuse ning navigatsiooniväljaõppe. „Ristna“ oli väga hea õppelaev – aluse väiksus ja lihtsus andestas nii mõnegi esmakordse tugevama sildumise,“ ütles kaptenmajor Pärna.

Sõjamuuseumi direktor Hellar Lill kinnitas, et Eesti Sõjamuuseumi ülesanne on

¹¹⁰ Kokku sai „Ristna“ peal meresõja alase praktilise teenistuskogemuse ligi 30 merekaitseliitlast.

talletada ka kaasaegne Eesti riigikaitse ajalugu. „Merevägi on oluline väeliik ja selle ajalugu peab väärtustama,“ ütles Lill. „Esialgsete plaanide kohaselt jääb „Ristna“ Lennusadama territooriumile meie miinijahtija laeva „Sulevi“ lähistele. Loodetavasti pääsevad külastajad tulevikus ka „Ristna“ tekile,“ lisas Lill.¹¹¹

EML „Ristna“ teistkordne teenistus¹¹² Eesti Mereväes kestis 2010. aasta kevadest kuni 2015. a. kevadeni. Peeter Ivask on meenutanud: „Need merereisid „Ristnaga“ Eesti sadamatesse omasid tegelikult suuremat tähtsust kui seda võiks arvata. Taasloodud merevägi oli osalenud mitmetel rahvusvahelistel õpustel, kuid minimaalseks olid jäänud visiidid Eesti enda sadamatesse. «Ristna» tegi oma seilamise ja kodumaiste visiitidega Eesti mereväe inimestele nähtavaks ja käega katsutavaks.“

111 *Viimsi Teataja nr 9, 2015*

112 1920-30. aastatel oli Eesti merejõudude koosseisus miiniveeskaja, mille nimi oli „Ristna“.

Kontaktohvitserid

Tekst: **Alo Tamm**

Seoses Eesti NATOga liitumisega 2004. aastal hakkas oluliselt rohkem liitlaste sõjalaevu Tallinnas n-ö lippu näitamas käima. See pani täiendava koormuse Eesti Mereväele, kelle ohvitseride ressursid olid piiratud, eriti navigatsioonihooajal. Olukorda võimendas asjaolu, et liitlaste laevad peatusid (ja peatuvad tänini) sadamates üldjuhul neljapäevast teisipäevani. See raskendas olukorda veelgi, sest mereväelased pidid loobuma oma niigi nappidest vabadest päevadest.

Esimese katse rakendada merekaitseliitlastest reservohvitseri kontaktohvitseri rollis tehti 2001. aastal, kui võidupühaparaad toimus, nagu ikka Kaitseliidu korraldusel, Pärnus.

Kohale olid kutsutud nende riikide esindajad, kes olid toetanud eestlaste võitlust Vabadussõjas, sealhulgas ka üks Ühendkuningriigi laevastiku laev. Saanud brittidelt vastuse, et tulemas on miinijahtija «Pembroke», tegime ettepaneku Toomas Peekile täita kontaktohvitseri ülesandeid. Ta oli kohe nõus ja nägi kõvasti vaeva, et külalised end igati hästi tunneksid ja lahendas ühtlasi öö läbi ühe madruse probleeme.

Kontaktohvitserid laevade ootel Saaremaa sadamas 23. juunil 2006, viimaseid juhtnööre mereparaadiks annab Alo Tamm. Kuulavad vasakult Ahto Urb, Kaido Saue, Rein Tammik, Tanel Kangro ja Märt Käbin

A. Tamm. Kontaktohvitserid. Jälle kakskümmend aastat Mereväge, lk 242-247. Tartu, 2014. Käesolevas väljaandes lühendatud.

Vanemleitnant Alo Tamm, Tallinna maleva Meredivisjoni personalipealik, juhatuse liige (2006 – 2011), EROK peasekretär (2012 – 2014), miinitõrjeoperatsiooni Open Spirit 2015 tuukribaasi staabiohvitser Muhumaal.

Pärast seda on kaitseliitlastest reservohvitserid olnud abiks lugematuid kordi. Esimesed mehed, kes soovisid oma vaba aega riigikaitse hüvanguks kasutada, olid Tallinna maleva Meredivisjonist Alo Tamm, Kuno Peek, Toomas Peek, Holger Haljand, Kaido Saul, Tiit Einberg ja Jimmy Karp. Innukust eeskujulikuks laevaviisi teenindamiseks kontaktohviterina lisas asjaolu, et tegemist oli päris ülesandega, mitte õppusega. Nad avaldasid soovi panna SNMCM G1 (Standing NATO Mine Countermeasures Group 1) laevade visiidi ajal Tallinna (29.09–3.10.2005). Nii tegutsesid kontaktohviteridena koos kaadrimereväelastega Meredivisjonist lipnikud Kuno Peek, Alo Tamm ja Tiit Einberg. Eskaadri koosseisu kuulusid Saksamaa, Portugali, Hollandi, Kanada, Taani ja Ameerika Ühendriikide fregatid ning Saksa varustuslaev-tanker.

Kontaktohviterid Tiit Einberg ja Kuno Peek NATO eskadri visiidi ajal 2005. aastal

Kontaktohviteri töö aktiivne osa algab üldjuhul lootsijaamas, kust lootsikaatriga minnakse reidile saabunud sõjalaevale. Töö lõpeb sadama kail saluteerimisega laevale ehk vabanetakse siis, kui laev on väljunud sadama akvatooriumist. Merel pardale minek võib tugeva lainetuse ja tuule korral olla paras katsumus – üles tuleb ronida köisredelit mööda, kaotamata kaasavõetud asju ja eriti tavavormi mütsi, mis tahab ära lennata.

Kontaktohvitseride ülesanded hõlmavad kogu visiidi vältel toetuse andmist laeva juhtkonnale, eelkõige komandörile ja tema abile. Pärast silandumist külastab laeva delegatsioon eesotsas komandöriga kohe kohaliku tsiviil- ning militaarvõimu esindajaid, üldjuhul linnapead, mereväe ja kohaliku garnisoni ülemat. Laeva meeskonnal aidatakse läbi viia üritust «avatud laev» ehk lahtiste uste päevi kohalikule elanikkonnale ning meeskonna puhke- ja spordiüritusi. Väga levinud on sõpruskohtumised jalgpallis kohalike relvavendade võistkonna vastu. Aga on toimunud ka sõpruskohtumisi ragbis, kriketis ja golfis.

Kontaktohvitser on kohustatud olema tegutsemisvalmiduses ööpäevaringselt kogu visiidi kestel. See omakorda seab kontaktohvitserile selleks ajaks mõningaid isiklikke piiranguid – tuleb olla telefonivalves, ei tohi tarbida kanget alkoholi, ei tohi lahkuda sadama piirkonnast kaugemale kui tunni ajane sõit. Avatud laev ning laeva vastuvõtnud nõuavad kontaktohvitserilt peamiselt head suhtlemis- ja keeleoskust ning kohalike ametnike tundmist.

Briti lennukikandja HMS «Illustrious» külastuse ajal 2009. aastal tuli kolmetunnise avatud laeva ürituse raames korraldada liikumine sadama pääslast laevale ja tagasi ligi kolme tuhandele huvilisele.

Eeskujulik kontaktohvitseri teenistus sooritatakse siis, kui järgitakse juhtmõtet «teie soov on mulle kasuks» – kõike, mida komandör tagasihoidlikult mõtleb, et võiks teha, tuleks kontaktohvitseri poolt jõuliselt ette panna. Samuti tuleks teenistuse kestel järgida printsiipi «*one step ahead – one step back*» ehk ollakse ettevalmistunud järgmisteks tegevusteks, aga samal ajal ollakse ürituste ajal samm tagapool külalisi.

Erilisemateks laevavisiitideks Eestisse võib pidada kahtlemata Briti lennukikandja HMS «Illustrious» visiite kahel korral. 2009. aastal oli laeva pardal koguni 916 meeskonnaliiget. Tegemist on kahtlemata suurima sõjalaevaga, mis Tallinna Vanasadamas on peatunud. Samuti oli väga eriline 2011. aasta suvel Tallinnas peatunud Saksa allveelaev U-33, mis oli toona vaid viis aastat vana ja tehnoloogia tipptase.

Teiste ülesannete käigus on aga ette tulnud hulgaliselt humoorikaid, kuid samas keerukaid kohustusi. Kord oli Briti laevameeskonna liige öises linnas sattunud kohalikega kähmlusesse. Politsei arestis nii kannatanu kui ka kohalikud huligaanid. Kontaktohvitseril võttis tublisti aega, et tuvastada linnaloalt

tagasi ilmutata jäänud meeskonnaliikme asukoht ning mees enne laeva väljumist õigeaegselt laevale tagasi toimetada. Nende sekelduste lahendamise järel kinkis laeva komandör kontaktohviterile tänutäheks Briti sõjalaeva aht-rilipu. See on väga haruldane tunnustus.

Kkontaktohviteridena osalesid Kaitseliidu Meredivisjoni ohvitserid suu-rõppusel BALTOPS 2012 MPF, kes korraldasid USA eelasetuslaeva USNS 2nd Lt John P Bobo visiiti ning samuti Politsei- ja Piirivalveameti patrull-laeva „Vapper“ tegevusi. Õppuse ajaks olid ohvitserid suunatud Kaitsejõudude peastaabi ülema käsutusse, sest tegemist oli kaitseväe ülese ehk nn joint tasandi õppusega. USA merejalaväelased laadsid Paldiski sadamas maha tehnikat ja varustust ning seadsid need seejärel lahingukorda. Laevalt laaditi maha amfiibsõidukeid, sõjaväemasinaid, tanke ja muud varustust, sealhulgas pioneeri- ja sidetehnikat. Lisaks laadimisope-ratsioonile viis Tallinna, Harju ja Rapla malevlastest koosnev Kaitseliidu üksus läbi koostööharjutused USA merejalaväelastega, mille käigus harju-tati taktikalisi liikumisi maastikul ning viidi läbi üleelamisõpe, samuti korraldasid kaitseliitlased kogu õppuse jooksul laeva valvet Paldiski sadamas.

2012. aasta juulis oli Tallinnas külalisvisiidil brittide hävitaja tüüpi sõjalaev HMS York, pardal 250 meeskonnaliiget. Tallinna külastuse eesmärgiks oli puhkuse võimaldamine meeskonnale – toimusid sportlikud võistlused jalgpallis, ragbis ja golfis. Samuti tutvuti Tallinna vanalinna ning mitmete teiste vaatamisväärsustega. Tallinnast suundus laev tagasi Inglis-maale. Selle visiidi läbiviimisele andsid märkimisväärse panuse Kaitseliidu Tallinna maleva liikmed. Kontaktohviteridena teenindasid visiiti Meredi-visjoni ohvitserid. Kaitseväe kalmistul asuval Briti meremeeste haua juures toimunud pärjatseremoonial musitseeris Tallinna maleva orkestri trompe-tist. Sõpruskohtumises jalgpallis võõrustas HMS Yorki meeskonda Tallin-na maleva Kalevi malevkonna juures tegutsev jalgpalli klubi JK Kaitseliit/ Kalev. Mänguliselt võitluslik ja võrdne kohtumine lõppes kaitseliitlaste üleolekuga seisul 6:1.

Samal aastal viibisid Eesti vetes külalisvisiidil ka Ühendkuningriigi neli P2000 klassi patrull-laeva: HMS Example, HMS Ranger, HMS Explorer ja HMS Trumpeter. Ka selle visiidi planeerimisel ja läbiviimisel andsid mär-kimisväärse panuse Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjoni ja Pärnumaa

maleva liikmed. Meredivisjoni ohvitserid osalesid kontaktohvitseridena aktiivselt visiidi planeerimisel ja läbiviimisel, kui laevad olid Tallinnas.

Meredivisjoni kontaktohvitserid koos Saksa mereväelastega NATO laevastiku visiidi ajal 2012. aastal

Kontaktisikutena The Tall Ships Race 2013 regatil Helsingis

Pärnus oli kontaktohvitseriks Pärnumaa maleva ohvitser. Samuti osales igal laeval ülesõidul Tallinnast Pärnu üks Pärnumaa maleva kaitseliitlane.

2013. a. juulis toimus Helsingis suurte purjelaevade regati The Tall Ships Race (TSR) osavõistluse vahepeatus, kui ligi 100 regatil osalevat purjelaeva tegid pärast 600 miilist teekonda Aarhusist Taanist 4-päevase peatuse Helsingis. Meritsi saabunud külalisi teenindas ligi 120 kontaktsikut, kelle seas oli ka kolm eestlast: kaks Kaitseliidu Meredivisjoni ohvitseri (nooremleitnant Oliver Raal ja lipnik Martin Indrek Miller) ning üks Tallinna Jahtklubi purjetaja (Priit Koff). Helsingist suundus TSR laevastik edasi Riiga. Ülesõidul peatusid mitmed laevad ka Eesti sadamates Tallinna ja Saaremaa piirkondades.

Kontaktsikutele oli korraldajate poolt välja töötatud spetsiaalne nutitelefonitel töötav tarkvara, mis võimaldas reaalajas sõltumata asukohast jälgida laevateenistuses toimuvat, s.h tellida teenuseid (kaldavool, kütus, vesi, pilss), järgida operatiivinfot, leida vajalikke kontaktandmeid jpt. Kontaktsikutele oli laevade teenindamiseks lisaks tarkadele nutitelefonidele tagatud ka erimärgistusega riietus (särgid ja vihmakeep sildiga „Liaison Officer“), majutus Helsingi südalinnas ning toitlustamine.

Eestlaste osalemine TSR Helsingi meeskonnas sai võimalikuks tänu headele sidemetele Eesti Reservohvitseride Kogu (EROK) ja Soome sama organisatsiooni Reserviupseeriliitto (RUL) vahel. Samuti toetas edukat osalemist ka hea siseriiklik koostöö EROK Mereväeohvitseride Sektsiooni ja Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjoni ning Tallinna Jahtklubi vahel.

Paljude erinevate riikide mereväelastega suhtlemine on andnud hulgaliselt kogemusi vabatahtlikele kontaktohvitseridele ning loonud tugeva aluse edasisteks ühistegemisteks Mereväe ja Kaitseliidu relvavendade vahel. Tänapäevaks ongi laevavisiitide teenindamise põhikompetents koondunud just Tallinna maleva Meredivisjoni liikmeskonda, kes täis teotahet väga ootavad järgmiste merekülaste saabumist.

Võidupüha mereparaad 2006

Tekst: **Kuno Peek**

Võidupüha on Eesti rahva üks suurimaid tähtpäevi. Alates 1993. aastast on võidupüha tähtsündmuseks taas paraad, mille peakorraldajaks on aastast 2000 Kaitseliit.

2005. aastal otsustati korraldada järjekorras 15. võidupüha paraad mereparaadina. Juba 2001. aastal oli tehtud otsus, et see toimub koos maakaitsepäeva üritustega Saaremaal. Mereparaadile saadeti kutsed osalemiseks lisaks kohalikele laevastikele NATO ja Läänemereäärsete riikide merevägedele, sealhulgas ka Vene Föderatsioonile. Samuti kutsuti paraadile väikelaevu (jahid, kaatrid jne).

Mereparaadi ravis osales üheksateist laeva. Eestist olid Mereväe staabi- ja toetuslaevad «Admiral Pitka» (A230) ja «Tasuja» (A432) ning miinijahtija «Sulev» (M312), Piirivalve vahilaevad «Valvas» (PVL-109), «Maru» (PVL-106) ja «Vapper» (PVL-111), Veeteede Ameti poilaev EVA-316 ja hüdrograafialaev EVA-320 ning aktsiaselts PKLi vedurlaev «Helmut Kanter», mis hiljem oma kahest tuletõrjekahurist lastud paarikümne meetri kõrguste veejuga-dega suurt elevust tekitas.

Taanist osales patrull-laev HDMS «Søløven» (P563) ning Taani Merekait-seliidu laevad MHV «Enø» (MHV-901), MHV «Hjortø» (MHV-903) ja MHV «Lyø» (MHV-904), Soomest raketikaater FAC «Tornio» (81), Prantsusmaalt miinijahtija CTM «Persee» (M649), Lätist patrull-laev LVNS «Bulta» (P-04), Poolast miinitraaler ORP «Sniardwy» (645), Rootsist miinijahtija HSwMS «Ven» (M76) ning Ühendkuningriigist hävitaja HMS «Edinburgh» (D97).

K. Peek. Võidupüha paraad 2006. *Jälle kaksikümend aastat Mereväge, lk 248-252. Tartu, 2014*

Käesolevas väljaandes lühendatud.

Leitnant Leitnant Kuno Peek on Kaitseressursside Ameti mobilisatsiooniresursside osa-konna juhataja. Varem tööta-nud kaitseministeeriumis ja Riiklikus Kaitseuuringute Keskuses. Peek on õppinud Estonian Business (EBS) rahvusvahelist ärijuhtimist, ta on oma ametialase tegevuse raames andnud loenguid erinevatel rahvusvahe-listel seminaridel aga ka Kaitseväe Kõrgemas Sõjakoolis Tartus ning NATO koolis Oberammergaus.

Kuno Peek on Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjoni juhatuse liige.

Ülөлennu sooritas viis õhusõidukit: kaks õhuväe Robinson R44 tüüpi kopterit, kaks Leedus baseerunud Türgi NATO õhuturbe hävitajat ning USA mereväe patrull-lennuk P-3C Orion. Paraadi tervitas kaksikümmend viis väikelaeva. Hinnanguliselt vaatles mereparaadi kokku 15–20 000 külalist ja pealtvaatajat.

Mereparaadi korraldamist juhtis kaheteistliikmeline staap. Koos sektsioonide ja töögruppidega tegutses staabi juures ligi 80 aktiivset panustajat ja kaasamõtlejat. Lisades siia juurde kõik planeerimisega ja läbiviimisega seotud osalejad, võib julgelt väita, et mereparaadi teokssaamise heaks panustas üle 1000 inimese ja ligi 100 asutust, ettevõtet, organisatsiooni Eestist ja Soomest. Mereparaadi juhtinud staabi koosseisus olid vanemleitnant Toomas Peek (staabiülem), lipnik Kuno Peek (staabiülemase asetäitja ning koordineerimise- ja finantsohvitser), nooremleitnant Katrin Veelmaa (staabikirjutaja), nooremleitnant Toivo Lipstok (protokoll- ja programmiohvitser), leitnant Tanel Rütman (teabeohvitser), lipnik Tiit Einberg (navigatsiooniohvitser), lipnik Alo Tamm (laevateenistuse ohvitser), kapten Andre Lilleleht (logistika- ja ressursiohvitser), leitnant Kuno Peek (inseneriteenistuse ohvitser), kapten Olavi Tammemäe (keskkonnaohvitser), leitnant Allan Martin (julgeolekuohvitser) ning nooremleitnant Raine Eenma (kriisikomisjoni juhtohvitser).

Mereparaad oli Kaitseliidu jaoks esmakordne ja keeruline väljakutse. Kaitseliit on valdavas enamuses maaväeliselt korraldatud riigikaitseorganisatsioon. Merelise riigikaitsega tegeles sel ajal terves Kaitseliidus vaid Tallinna maleva Meredivisjon, kes tegi tihedat koostööd Mereväega ja kelle liikmeskonna erialast kompetentsi paraadi korraldamisel ka maksimaalselt ära kasutati. Meredivisjoni ohvitseridega oli juhtstaabis mehitatud viis kohta. Staabi juurde tööle kaasatud kaheksakümnest isikust oli Meredivisjoni liikmeid kolmekümne kuuel ametikohal. Ametlikult alustati paraadi korraldamisega 2006. aasta jaanuaris ehk vaevalt kuus kuud enne paraadi, kui Kaitseliidu ülemase käskkirjaga moodustati mereparaadi staap. Tegelikult oli korraldustoimkonna esimene koosolek peetud Kaitseliidu ülemase major Benno Leesiku eesistumisel 7. septembril 2005. Mereväe ülemase kaptenmajor Peeter Ivask on meenutanud: „Tagantjärele hinnates arvan, et just need kohtumised olid põhjapanevad kogu mereparaadi läbiviimisele ning korraldusele“. Toimingud lõpetati kuu aega pärast paraadi (arveldamised, kokkuvõtted jms). Kogu meeskond panustas ürituse õnnestumise nimel vabatahtlikult ja tasuta (ilma töötasu saamata).

Mereparaadi läbiviimine nõudis mitmekordselt rohkem rahalisi vahendeid ja korraldusvaeva kui traditsioonilisele võidupüha paraadile oli ette nähtud ja eraldatud. Kaitseväe juhataja viitseadmiral Tarmo Kõuts kinnitas mereparaadi oma käskkirjaga kui õppuse Ösel 2006. Paraadi läbiviijaks määras juhataja Kaitseliidu ülima kohusetäitja major Urmas Muld'i ja laevade rivistajaks Miinilaevade divisjoni staabiülema divisjoni ülima ülesannetes vanemleitnant Indrek Hansoni. Paraadi juhatajaks oli Kaitseväe juhataja viitseadmiral Tarmo Kõuts ning paraadi vastuvõtjaks Vabariigi President Arnold Rüütel. Kaitseväe juhataja käskkirjaga määrati ära ka Kaitseväe struktuuriüksuste panustamise maht paraadi läbiviimiseks ning kaitseliitlastest reservväelastele õppekogunemise korraldamise tingimused.

2006. a. võidupühal võisid kõik huvilised tutvuda laevadega lähemalt

Reservväelase staatust mitteomavad kaitseliitlased osalesid vabatahtlikkuse alusel. Kaitseväest oli suurimaks panustajaks Merevägi, kes lisaks kolmele eespool nimetatud sõjalaevale pidi täiendavalt välja panema tuukrigrupi ja ekspertidena mitmesuguste erialade ohvitserid ja allohvitserid.

Mereparaad on eriline tänu mitmele esmakordsele asjaolule, mis võrreldes tavapärase paraadidega tõstsid oluliselt planeeritavate tegevuste mahtu ning res-

sursivajadust. Esiteks korraldati paraad esmakordselt väljaspool Eesti mandriosa, mis tähendas piiratumat ligipääsu, sõltuvust meristest ilmaoludest ja pingelisest praamiliiklusest (Jaanipäeva periood on kahtlemata Virtsu-Kuivastu praamiliikluses aasta sõitjaterohkeim periood). Lisaks oli vaja ette valmistada mitmed varuplaanid, sest enamiku kaasatud tehnika ja varustuse rivist väljalangemise korral ei oleks lisavõimekuste kaasamine reaalselt Saaremaa oludes olnud võimalik. Teiseks toimus paraadi põhitseremoonia merel, mida ei olnud varem avaliku ja rahvusvahelise üritusena koos sedavõrd arvukate osalistega tehtud. Tänu sellele said Vabariigi President ja Kaitseväge juhataja mereparaadil esmakordselt võtta vastu kõigi kolme väeliigi üksuste «möödamarsi» ehedal kujul – laevade mööda-seilamine võeti vastu juhtlaeval EML «Admiral Pitka» keset Küdema lahte ning maaväelaste möödamars ja õhusõidukite ülelennud sadama väljakul. Kolmandaks tähendas paraad, et kohal olid liitlasväed, kes sellega edastasid osalt kaitsepoliitilise ja vastuvõtva riigitoetuse (Host Nation Support) alase suutlikkuse sõnumi – eestlasi olid tulnud tähtsa päeva puhul tervitama üheksa riigi üksused. Samuti tegi mereparaadi eriliseks tema toimumiskohas olnud looduskeskond, mis seadis oma nõuded keskkonnakaitse seisukohalt. Paraadi toimumiskohaks oli Saaremaa sadam Mustjala poolsaarel ja Küdema laht. Sealsed alad kuuluvad Natura 2000 üle-euroopalisse hoiualade võrgustikku, mille eesmärgiks on kaitsta ohustatud looma- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti. Sellest tulenevalt tuli staabil koostöös keskkonnakaitsjatega töötada välja mitmeid erilahendusi ja piiranguid ning kindlustada ka keskkonnavalv järelvalvet, et tagada selle minimaalne mõjutamine ning vajadusel operatiivne reageerimine.

Mitmesugused piirangud veesõidukitega liikumiseks tähistati nii kaartidel kui ka looduses, näiteks liikluskeelu alad ja maabumiskeelu kohad. Samamoodi seati liikumispiirangud rannikul ja sisemaal taimestiku tallamiskoormuse vähendamiseks. Veealadele loodi Piirivalve poolt reostustõrjevõime – kohapeal olid reageerimisvõime PVL-202 «Kati» ning kaatrid erinevate reostuse lokaliseerimise ja likvideerimise vahenditega. Mereparaad kandideeris keskkonnasõbraliku korralduse eest ka Keskkonnaministeeriumi poolt korraldataval konkursil «Aasta keskkonnategu 2006». Eesti Päevalehe reporter Anneli Ammas pidas oluliseks ära märkida seda, et mereparaad oli üritus, kus inimesed pidasid end üleval nagu oma kodus ning täheldas ühtlasi panga omaniku imestamist selle üle, kui korralikult võivad tuhanded inimesed väikesel alal koos looduses käituda – paari

tunniga oli kõik nii korras, nagu rahvamassi ja 800 autot poleks olnudki.

Mereparaad oli ajalooline ka sidealaste ettevalmistuste poolest. Esmakordselt testiti Eestis uuel Tetra-tehnoloogial põhinevat kogu riiki katva operatiivraadio-side võrku. Testi raames modelleeriti Tetra juhtimisliini (käsuliini) hierarhia, loodi grupikõnede kasutusvalmidus, viidi läbi paarikümne telefonijaama koormuse hindamine ühes signaallingukanalis, kaardistati leviala ning kontrolliti töökindlust kõrgetel müranivoodel (telefonijaam õhusõidukis) ja kanali püsivust suurtel kiirustel. Sama mudeli järgi korraldati hiljem USA presidendi ja Ühendkuningriigi kuninganna Eesti visiitide sidelahendused. Samuti on paraad senini ainulaadne navigatsiooniliste ja päästealaste ettevalmistuste poolest. Esmakordselt trükiti riigikaitsealise ürituse raames Veeteede Ameti poolt ekstra selleks puhuks merekaart – «Võidupüha 2006 Mereparaad. Läänemeri, Veere sadamast Panga panga nukini 1:25'000; eritrükk 24.05.2006, E755».

Päästeoperatsioonide toetamiseks sõlmiti kokkulepe Soome merepäästjatega, kes saatsid Saaremaale Merepäästeühingu (Meripelastusseura) lipulaeva «Jenny Wihuri», mis toetas mereparaadi otsingu- ja päästealusena (SAR-üksusena), ning seadsid paraadi toetuseks kõrgendatud reageerimisvalmidusse ühe päästekopteri üksuse Soomes, luues sellega valmiduse rahvusvaheliseks päästeoperatsiooniks. Õhuruumist tulenevate ohtude minimeerimiseks kehtestas Lennuamet mereparaadi ala kohale neljaks päevaks ajutise lennukeelu.

Paraadi ettevalmistusi toetas aktiivselt ka Eesti Mereakadeemia, kus kaugsõidukaptenist dekaan Rein Raudsalu eestvedamisel töötati välja kõikide piirangutega kokkusobiva paraadi trajektoori mudel, laevade liikumise ja paiknemise skeem. Samuti panustas silmapaistvalt Eesti Meteoroloogia- ja Hüdroloogia Instituut (EMHI), kelle sünoptik Taimi Paljak toetas reaalajas Saaremaa sadamas asunud staabist värske ilmainfoga kõiki paraadiga seotud osalisi.

Erakordsust lisas mereparaadile Tallinkile kuulunud kruisilaeva «Meloodia» kasutamine. Laeva rentimine oli kulukas (100 000 eurot), ent see võimaldas korraldajatel lahendada mitu probleemi, millele eraldi lahenduste otsimine võinuks minna väga keeruliseks ja samuti mitte odavamaks: kutsetega külaliste transport, parkimine, majutus, toitlustamine, paraadi vaadeldavus, olmetoetus (wc, prügi, vesi) ning julgeoleku ja keskkonnanahutuse probleemid. Ühtlasi oli sedasi olemas koht, kus korraldada Kaitseväge juhataja traditsioonilist võidupühale pühendatud vastuvõttu. Laevareis jäi osalejatele kindlasti eredalt meelde, sest reisilaevaga

Tallinnast Saaremaale seilata muidu pole võimalik.

Tegijate ja saarlaste mällu jääb mereparaad kindlasti kui hästi korraldatud avaliku- ja erasektori ühisprojekt. Aktiivselt olid kaasatud nii riigi- kui ka kohaliku omavalitsuse tasandi asutused. Nende kõrval paistsid silma mitmed suurettevõtted, kes andsid märkimisväärse panuse just kohalike elanike elu edendamiseks. Aktsiaselts Tallinna Sadam ehitas paraadiks valmis sadama tugirajatised ja -alad. Aktsiaseltsid EMT ja Elion rajasid Mustjala poolsaarele mitmed kaabliühendused, võimaldades kohalikel tarbida mitmesuguseid e-teenuseid, mida mujal Eestis siis veel laialt saada polnud.

Peeter Ivask on ütelnud, vaatamata Mereväe panusele kogu paraadi planeerimisse, tegi tohutu töö ära ka Kaitseliidu mereparaadi staap ning korraldustoimkond. „Hiljem arutledes olen leidnud, et vaid tänu Kaitseliidule ja kaitseliitlaste isiklikele sidemetele oli võimalik saavutada mereparaadile nii suur eraettevõtjate toetus ning panustajate hulk.“¹¹³

Mereparaadi läbiviimisega loodi ka täiendavaid heraldilisi sümboleid. Aktsiaseltsi Tallinna Sadam toetusel loodi heraldik Priit R. Herodese poolt kujundatud Mereparaadi tänužetoon. Seda on sada nummerdatud eksemplari, millega

Võidutuli läheb teele!

tunnustati paraadi planeerimisel ja läbiviimisel silmapaistvalt panustanud. Eesti Post andis välja sama žetooni pildiga postmargi ning ümbriku, millel ilutseb EML «Admiral Pitka» pilt koos kirjaga «Võidupüha mereparaad».

¹¹³ P. Ivask. Meenutusi. *Jälle kakskümmend aastat Mereväge, lk 204. Tartu, 2014*

Mereüksuse taasloomisest Kaitseliidu Saaremaa malevas

Tekst: Jaen Teär

Kaitseliidu ühe struktuuriüksusena tegutses Mere Malevkond Saaremaal juba enne 1940 aastat. See on ka loomulik, kuna Saaremaa on ümbritsetud merega ja igas Saaremaa peres olid kõik enam või rohkem merega seotud.

Mereüksuse taasloomine tõusis Kaitseliidu Saaremaa malevas aktiivselt päevakorda tolleaegse uue malevapealiku kolonelleitnant Kristjan Moora juhtimisel 2012 aastal.

Mereüksuse loomine oli vajalik ka eluliselt, kuna seoses Politsei- ja Piirivalveameti reformidega tekkis alamehitatus nii merepääste kui ka rannikukaitse osas. Saaremaa Kaitseliidu liikmed otsustasid järjekordselt riigile appi tulla.

25. septembril 2012 toimus Saaremaal ja maakonna väikesaartel elavate Kaitseliidu liikmete ühine arutelu, kus koos Politsei- ja Piirivalveameti esindajatega ühiselt leiti, et aeg maleva mereüksuse taasloomiseks on küps ja sellise üksuse olemasolu ka eluliselt vajalik.

Analoogselt Kaitseliidu Tallinna malevaga nimetati Saaremaa malevas taasloodud mereüksus algselt Kaitseliidu Saaremaa maleva Meredivisjoniks. Territoriaalse erisusena otsustati Saaremaa maleva Meredivisjoni koosseisu liita ka kõigil maakonna väikesaartel, sh. Abrukal ja Ruhnus ning samas ka Lääne-Saaremaal Sõrves, Kihelkonnal, Mustjalas jm. taasloodud KL allüksused. Selleks, et rõhutada eraldi väikesaarte spetsiifilist kaitsevajadust ja piirivalvega merepääste alal vajaliku koostöö vajadust valiti Meredivisjoni esimeseks pealikuks maleva Ruhnu allüksuse pealik, piirivalve reservleitnant Heiki Kukk.

Üheks esimeseks üleskutseks ja oma eesmärkide teadvustamiseks saadeti Meredivisjoni loomisel Kaitseliidu ülemale, Siseministeeriumile ning Politsei- ja Piirivalveametile edastamiseks järgnev kiri:

Seoses Siseministeeriumi ja Politsei- ja Piirivalveameti otsusega sulgeda Ruh-

Kapten reservis Jaen Teär on Meremalevkonna koordinaator.

nu piirivalvekordon vähenes riigi kohalolek Ruhnu saarel ning piirivalve reaalne valmisolek merepäästeoperatsioonide teostamiseks Ruhnu piirkonnas. Sellest olukorrast tulenevalt teeb Kaitseliidu Saaremaa malev järgmised ettepanekud:

- 1) Kaitseliidu Saaremaa malev teeb ettepaneku rakendada Ruhnu saarel loodud Kaitseliidu Saaremaa maleva Meredivisjoni allüksust Ruhnu piirkonnas merepäästeülesannete täitmisel toetava vabatahtliku merepäästeüksusena.
- 2) Kaitseliidu Saaremaa malev teeb ettepaneku Ruhnu saarel moodustatud Kaitseliidu Saaremaa maleva Meredivisjoni allüksuse rakendamiseks ka Ruhnu piirivalvekordoni radarimasti ja hoonetekompleksi valve tagamisel.
- 3) Riigi kohaloleku paremaks tagamiseks Ruhnu saarel teeb Kaitseliidu Saaremaa malev ettepaneku Siseministeeriumile moodustada ja mehitada Ruhnu saarel saarevahhi ametikoht.

Peale Meredivisjoni moodustamist algas aktiivne teavitus ja värbamiskampaania divisjoni liikmete arvu suurendamiseks. Teavitustöö tulemusel, mida aktiivselt vedasid malevapealik kolonelleitnant Kristjan Moora, Meredivisjoni juhtkond ja maleva staabi väljaõppeinstruktorid, suurenes huvi Kaitseliidu kui terviku vastu. 2013. aastal ühinesid Meredivisjoniga Vilsandi saare kaitseliitlased, Muhus loodi Meredivisjoni koosseisus eraldi allüksus praamiühenduste julgestamiseks. Saaremaa rannik jaotati lähtuvalt kaitseplaanist mereallüksuste vastutusaladeks. Igapäevaseks tegevuseks oli väljaõpe vastavalt maleva väljaõppeplaanile.

Esimesed kogemused suuremalt ühisõppuselt saadi juba 2013. a. detsembris Kaitseliidu lahingõppuselt Orkaan, mil Saaremaa maleva lahingukompanii teostas meredessandi Saaremaalt Hiiumaale ja osales Tahkuna poolsaarel maabunud „vastase“ hävitamisel. Sel õppusel osales Meredivisjoni liikmeskond Saaremaa maleva lahingukompanii koondüksuse koosseisus ühe jalaväerühmaga. Dessant Saaremaal Hiiumaal teostati eraldi praamiga öö varjus, dessanti toetas ka Muhu Merepääste Selts oma päästelaevaga ja Hiiumaal Merepääste Selts oma kaatriga.

Seoses Meredivisjoni liikmeskonna kiire juurdekasvuga otsustati 02. veebruaril 2014 a. toimunud aastakoosolekul algselt divisjonina loodud allüksus ümber nimetada Kaitseliidu Saaremaa maleva Meremalevkonnaks. Taastatud Meremalevkonna pealikuks valiti eelnevalt divisjoni koosseisus taasloodud Sörve allüksuse pealik Nalmond Meri. Meremalevkonnaga oli selleks ajaks liitunud ka hulk Saaremaal tegutsevate laevaehitusfirmade, sh. näiteks Nasval

baseeruva Baltic Worboats töötajaid. Baltic Worboatsi tehases toodeti aastatel 2010-2014 hulk väga moodsaid laevu Rootsi, Norra jt. meie naaberriikide rannavalveüksustele, valminud oli esimene Eesti Piirivalvele kohapeal ehitatud patrull-laev „Valve“, tootmises olid esimesed Saaremaal ehitatud praamlaevad „Runö“ ja „Abro“ ning valmimas oli ka esimene jääklassiga püksiir „Panda“. Koos laevade tootmisega ja koos liitlastega ühisõppustelt saadud kogemustega kasvas Saaremaa Meremalevkonna liikmetes lootus ehitada lähitulevikus Saaremaal ka Eestis Kaitseliidu mereüksustele vajalikke uusi laevu ja kaatreid.

2014. a. võidupühal annetati vastloodud Meremalevkonnale lipp, mis õnnistati sisse Karja kirikus. Pärast lipu pidulikku õnnistamist ja annetamist toimus samal päeval Leisis maakondlik Võidutule jagamise tseremoonia, millega kaasnes Meremalevkonna allüksuste paraad.

Aastal 2014 osalesid Meremalevkonna liikmed juba ka rahvusvahelistel koostööõppustel. 2014. a. suvel külastas Saaremaad kaks Taani Kuningriigi Merekodukaitse laeva ja nende sadamakaitseallüksus. Ühisõppusel harjutati Roomassaare sadama ja sadamasse tulevate farvaatrite julgestamist. Edasise koostöö arendamiseks peeti samal aastal läbirääkimisi Rootsi Kodukaitse Gotlandi ja Karlskrona allüksustega ja lepiti kokku edasise koostöö sisus. Detsembris 2014 kulmineerus väljaõpe Saaremaal korraldatud Kaitseliidu lahingõppusega Orkaan 2014, mille eesmärgiks oli harjutada rannikukaitseülesannete täitmist Lääne-Saaremaa rahvusvaheliste vetega piirneval rannikul. Tegemist oli suurima Kaitseliidu taastamise järgselt Eestis korraldatud lahingõppusega, mis toimus otsestelt Saaremaa maleva Meremalevkonna vastutusel. Meremalevkonna liikmed said sel õppusel oma kodusaares kaitsmist harjutada koostöös liitlasüksustega, õppusel osales kokku üle 1500 kaitseliitlase ja meie NATO liitlaste sõduri.

Koos Meremalevkonnas viimastel aastatel toimunud kiire arengu ja sisukate õppustega on järjest kasvanud ka huvi malevkonnaga liitumise vastu, uute liikmete hulgas on mitmeid kogemustega ohvitseri ja allohvitseri, oluliselt on paranenud kohaliku rahva üldine positiivne suhtumine Kaitseliidu tegemistesse Saare maakonnas.

2014. aasta lõpus sai Kaitseliidu Saaremaa maleva Meremalevkond ka ametliku tunnustuse Kaitseliidu ülemalt, kinnitati maleva põhimäärus, milles määrati kindlaks Meremalevkonna territoriaalne vastutusala. Vastavalt põhimäärusele on Meremalevkonna ülesandeks ka Roomassaare sadamaga piirneva Kuressaare len-

nuvälja esmane julgestamine.

Meremalevkonna liikmed osalevad maakonnas aktiivselt ka Noorte Kotkaste ja Kodutütarde väljaõppe ja huvitegevuse korraldamisel, andes noortele edasi oma paremaid kogemusi ja teadmisi. Noortele suunatud töös on koostöö heaks näiteks Muhus loodud kaitse- ja päästering, mis võimaldab noortele suunatud kasvatus- töös liita kohaliku vabatahtliku Kaitseliidu allüksuse, vabatahtliku merepääste seltsi ning politsei ja päästekomando ametnike tegevust. Kohalikele noortele ja nende vanematele ühiselt suunatud huviringi töö on osutunud väga tõhusaks.

Esiplaanil Jaan Teär

Meremalevkonna pealik Nalmond Meri

Täna on Meremalevkond ühe Kaitseliidu Saaremaa maleva allüksusena¹¹⁴ kinnistunud nii kohalike elanike, kui ka meie sõprade ja külaliste südamesse ja teadvusesse.

Meremalevkonna liikmeskond seisab oma lehviva lipu all Eesti Vabariigi kaitsel õlg õla kõrval teiste üksustega.

2015. aasta juulis saabusid Saaremaale vahepeatuseks Läänemere õppereiis raames neli brittide kuningliku mereväe P2000-klassi õppelaeva HMS Biter, HMS Persuer, HMS Explorer, HMS Trumpeter. Eesti tuuril peatuti Tallinnas, Roomassaares, Pärnus ja Kihnus. Sama laevaklassi neli õppelaeva külastasid Eestit ka 2012. a. suvel.

¹¹⁴ 2015 I poolaastaks oli Saaremaa maleva Meremalevkonnas kokku kümme territooriaalset sadama- ja rannikukaitse allüksust.

3. juuli sissesõit Roomassaarde toimus pidulikus võtmes – kuninglike külaliste tervitamine algas juba merel, kui Roomassaare lootsimipiirkonda sisenemisel võttis laevade eskortimise üle Politsei- ja Piirivalveameti kaater koos Kaitseliidu liikmetega. Ühist sissesõitu saatsid mitmed kohalike laevaehitustevõtete alu-

Meremalevkonna lipp õnnistati sisse Karja kirikus 23. juunil 2014.

Noorte Mereklubi

Tekst: **Katrin Mellis**

Laoküla merelaager

Noorte Mereklubi on merendushuvilisi noori ühendav lasteklubi, asutatud 1972. aastal.

Noorte Meremeeste Klubi nime all tegutseti aga juba 1956. aastast. Klubi asutajaks sai noor energiline purjesportlane Olev Eensalu. Kogunes üle 200 õpilase kõikidest pealinna koolidest. Aukülasteks olid Tallinna Merekooli õppejõud Hermann Tõnissoo, purjejahtide konstruktor Paul Budde, purjesportlane Enn Metsar, mootorlaeva „Jarensk“

kapten Harri Liidemann, luuletaja Manivald Kesamaa ja helilooja Boris Kõrver, kelle koostööna valmis Noorte Meremeeste Klubile laul „Ehkki kutsutakse juba pootsmaniks mind“. Noorte Meremeeste Klubi ülemaks valiti Olev Eensalu.

1957-58. aastad möödusid NMK-s töörohkest ja huvitavalt. Talvel õpiti meretarkusi ja ehitati laevamudeleid, suvel tehti õppesõite purjejahtidel „Aurora“ (kapteniks Olev Eensalu) ja „Aegna“ (kapteniks Uno Seiler). Täienes ka klubi oma laevastik, meremehed andsid klubile üle tõelise merekaatri, päris laeva kohe. Tehti pikemaid mereretki Prangli saarele, Haapsallu, Hiiumaale ja mujale. Suursündmuseks kujunes purjeretk Moskvasse, marsruudil Tallinn- Leningrad- Laadoga järv- Oneega järv- Rõbinski veehoidla- Moskva- Volga kanal- Moskva ja tagasi Tallinna.

Lõplikult töötati välja klubi põhikiri, klubi sai oma lipu, rinnamärgi ja embleemi, hakati välja andma klubi liikmepileteid. 1959. aastal moodustati kuus õppegruppi, kuhu kuulusid üheksakümmend poissi-tüdrukut. Õppegruppide tööd hakkas juhendama Tõnu Meltsas (sünd 1934).

1960. aasta suvel sooritati paadimatk „jollidel“ (kolmel kuueaerulisel merepaadil) mööda Eesti veekogusid. Kuu ajaga sõideti Oiult Narvani (Oiu küla on Võrtsjärve põhjatipus Valma ja Leiu vahel).

Katrin Mellis on Kadaka lasteaia õpetaja, MTÜ Noorte Mereklubi Laoküla merelaagri juhataja.

1961. a. novembris sai NMK juhendajaks Tõnu Meltsas.

1963. aastal moodustati lisaks paadijuhtide erialaringidele veel motoristide ja signalistide erialaringid ja koliti Tallinna Pioneeride Palee keldrikorruselt Piritale. Klubi sai baaslaevaks 15-meetri pikkuse puidust kerega kaatri SBR-107 (oli klubi valduses kuni 1971. aastani). 1964. a. augustis anti klubile sõjalaevastiklaste poolt üle 1953. aastal Soomes ehitatud endine hülgepüügikuunar „Bakan“, mis ristiti „Jungaks“. Meresõidud ulatusid nüüd juba Pärnuni (laev sõitis klubi õppelaevana, hiljem baaslaevana 1972. aastani). Poisse tüdrukuid tegutses klubis juba ligi kakssada.

1965. a. suvel said noored meremehed tõelise merepraktika õppelaeval „Junga“. Juulikuus toimus telklaager Pärnumaal Reiu jõe ääres. Sama aasta sügisel sai klubi õppe-baaslaevaks 1921. aastal Eestis ehitatud mootorpurjeka „Läänemaa“. Laevale ehitati õppeklassid ja tööruumid. Ligi 700 õpilast osales kuuteistkümnes erialaringis (laevajuhtimise, laevamehaanika, raadioside, raadiotehnika, laevamudelism, veemootorisport, allveesport, merebioloogia, purjetamine, hüdrograafia, hüdrometeoroloogia, kalapüük, kalatöötlemine ja riigikaitse), pedagooge oli 42. Klubi liikmed on püstitanud maailmarekordeid veemootorisporis (L. Aaslav-Kaasik – 1972, T. Mets – 1975) ja võitnud NSV Liidu meistrivõistluste medaleid mudellaevanduses ja veemootorisporis. Klubil oli kolm merelaeva („Suurlaid“, „Juku“¹¹⁵ ja „Junga“), millest igaüks võis meresõidule viia kaksikümend õpilast (ujuvvahendeid oli üldse 59). Praktiliste meresõitude korraldamiseks oli suvelaager Simistes Muhus. Klubi laevad külastasid Rostocki, Stralsundi ja Warnemünde sadamat Saksamaal. 1994. a. juunist kuulus klubi Eesti Merehariduskeskusele.

Viimastel aastatel on noorte meremeeste harrastus nagu kogu merehariduski olnud tõmbetuules. Merendusringide vajalikkuses tänu Eesti Mereakadeemia siiski ei kaheldud. 28. septembril 2001 kirjutati Eesti Mereakadeemia ja Tallinna Spordi- ja Noorsooameti poolt alla koostööleping. Lepingukohaselt tagas Tallinna linn merendusringidele ruumid ja Eesti Mereakadeemia tagas kvaliteetse õppe- ja huvitegevuse.

2002. aastal anti huviringide korraldamine üle MTÜ Noorte Mereklubi-

¹¹⁵ Teeninud üle 20 aasta kalalaevana, muudeti „Juku“ pikaajalise ümberehitamise käigus õppelaevaks, mis anti Noorte Mereklubile aastateks 1982-1998, hiljem, 2006-2013 sõitis reisilaevana Tallinnast Aegnale. „Juku“ (ehit. 1954, veeväljasurve 90 t, peamasin: diiselmootor 135 hj, kiirus masina- ja purjejõul 9,5 sõlme e 17,6 km/h) on Ajalooliste Laevade Seltsi liige.

le. Klubis tegutses nüüd sada kaheksakümmend noort ja ringe oli viis: laevamudelismi-, veemoto-, motoristide-, madruste- ja jungadering. Klubis käisid koos ka merenoorkotkad. Täna sel päeval on säilinud veemotoringi tegevus.

Noorte Mereklubis korraldati pidevalt võistlusi ja ettevõtmisi, milles aktiivselt osalenud noored leidsid tunnustust ja äramärkimist vastavalt oma võimetele. Iseäranis tähtis oli see algastmel, sest saadud tunne töö õnnestumisest oli määrava tähtsusega edaspidises töös.

Uus põlvkond ei hakka kultuuri looma algusest peale, vaid jätkab eelmiste generatsioonide elutööd. Kuna klubi on tegutsenud juba palju aastaid, on peale kasvanud teine põlvkond. Kunagised noored meremehed on toonud klubisse oma lapsed. Samuti on 50% klubi töötajatest endised kasvandikud, seetõttu on juhendajatel lihtsam ära arvata noorte ootusi ringitöö suhtes ja pakkuda huvitavamat tegevust. Õnneks on ka merendusringkonnad hakanud taipama, et meresõbraliku inimese kasvatamine hakkab peale juba varajases nooruses.

Merekлубi roll on esiteks pakkuda noortele võimalusi veeta vaba aega ja samas olla ka meremeeste „filtriks”. Klubis veedetud aja jooksul saab noor selgeks, kas temast üldse saab meremeest.

Noorte meremeeste õppelaagritel on pikaajaline taust. Sai selgeks, et sellistel laagritel on teiste noortelaagrite hulgas kindel koht. Huviliste puuduse üle polnud kunagi kurta saanud, pigem vastupidi – kõikidele huvilistele ei jätku kohti.

Noorte Merekлубi eesmärgiks oli taasluua merehuvilistele noortele ka merelaager. 1998. aastal leiti sobiv koht Keila vallas Laokülas, mis asub Paldiski lahe kaldal, Väike-Pakri saare vastas. Koht on algajatele purjetajatele väga sobilik turvalisuse mõttes. Vajadusel saab abi kutsuda lähedal asuvast Paldiski sadamast, kus baseeruvad lootsikaatrid ja piirivalve.

Laagri ettevalmistus ja läbiviimine toimub Noorte Merekлубi liikmete poolt. Hoogtöökorras tehakse kõik vajalikud tööd alates laagrisuve ettevalmistamisest ja lõpetades paatide remondiga.

Esimesel laagrisuvel elasid lapsed sõjaväetelkides, teisel aastal juba matkatelkides ja neljandal aastal ehitati neljakohalised puitmajakesed.

Laagri põhitegevuseks on purjetamine – merel käiakse sõltuvalt ilmast kuni kolm korda päevas. Lisaks saab tegeleda veel aerutamise, purjelaua sõidu, ujumise ja palju muu veealaste tegevustega. Lisaks kohtutakse piiri-

valve ja kaitsejõudude esindajatega. Laagri kasvatajateks on vabatahtlikud MTÜ Noorte Mereklubi liikmete hulgast, kes on läbinud ka laagrikasvataja koolituse. Kuna merelaagri tegevus on võrreldes tavalaagriga väga erinev, peab merelaagri kasvataja oskama ka purjetada, juhendada tegevust merel, tagama turvalisust ja vajadusel oskama osutada igakülgset abi.

Turvalisusele pööratakse suurt tähelepanu. Merele lubatakse lapsi vaid korralikult kinnitatud päästevestidega. Pidevalt jälgitakse ka ilma. Välja on töötatud süsteem paatide kiireks merelt tagasi kutsumiseks. Rannas on pidevalt valves rannavalve kasvataja, kes jälgib tegevust vees. Kui paadid on merel, on ka seal üks kasvataja päästekaatriga.

*Merelaagris osalejad Tallinki „Regal Star“ kaptenisillal 2007. aastal.
Paremalt esimene tüürimees Erki Kuld*

Laagris toimuvad võistlused viiakse läbi võistkondlikel alustel. See annab võimaluse ka noorematele ja nõrgematele. Võistlustel on kaasatud kõik laagri kasvandikud. Omavahel võisteldakse sõlmede tegemises, viskeliini viskamises, laskmises, jooksus, ujumises, saapaviskamises ja laagris õpitu kohta on viktoriin. Samuti on võistkondlikud maastikumäng, teatevõistlused ja pallimängud (rahvastepall, võrkpall ja jalgpall).

Individaualadena on purjetamine, aerutamine, ujumine ja laskmine. Turniirivõistlused on lauatenнисes ja koroonas. Kõige meeldejäävamaks ürituseks on noorte arvates nooreks meremeheks ristimine. Ristitakse ainult esmakordselt merelaagris olnud kasvandik.

*Rapla maleva noorteinstruktor
Leho Rohtla*

Laagri lõpupoole saabub ootamatult merelt laagrisse Neptun oma saatjaskonnaga – näkid ja merekuradid. Välja kutsutakse kõik uued laagrisolijad (nii kasvandikud, kui ka kasvatajad) ja nad peavad läbi tegema mõned katsed. Seejärel antakse neile pidulikult kätte noore meremehe tunnistus. Üritus on väga lõbus ja reeglina ei jää kuivaks mitte keegi.

Kaitseliidu Rapla maleva noorteinstruktor, 2011. a. Järvamaa parim noorsootöötaja ja üle kümne aasta merelaagri meeskonda kuulunud Leho Rohtla rakendab igapäevaselt oma suurepäraseid oskusi noortega töötamisel ka Kaitseliidus. Tema eestvedamisel on juba 2002. aastast korraldatud erinevate malevate noorkotkaste kolmepäevaseid merelaagreid. See on olnud väga hea võimalus ka sisemaa lastel tutvuda purjetamise, aerutamise ja muude merega seotud tegevustega. Tänu nendele laagritele on paljud noorkotkad saanud mereteadlikumaks, nii oskuste kui ka mereohutuse kohalt. Selle kõige tulemusel (kaitsejõudude tutvustamisel) on paljud merelaagri kasvandikud juba täismeestena liitunud Kaitseliiduga.¹¹⁶

¹¹⁶ Noored merehuvilised on koondatud ka Noorte Kotkaste Viru ja Tallinna malevate Mererühmadesse, kus noortele pakutakse põnevat tegevust, et hoida ning arendada merenduskuultuuri. Rühma liikmed saavad huvi korral hea hüppelaua liitumaks täisealisena merendusvaldkonnaga. 2015. a. Tallinna merepäevadel olid esindatud ka merenoorkotkad, samal aastal osaleti ka võidupühaüritustel Kärđlas.

Pärnumaa rannikualade ja merepiiri kaitsel

Tekst: **Jana ja Jaanus Ots**

Pärnu maakonnal on 242 km merepiiri ja see vajab võimaliku ründe korral spetsiifilist ja konkreetset kaitsetegevust nagu teisedki piirkonnad. Pärnumaa malevas tegutses aastaid tagasi Mereüksus¹¹⁷, mille põhimõtetel on loodud ka tänane Rannikukaitserühm. Analoogete eesmärkidega üksused tegutsesid juba esimese Eesti Vabariigi ajal Kaitseliidu struktuuris, samuti II maailmasõja ajal Omakaitses.

Rannikukaitseüksus alustas tegevust 2012 aprillis.

Rannikukaitserühma (RaKaR) põhiülesanne on sadama ja sadamaobjektide või teiste rannikul asuvate objektide kaitse, merevaatluse korraldamine, dessanditõrje, rannikul tegutsevate vastase luure- ja diversioonigruppide avastamine ja lokaliseerimine, vajadusel dessant. Samuti sisenevate ja väljuvate aluste kontroll ja vajadusel hõivamine.

Rannikukaitserühm tegutseb rahuaja väljaõppes iseseisva jalaväe rühmana spetsiifilise suunitlusega tegutsemiseks eeltoodud ülesannete täitmiseks rannikualadel. Tänane isikkoosseis koosneb põhiliselt mere temaatikaga kokku puutunud inimestest: meremehed, piirivalvurid, sukeldujad, kalurid. Rannikukaitserühma 1. jagu koosneb Kihnu meestest, 2. ja 3. jagu Pärnu ja maakonna meestest-naistest.

Pärnumaa malevas on käsil plaan moodustada kompanii või divisjoni suurune rannikualade ja merepiiri kaitsega tegelev üksus.

Hetkel tegutseb Rannikukaitse 1. rühm Pärnumaa maleva Soontagana malevkonna Sisekaitsekompanii alluvuses.

Dessantgrupp alustab väljasõitu. Kihnu 2014

KLM f 3, n 2, s 45:32

117 Pärnumaa malevas asutati rannikukaitseüksus Peeter Mürsoo algatusel 1992. aastal.

RÜ käsk dessantüksusele. Kihnu 2014

Kui RaKaR 2012. aasta aprillis oma tegevust alustas oli rühmas liikmeid veel vähe. Siis naised pakkusid välja, et võiks teha koostööd – meil on naisi, kes on läbinud SBK (sõduri baaskursus), aga pole õpitut kusagil praktiseerida. Samas alustas värske rühm samuti sõdurioskuste algtaseme kokkuharjutamist. Sealt ongi alguse saanud Naiskodukaitse Pärnumaa ringkonna ja Rannikukaitserrühma koostöö. Tänapäevase seisuga on neli naist liitunud rühmaga ametlikult ja teevad kaasa kõik õppused, samas kuuludes ikka Naiskodukaitsesse. Paljudel õppustel osaleb naisi, kes lihtsalt tahavad saada kogemust mõneks eelseisvaks võistluseks või muidu nuusutada kaitseliitlaste tegevust. Lisaks kui naiskodukaitsjad on vajanud sõjalist väljaõpet, siis on RaKa-rühma võitlejad oma abi pakkunud. Samuti on hea koostöö NKK toitlustusgrupiga, kes vajadusel on valmis tulema rühma õppustele toitlustama.

Mõte osaleda Sookollil 2014. aasta oktoobris sündis esmalt naistel, paraku me mõistsime, et ainult naistega me ei suuda seda võistlust läbi teha puht füüsiliselt – näiteks KP (kuulipildujate) kandmise näol. Nii otsustasime RaKa-rühma mehi appi kutsuda. Adekvaatse eneseanalüüsi tulemusena mõistsime ka seda, et kui tahame Sookollil mõnegi ülesande sooritada, peame palju õppima ja harjutama. Osa võistlustel osalenud naistest on ka RaKa- rühma kuuluvad naised, osad on läbinud vähemalt SBK, aga oli ka mõni naine kellel puudus igasugune

sõjalise väljaõppe kogemus. Nii me alustasime treeningutega augusti alguses, esmalt ainult naistega, et end kokku harjutada, taset ühtlustada ja elementaar-seid sõduribaasoskuseid omandada. Lipnik Jaanus Ots, RaKa rühmaülem tuli meid treenima ja õpetama. Seejärel organiseerisime endile relvaõppetunde mitu korda, mida viis läbi vanemseersant Rainer Ristimets. Igaüks õppis ka iseseisvalt teooriat sõduriõpikust ja kõik tegid trenni, et füüsiliselt vormis olla. Igaks juhuks olid meil harjutustel kaasas ka paar varunaist, et saaks ikka kindla peale välja minna ka siis, kui kellelgi peaks miskit juhtuma. Üks olulisematest treeningutes leidis aset RaKa-rühma õppusel sama aasta septembris, kus me konkreetselt oma jao koosseisuga harjutasime ja saime rannikukaitserrühmale vastutegevust teha. Ja üks liige, laskur-sidemees, oli meil värvatud juurde Kikepera rühmast.

Soontagana malevkonna rannikukaitsjate meredessant Kihnus

Rünnakudrillid Pärnu sadamas 2014

Meile kõigile oli suureks üllatuseks, kui saavutasime Sookolli võistlusel kolmanda koha, meie endi eesmärgiks oli vaid, et suudaksime raja üldse läbida katkestamata. Võistluse täpsema laskuri tiitli pälvis Ain Runin. Usume, et meie edu tulenes sellest, et algusest peale suhtusime treeningutesse tõsiselt ja meil oli võrratult hea koostöö oskus. Igaüks andis endast parima, ei tekinud vaidlusi kui oli ka eriarvamusi, sest usaldasime üksteist.¹¹⁸

Sookollil osalejad ja ametikohad:

Jaanus Ots – esindaja, RaKa rühmaülem

Henri Ots – jaoülem, RaKa rühmaülema abi

Jana Ots – jaoülema abi, RaKa-rühma parameedik, NKK

Henry Olde – laskur, sidemees, Kikepera malevkond

Ain Runin – RaKa-rühma KP (kuulipildur), laskur

Kristiina Sireli – KP abi, RaKa-rühma laskur, NKK

Krislin Kuuseoks – TT (tankitõrjuja), NKK

Andria Hüva – TT abi, RaKa-rühma laskur, sanitar, NKK

Tiina Kadak – laskur, sanitar, NKK

Marje Arumäe – laskur, autojuht

Eelolevast nimekirjast võib näha, et naiskodukaitsjaid kuulus jakku kuus,

¹¹⁸ Pärnumaa maleva jaopatrullvõistlusel „Sookoll 2014“ saavutas esikoha Kikepera malevkond, kellele järgnesid Valverühm ja Rannikukaits/Naiskodukaits segavõistkond. Pea kaks päeva kestnud jõukatsumisel tuli üheksaliikmelistel võistkondadel läbida ligi neljakümne kilomeetri pikkune rada. Samuti pidid nad kontrollpunktides täitma erinevaid sõdurioskusi ja –teadmisi nõudvaid ülesandeid, mille koostamisel oli lähtunud jaotaseme väljaõppest.

samas kui RaKa-rühma liikmeid samuti 6, kuna kolm naist on nii Naiskodukaitse kui ka RaKa-rühma liikmed. Lisaks osales üks võitleja Kikepera malevonnast, meie pointman Henry Olde. Suuresti tänu temale ei kaotanud me sellel võistlusel mitte ühtegi elu vastutegevusele ning suutsime perfektselt lahendada sideülesande.

Ära tuleks mainida, et nende kahe üksuse hea koostöö tuleneb ilmselt ka sellest, et mitmeid RaKa-rühma mehi ja NKK naisi seovad peresuhted.

Perekond Ots. Vasakult: Alex, Janeli, Kevin (süles), Jaanus, Jana ja Henri

2015. aasta juunis toimus Kihnus rannikukaitserühma taktikalise meredessandi järjekordne harjutus koostöös pioneeridega. Võitlejad harjutasid varustuse me-retranspordiks ettevalmistamist, drille ujuvvahendil, jalastumist ujuvvahendilt, liikumist rannaribale ja edasist ülesande täitmist. Ülesanneteks oli sillapea loomine teise laine mahatulekuks ning raadiosegaja toimetamine reidina Kihnu lennuvälja lähedusse. Õnnestunud nädalavahetus peegeldus meeste nägudelt peale vesist maabumist rannaribale nii tule all kui ilma.

Tallinna maleva Meredivisjon

Meredivisjon on Kaitseliidu Tallinna maleva eksterriitoriaalne allüksus, mille liikmeskonda kuulub pisut enam kui 200 kaitseliitlast. Peamisteks tegevusteks on maleva poolt suunatud ülesannete ja kohustuste täitmine, koostöö Mereväega, ühekordsed projektipõhised tegevused ning liikmeskonna sotsiaalne sidumine. Meredivisjoni liikmed kasutasid väljaõppeks ka EML „Ristnat“, millega väljaõitute raames tutvustati meie merelist riigikaitset Eesti väikesadamates. Kahel korral viidi „Ristnaga“ meritsi Tallinnast Pärnusse ka suvepealinna tiitel.

Merekaitseliitlased marsivad esmakordselt 2012. a. võidupühaparadil Pärnus

Meredivisjoni juhtorgan on juhatus, mille moodustavad pealik¹¹⁹, pealiku asetäitja ja kolm juhatuseliiget, kes vastutavad erinevate valdkondade, nagu väljaõpe, personal ning ressurss-logistika, eest. Liikmetest ohvitserid ja allohvitserid kannavad

119 Pealikud: nooremseersant Ruurich Rätsep (1994-1996), leitnant Raivo Noorhane (1996-2001), kaptenmajor Toomas Peek (2001-)

Meredivisjoni sümbolid on lipp ja teenetemärk. Lipp pühitseti pidulikult Tallinnas Kaarli kirikus 25. mail 2002. Lipu kavandi autor on Meredivisjoni liige, heraldikaekspert Priit Herodes ning lipu annetas leitnant Toomas Peek. Meredivisjoni teenetemärk on asutatud 8. detsembril 1938 ning 1997. aastast, seisuga 31. jaanuar 2015 on teenetemärgi kavalere sada kümme.

vormi vastavalt oma auastmele ja väeliigile. Auastmeta malevlased kannavad väliharjutuste ajal (lasketiirus, maastikul, valvekorras jne) laigulist välivormi ja pidulikel üritustel (üldkoosolek, tähtpäevad jne) Mereväe tavavormi, asendades vormikuu pulloveriga. Ametikohtadele määratud malevlastel on õigus kanda ka Teise maailmasõja eelse Merekaitseliidu ajalooliste ametitunnustega esindusvormi.

Meredivisjoni liikmed koos Kaitseliidu ülema Benno Leesiku ja äsja pühitsetud lipuga Kaarli kiriku ees 25. mail 2002.

Meredivisjoni põhiülesanded on Kaitseliidu Tallinna maleva seatud ülesannete täitmine ning koostöö Mereväega (nt Eestit külastavate välisriikide sõjalaevade teenindamine).

Mereväe ja Meredivisjoni koostöö teine oluline suund on osalemine Mereväe operatsioonidel (miinitõrjeoperatsioon „Open Spirit“ jt) ja rahvusvahelistel õppustel („Amber Sea“ jt), kus Meredivisjoni liikmed täidavad erinevaid ametikohti.

„Open Spirit“ on Balti riikide merevägede poolt korraldatav miinitõrjeoperatsioon, mis toimub kord aastas rotatsiooni korras Eestis, Lätis või Leedus.

Erinevate sõdade jooksul on veesatud Läänemerre tuhandeid miine ja lõhkekehasid, mis on jätkuvalt ohtlikud. Mitmesuguste miinitõrjeoperatsioonide ja -õppuste eesmärgiks on tõhusa sõjalise koostöö ning praktika läbi muuta Lää-

nemeri ohutuks keskkonnaks kõikidele huvilistele (sh tsiviillaevad, kalamehed, sukeldujad jne).

2015. aastal toimus „Open Spirit“ Eestis, kus osales kokku 15 riiki, 19 laeva ja 7 tuukrimeeskonda ehk kokku ligi 700 mereväelast. Lisaks ligikaudu sajale Eesti mereväelasele võttis miinitõrjeoperatsioonist osa ka kümnekond Tallinna maleva Meredivisjoni kaitseliitlast, kes andsid oma panuse staabi- ja laevaohvitseridena.

Meredivisjoni liikmete ühisteks põhiväärtusteks on Isamaa teenimine ja armastus mere vastu: kellel läbi hariduse ja ametikoha (Merevägi, Piiirivalve, Mereakadeemia), kellel läbi erinevate harrastuste (purjetajad, mootorpaadi juhid, sukeldujad jne). Liikmete seas on esindatud kõik väeliigid (Maavägi, Merevägi, Õhuvägi). Lisaks reservväelastele kuuluvad Meredivisjoni liikmeskonda ka mitmed tegevteenistuses olevad kaitseväelased.

Mõned ühiskondlikult teenekamad ja aktiivsemad merekaitseliitlased:

- Roland Leit, mereväekapten – Eesti Mereväe taasloojaid ning taasiseisvunud Eesti esimene Mereväe ülem (aastatel 1994-1998);
- Enn Võidula, kaptenleitnant – Eesti Mereväeohvitseride Kogu eestvedaja;
- Vello Mäss – mitmete mereteemaliste raamatute autor (nt „Laev kui sümbol“, „Laevahukulood“ jt);
- Rein Raudsalu – kogenud kaugsõidukapten, Eesti Mereakadeemia laevajuhtimisteaduskonna dekaani kt;
- Priit Herodes – heraldikaekspert, kes kujundanud paljud Kaitseväe ja Kaitseliidu sümbolid (lipud ja teenetemärgid) ning mitmed relvavendade perekonnavapid;
- Jüri Uppin – Jüriöö mälestuspargi rajaja ja Jüriööga seotud esivanemate traditsioonide edendaja

Meredivisjoni liikmete olulisim panus Kaitseliidu lähiajaloo oli 2006. aasta võidupüha mereparaadi ettevalmistamine ning selle korraldamine Saaremaal Küdema lähel. Rahvusvahelise mereväeõppuse „Õsel 2006“ nime all toimunud võidupühaparaadi eestvedajad olid Meredivisjoni liikmed. Teiseks oluliseks sündmuseks oli 2007. aasta kevadel Meredivisjoni liikmete osalemine koos Kaitseliidu Tallinna üksustega avaliku korra tagamisel nn pronksõduri rahutustes, kus mässumeelsete vandaalitsejate rünnakute alla sattunud Tallinna

kesklinnas toetas korrakaitsejaid enam kui viisteist malevkonna liiget; osa neist pidas korda kinnipeetavate laagris, osa tagas rahu erinevatel objektidel.

Meredivisjoni, Eesti Reservohvitseride Kogu ja Mereväe koostöös võeti taaskasutusele Eesti mereväeohvitseri mõök. Esimesed uued mõõgad andis Kaitseväe juhataja kindralleitnant Ants Laaneots üle 24. novembril 2009 Meremuuseumis toimunud pidulikul tseremoonial. Vasakult: nooremleitnandid Jimmy Karp ja Tiit Einberg, vanemleitnant Kuno Peek, kolonelleitnant Valeri Kutuzov, kaptenmajor Toomas Peek, nooremleitnant Kuno Peek, lipnik Asko Kivinuk ja nooremleitnant Alo Tamm mõõkadega.

2011. aastal alustati koostööd Politsei- ja Piirivalveametiga merepääste alal, kui osaleti sellealasel õppusel. Koostöö jätkus ka 2012. aastal, kui augustis toimuval kõrgetasemelisel merepäästeõppusel BIG BOAT 2012 osales mitukümmend kaitseliitlast.

2013. aasta septembris võõrustas Meredivisjon Mereväebaasis Naiskodukaitse Võrumaa ringkonna delegatsiooni. Kaugelt Kagu-Eestist külla sõitnud naiskodukaitsejatele tutvustati merelise riigikaitse tegevusi, merekaitseliitlase väljaõpet ja Mereväebaasis tehtavat. Lisaks viidi kauged külalised õppelaevaga „Ristna“ merele.

Väljasõidul ümber Naissaare tutvustas Meredivisjoni laevameeskond külalistele navigatsiooni seadmeid ja navigeerimisega kaasnevaid tegevusi, päästevarustust koos pinnaltpääste näidisharjutusega, tuletõrje varustust ja nende kasutamisega seotud protseduure, relvastust ning üldisemalt laeva kui organisatsiooni toimimist.

Järgmisel päeval saatsid osad merekaitseliitlased Naiskodukaitse delegatsiooni ka Meremuuseumi (Lennusadama) külastusel, kus räägiti lähemalt varem mereväe kasutuses

olnud relvastuse ja tehnika ajaloost ning nendega seotud põnevatest juhtumitest.

Merekaitseliitlastel olid külas naiskodukaitsjad

Valeri Kutuzov

Isadepäeva üks tähtsündmusi on 9. novembril traditsiooniline Eesti Naislaulu Seltsi korraldatud kontsert Estonia kontserdisaalis, kus Eesti Naisliidu eestvedamisel kuulutati välja aasta isa 2014 Meredivisjoni liige politsei kolonelleitnant Valeri Kutuzov.

26. novembril 2014 korraldasid Meredivisjoni ohvitserid Kaitseliidu noor-
kotkastele ja tulevastele väikelaevajuhtidele õppepäeva. Teooriatunni osas tutvustati päästevahendite liike ja kasutamist, päästeparvede varustust jms. Koolituse praktilises osas said osalejad harjutada veeülikondade ja päästevestide

selgapanemist ning termokottide kasutamist.

Estonian Dream Army Band

10. aprilli 2015 õhtul toimus neljandat korda lõimumisüritus „Merevägi-laste jäälõhkumisõhtu“. Ürituse eesmärgiks oli lähendada erinevaid osapooli, tutvustada kaaslastele relvavendi-kolleege-koostööpartnereid ning juhtida enam tähelepanu merega seonduvale – Eestis on 35 000 ruutkilomeetrit mereala (maismaa suurus 45 000 ruutkilomeetrit), 1500 saart jne.

Üritusel astusid kontsertidega üles Kaitseväge orkestri ajateenijate ansambel Estonian Dream Army Band, löötsakuningas ja reservohvitser-kaitseliitlane Juhan Uppin ning muusikaliselt andekad noored Susanne & Company nime all. Viimane ansambel oli selles koosseisus loodud spetsiaalselt selle ürituse jaoks.

Üritusel osales ligi 80 külalist. Esindatud olid Kaitsevägi ja Kaitseliit, Kaitseministeerium ja Välisministeerium, Ameerika Ühendriigid, Eesti Reservohvitseride Kogu, Laevastiku Ohvitseride Klubi, Mereväe allohvitseride kogu, Tallinna Jahtklubi jpt.

Ürituse korraldajateks oli Kaitseliidu Tallinna maleva Meredivisjon, Eesti Reservohvitseride Kogu Mereväeohvitseride seksioon, Laevastiku Ohvitseride Klubi ja Tallinna Jahtklubi. Korraldajate hinnangul üritus oli igati õnnestunud ning järgmine üritus samalaadses formaadis tuleb järgmisel kevadel taas.

*Auavaldus ohvitserist relvavennale Kaarli kiriku ees 4. juulil 2008.
Mõõgatoimkond koosseisus nooremleitnandid Kuno Peek, Alo Tamm, Andres
Kostiv ja Kardo Merivald ning malevlane Pelle Peek ja leitnant Aavo Pekri
sooritavad pidulikku mõõgatseremooniat, et saata nooremleitnant Jimmy Karp koos
värske abikaasaga turvalisse ja õnnelikku koosellu.*

Kaitseliitlased Päästeliidus ja merepäästeühingutes

MTÜ Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste asutati ametlikult 2010. aastal, kuid merepäästetöid tehti juba neli aastat enne seda. Kokku on selle katuseorganisatsiooni all tänaseks 17 vabatahtlikku ühingut. Lisaks neile ja riiklikele päästeüksustele on Eestis veel 29 Päästeliidu koosseisus tegutsevat Search and Rescue ehk otsing ja pääste (SAR) meeskonda.

2011. a. septembris osaleti jahtlaeva “Emily” päästeoperatsioonis Naissaare all.

2012. a. augustis võttis ainsa vabatahtliku struktuurina Viimsi Merepäästeühing kahe päästekraatri ja kaheksaliikmelise meeskonnaga osa rahvusvahelisest suurõnnetusele reageerimise õppusest “Big Boat 2012”, kus imiteeriti suure reisilaevaga toimunud mereõnnetust.

Aastal 2014 oli Viimsi ühingul neliteist merepäästesündmust.¹²⁰

Kaitseliitlased merepäästeõppusel “Big Boat” 2012”

Põhiline töö on olnud pigem varapääste (pukseerimine või tehniline abi), kuid iga-aastaselt on tulnud ette ka inimelude päästmisi. Päris tihti satuvad hätta meie põhjanaabrid, kes pole arvestanud muutuvate ilmastikuoludega või on teinud tehnilisi valearvestusi navigeerimisel.

¹²⁰ Elinor Kimmel. Vabatahtlik merepääste Rohuneemel. *Viimsi Teataja* nr 6, 2015

Lisaks sellele tegeletakse ennetustegevusega. 2014. aastal tehti Rohu- neemes näiteks veeohutuskoolitus 562-le inimesele (253-le täiskasvanule ja 309-le lapsele).

40-minutiline koolitus sisaldab erinevate päästevestide ja päästevahendite tutvustust ja kasutamist, räägitakse ja praktiseeritakse abi andmist. Tähtsal kohal on appi minemise ohud ja viisid. Tihtipeale unustatakse abi andes enda ohutus. Samuti tutvustatakse võimalikke ohtusid vees, rannas, kaldal, paadis ja laeval.

Merepäästekoolitusi jagatakse kahte astmesse, koolituse läbijad saavad siis kas esimese või teise astme tunnistuse. Esimene aste lubab merepäästetöödel osaleda, aga mitte iseseisvalt. Igal alusel, mis appi läheb, peab olema vähemalt üks inimene, kes on läbinud teise astme ehk meeskonnajuhikoolituse.

Uutelt liikmetelt oodatakse korralikku merekogemust ja hooajal valmisoleku võimalust.

2014. aastal loodi Tallinna lahe äärsed sadamaid ühendav uus vabatahtlik merepäästeühing nimega Tallinna Vabatahtlik Merepääste (Tallinn SAR). Selle asutajad on peamiselt Tallinnas asuvate jahtklubide (Kalev JK, Tallinna JK ja Noblessneri JK) liikmed ja ühing oma üksustega katab ka kõiki neid sadamaid, kus jahtklubid tegutsevad.

Ligikaudu 15 inimest Tallinna merepäästes on Kaitseliidu liikmed. Päästeliidu kahekümne üheksas meeskonnas on kaitseliitlasi 80 ringis.

Andri Meius kirjutab ühest baaskoolitusest ajakirjas *Paat ja Meremees*: “Neli päeva kestnud koolitus sisaldas 2 päeva teooriat ning 2 päeva kuivülikondades treeninguid sadamabasseinis ning merelahes. Praktikapäevad algasid karastavate elamustega 4-kraadises merevees ja seda muidugi ilma kaitsvate “kuivakateta”. Baaskoolituse teooria sisaldas teadmisi merepäästest üldiselt, koostööst riiklike struktuuridega, meresidest, seadusandlusest, elustamisest, esmaabist, ot-singutest merel. Praktilises osas mängiti läbi olukorrad nagu veest päästmine, reaalne otsing merel, päästeujumine, veest tõstmine ja transport, parveharjutus, pukseerimine, tulekustutus, kannatanu teisaldamine ja transport. Treeningu kul-minatsiooniks oligi parveharjutus, kus üle tosina mehe liikus merelahel talvises pimeduses päästeujumise korras 2 tundi päästeparveni, kus oodatud aja jooksul sai selgeks võimaliku reaalse olukorra tegelikkus”.¹²¹

121 A. Meius. Tallinn SAR teeb koostööd purjetajatega. *Paat ja Meremees* nr 37, 2015, lk 47

Eesti Vabatahtliku Mere- ja Järvepääste koolitajad on viinud ka talve jooksul läbi mitu jääpäästekoolitust nii vabatahtlikele merepäästjatele kui ka professionaalidele – et päästjad teaksid, kuidas jää peal käituda ning hätta sattunut abistada. 2014. a. talvel olid koolitajateks Tallinna vabatahtliku merepäästeühingu liige Robert Aasa ja Pärnu Lahe Merepääste Seltsi liige Eimar Täht.

Jäält päästmise oskustest kirjutab aga Marge Kohtla¹²² ajakirjas Paat ja Meremees: “Koolitusel said kõik vabatahtlikud merepäästjad harjutada päästmist päästerõngaga (mida on võimalik ka kelguna või kanderammina kasutada) ja päästelauaga. Samuti tuli kõigil koolitusel osalenutel sukelduda jää alla ning läbida jää all viiemeetrine vahemaa”.

Jääpäästekoolitus 2012. a. talvel

MTÜ Eesti Vabatahtlik Mere- ja Järvepääste on andnud oma panuse Muhu Väina regati ja 2015. aasta avamerepurjetamise Euroopa meistrivõistluste turvamisel.

Saadjärve vabatahtlikud järvepäästjad on turvanud aastast 2012 kõiki järvel toimunud regatte, koostöös Võrtsjärve vabatahtlikega aga ka Võrtsjärve Nädala regatti. Vabatahtlikud on olnud ka Tartus Emajõel toimuvate tudengite kevadpäevade partnered.

Arhitektuuri Sihtkapitali restaureerimispreemia 2012 pälvis Eesti ainus

¹²² Marge Kohtla on Eesti Vabatahtliku Mere- ja Järvepääste koolitaja, Saadjärve vabatahtliku järvepäästeühingu juht.

algupäraselt säilinud merepäästejaama paadikuur Vilsandil.

Madalike ja karide ohtruse tõttu 1859. aastal Vilsandi tuletorni¹²³ juurde asutatud päästejaama paadikuur ehitati 1874. aastal ning sinna mahtus ära suur, kümne-aeruline päästepaat.

Kui 1914. a. suvel algas sõda, tuli korraldus peatada plinkivast Vilsandi majakast valgus. Tuuled kandsid Vilsandi rannikule suure lõhkejõuga meremiine. Artur Toom koos tuletorni ja päästejaama meeskonna liikmetega hakkas miine merel kahjutuks tegema, pannes lõhkeaine süütenööri miini külge ja lõhates selle vees.

Saaremaa maleva mereüksuste pealik (1933 – 1939) Artur Toom

¹²³ Vilsandi tuletorni ülevaataja oli aastatel 1906-1939 Artur Toom (06.01.1886 – 29.03.1942). Tema erilise hoole ja armastuse all olid linnud Vaikadel – kuuel korallisaarel Vilsandi lähistel. 1933. aastast oli ta Kaitseliidu Saaremaa maleva mereüksuste pealik. Nõukogude okupatsioonivõimud vahistasid Toomi 11. juunil 1941 ja mõistsid surma 16. 05. 1942, kuid ta oli selleks ajaks Solikamski vangilaagris juba surnud.

Päästepaat merepäästeõppusel, 1930. aastad

Vilsandi paadikuur enne ja nüüd

Kui enne korrastamist 2000. aastate lõpus oli paadikuur pigem üks halliks luitunud sara, mis ajapikku vaid lagunes, siis nüüd on sama ehitist raske ära tunda – kuur näeb oma lihtsuses tõeliselt hea välja. “Efektiivselt kaitsta on võimalik vaid elavat ja kasutatavat maja, vastasel korral on see arutult kallis,” rõhutab kuuri ümber mõtestanud arhitekt Emil Urbel. Omanik saab aga kolida päris vee äärde, kuhu uusi maju ülejutusohu ning rannalade avatuse nõude tõttu reeglina ehitada ei saa. Ainsaks ehteks on merepoolsetele ustele kunstnik Tiit Pääsukese maalitud päästejaamade embleem – rist ja ankrud – 1930. aastate eeskujul. Hoone võimaldab seal praegu lühiajaliselt peatuda, aga ka kontserte või teatrietendusi korraldada. Nii mahtus juubelikonverentsil “Vilsandi ilmajaam 150” 2015. a. juulikuus päästepaadikuuri ära kogu 150pealine publik. Põnev esinejaskond hoidis publiku huvi haripunktis kuni Vilsandi Omateatri ilmateemalise etenduseni “Vaata taevasse”. Kandva rolli tegi seal Jaan Tätte ning Maria Mägi-Rohtmetsa ja Margit Tätte kõrval ka Vilsandi ilmajaama juhataja, kaitseliitlane Karl Teär.

Vastavalt Eesti, Soome ja Vene Föderatsiooni merepäästeasutuste koostööleppetele korraldatakse iga aasta ühe lepingupoole päästealas rahvusvaheline merepäästeõppus, kus harjutatakse ka naaberriikide abi kaasamist. Nendel õppustel osalevad koos Eesti erinevate ametkondadega ka Kaitseliit ja vabatahtlikud merepäästjad.

Kaitseliitlaste roll 2012. aasta õppusel oli olla näiteks usutavad rollimängijad, ehk need keda evakueeriti põlevalt laevalt ning päästepaatidest ja -parvedest. Rollimängijaid oli kokku üle saja. Aktiivsete Tallinna maleva Meredivisjoni ja Toompea malevkonna liikmete eestvedamisel täideti neist enam kui 75 kohta, kellest ligi 60 olid kaitseliitlased: Tallinna malevast olid esindatud Meredivisjon, Toompea malevkond ja Lõuna üksik-kompanii; Harju malevast Kose malevkond; Tartu malevast Akadeemiline malevkond ja Tamme malevkond. Lisaks veel kümme-kond naiskodukaitsjat Tallinna ja Tartu ringkondadest.

*Kaitseliidu Saaremaa maleva kaitseliitlased,
Vilsandi saarevaht Margit Tätte koos abikaasa Jaaniga*

Saaremaa maleva Meremalevkonna paraad Leisis 2014. a. võidupühal

Tekst: Ivo Hakman

Julgeolekuolukord Läänemere

Rannikukaitseks nimetatakse otseseid ja toetavaid tegevusi, mida viiakse läbi kaitsja poolt vastase merelt maale suunatud ründe tõrjumiseks või loomaks ja tagamaks oma üksustele tegevusvabadus rannikul ja rannikumere piirkonnas

Toimiv rannikukaitse peab olema üles ehitatud süsteemina, mille osakomponendid toetavad teineteise tegevust läbimõeldult ning ressursisäästlikult. Laiemalt Eesti ja kitsamalt Kaitseliidu kontekstis peab see olema süsteem, mis on üles ehitatud ühtsetel alustel tervikliku süsteemina, mitte piirkondlike killustatud struktuuridena. Enne, kui asuda käsitlema Eesti rannikukaitsele püstitatavaid ülesandeid ja eesmärgi, on otstarbekas käsitleda põgusalt ohustsenaariume ning võimaliku vastase tegutsemispõhimõtteid. Heites pilgu Läänemere piirkonna praeguse hetke strateegilisele ja julgeolekupoliitilisele olukorrale on selge, et ainsaks riigiks, kellest võib lähimate aastakümnete jooksul üldse lähtuda Eesti suunalise merelise ründe või laiemalt võttes ka sõjalise ründe oht, on Vene Föderatsioon. Seda enam, et Vene Föderatsioon on üks kahest Eesti Vabariigiga maismaa piiri omavast riigist ning ainuke, kellel on arvestatav võime meredessantoperatsioonide läbiviimiseks.

Ohu reaalsust rõhutavad Vene Föderatsiooni viimaste aastate välispoliitilised sammud, mille eesmärgiks näidetakse on 2008. aasta konflikt Gruusiaga, 2014. aasta Ukraina kriis, jahenevad suhted NATO ja Venemaa vahel ning Vene poliitikute jätkuvalt agressiivne ja impeeriumimeelne retoorika.

Tegelikult ei ole kujunenud olukorras midagi üllatavat. Asjade selle suunalisest arengust ja impeeriumi taastamise ambitsioonidest on juttu olnud juba enam, kui aastakümne ja seda on identifitseerinud peamise julgeolekuohuna mitmed julgeolekupoliitika eksperdid, muuhulgas Ants Laaneots oma 1999. aasta uurimustöös „Eesti Kaitsejõud 2000. aastate algul“.

Viimaste aastate jooksul võib trendina näha Venemaa majanduslike huvide osatähtsuse kahanemist tulenevalt transiidi järk-järgulisest nihkumisest Venemaa

Kapten Ivo Hakman on Kaitseliidu Viru maleva staabiülem.

enda sadamate, eriti Ust-Luga ja Primorski suunas. Küll aga on hoogustunud tegevus mõjusfääride laiendamiseks ning sellega seoses sõjalise võimekuse ja kohalolu kasvatamiseks Läänemere piirkonnas.

Sellega seoses on kasvanud ka Balti riikide strateegiline tähtsus Venemaa silmis. Juba 1999. aastal juhtis ka Ari Puheloinen uurimuses „Russia's Geopolitical Interests in the Baltic Area“ tähelepanu asjaolule, et Venemaa jaoks on konflikti puhkedes NATO-ga eluliselt tähtis Balti riikide võimalikult kiire enda kontrolli alla saamine. Maavägede tegevuse seisukohalt on Eesti ja Balti riikide tähtsus pigem marginaalne, kuid kriitiline Venemaa mere- ja õhuväe tegevuse toetamiseks ja toimiva õhukaitse tagamiseks. Venemaa sõjalise tegevuse peamiseks eesmärgideks on:

- Õhukaitsevihmavarju nihutamine võimalikult kaugele läände eesmärgiga takistada NATO õhujõududel õhuülekaalu saavutamist piirkonnas, tagades sellega Peterburi ja Kaliningradi vahelise mereühenduse toimivuse ning Venemaa sisemaa turvalisuse õhurünnakute eest
- Venemaa territooriumile ulatuva NATO õhu- ja mereseire võime oluline vähendamine
- Baaside leidmine oma mere- ja õhujõudude tegevuse toetamiseks
- Tõkestada Balti riikide territooriumi kasutamist võimaliku Venemaa vastase maismaaooperatsiooni sillapeana

Ülimalt tõenäoliseks võib pidada, et antud eesmärkide saavutamine NATO ja Venemaa konflikti võimalikult varases faasis on Venemaa jaoks kriitilise tähtsusega ja ei sõltu Eesti ja Venemaa vaheliste suhete hetkeseisundist. Sisuliselt on tegemist Venemaa poolse sundkäiguga niipea, kui tekib relvastatud konflikt Venemaa ja NATO vahel või Venemaa silmis muutub konflikt möödapääsmatuks.

Vastase võimalikud tegevusvariandid

Eesmärkide saavutamine ei eelda Eesti Vabariigi mandriosa hõivamist maismaajõududega, piisab strateegiliselt tähtsa infrastruktuuri enda kontrolli alla võtmisest kiire ja koordineeritud väelike ühendoperatsiooniga konflikti varases faasis tingimustes, mil kaitse ei ole veel saavutanud täit tegevusvalmidust (EKJ mobilisatsiooni läbiviimine, liitlaste toetusüksuste sisse toomine). Tõenäoliselt kaasnevad rünnaku läbiviimisega samaaegselt ka tegevused tsiviil- ja militaar-

juhtimisahelate läbilõikamiseks ning Kaitsejõudude lahinguvalmiduse saavutamise tõkestamiseks. Antud ohustenaariumit võib rannikukaitse ülesehitust arvesse võttes pidada üheaegselt nii kõige tõenäolisemaks, kui ka kõige ohtlikumaks.

Eduka meredessantoperatsiooni võtmeks igas olukorras on üllatusmomendi saavutamine ning operatsiooni õnnestumise eelduseks on vähemalt operatiivtasandil üllatusmomendi saavutamine, kuigi pürgimuseks on see strateegilisel tasandil üllatuse saavutamine. Strateegiliseks üllatuseks antud kontekstis loetakse operatsiooni läbiviimist olukorras, kus kaitsja seisukohast ei peeta sõjalise ründe ohtu tõenäoliseks või on see tõenäosus väga madal. Heaks näiteks strateegilise tasandi üllatuse saavutamisest võib lugeda Krimmi annekteerimist käesoleval aastal.

Arvestades uuendusliku sõjalise doktriini juurutamist Vene Föderatsiooni relvajõududes (nn Gerassimovi doktriin) võib eeldada, et konventsionaalse iseloomuga meredessantoperatsiooni läbiviimine koos sellele iseloomulike indikaatoritega on muutumas vähetõenäolisemaks ning üha rohkem pannakse rõhku ebakonventsionaalsetele lahendustele, mis võimaldavad eesmärgi saavutada ilma laiamõõtmeliste sõjaliste võimekuste rakendamiseta. Massiivsed ühendväeliikide manöövrid asenduvad väiksemate üksuste koordineeritud tegevusega, toetatuna luure- ja erivägede üksuste ning paramilitaarsete rühmituste poolt. Nii näiteks on tõenäoline kommertsaluste kasutamine üksuste siirdamiseks selle asemel, et kasutada spetsialiseeritud dessantaluseid, luure- ja diversiooniüksuste infiltreerumist õhudessantide sooritamise asemel, luuretegevuse läbiviimist kasutades selleks tsiviilaluseid (kalalaevad, lõbusõidud jms), mis võivad liikuda ka kolmandate riikide lipu all.

Ründaja tegevuse seisukohalt on soodustavaks tegevuseks kindlasti asjaolu, et rannikukaitse, kui selline Eestis sisuliselt puudub. Üksikuid spetsialiseerunud maksimaalselt kompanii suuruseid ja valdavalt objektikaitsele spetsialiseerunud üksuseid nii Kaitseväes kui Kaitseliidus ei saa käsitleda arvestatava jõuna meredessantoperatsiooni tõrjumisel. Laevatõrjevõimekusega rakett- ja suurtükiväerelvade puudumine annab vastase ujuvvahenditele sisuliselt piiramatut tegevusvabadust tingimustes, kus on takistatud või häiritud liitlaste õhuvahendite kasutamine. Samuti ei võimalda meremiinide puudumine blokeerida kaitsetegevuse jaoks olulisi faarvaatreid, maabumisohtlikke randasid ja tõkestada pääsu sadamatesse.

Arvestatav ei ole ka Eesti Mereväe aluste tulejõud ning nende võime seeläbi

meredessantoperatsioone tõkestada. Välja arendatud demineerimisvõime on rannikukaitse seisukohalt sisuliselt tähtsusetu.

Eelpool mainitud asjaolud lisavad kindlasti atraktiivsust meredessantoperatsioonile, kui vahendile strateegiliste eesmärkide saavutamisel. Kaasnevad riskid on küllaltki väikesed võrreldes võimaliku saavutatava eduga. Peamiste võimalike dessandiobjektidena võib identifitseerida Lääne-Eesti saari, kui sobilikke alasid õhutõrje ja meretõrje raketisüsteemide paigutamiseks ning laevastiku ja õhuväe toetusbaaside rajamiseks. Ainukesteks relvastatud üksusteks alal on väikesearu-lised ja suhteliselt nõrgalt relvastatud Kaitseliidu üksused, mis ootamatu ründe puhul arvestatavat vastupanu avaldada ei suudaks. Samuti puudub situatsioo-nipildi loomise võime toimiva merevalvesüsteemi näol, mis võimaldaks kaitsete-gevust õigeaegselt algatada ja suunata. Miinirelvade puudumine kaotab vastase vajaduse miinitõrjeoperatsiooni läbiviimiseks traditsioonilise dessanti ettevalmis-tava tegevuse osana, mis omakorda lihtsustab oluliselt operatsiooni läbiviimist. Praeguse hetke olukorras oleks sisuliselt tegemist takistuseta maabumisega su-valisse saartel paiknevasse sadamasse. Kaitsvate jõudude vähesus võimaldab hõivamist läbi viia suhteliselt väikesearu-liste jõududega, mis jällegi lihtsustab operatsiooni läbiviimist, logistikat ja varjamist.

Saarte hõivamise järgselt puuduvad Eesti Kaitseväl vahendid nende tagasi võtmiseks, samuti on väga vähe tõenäoline analoogse operatsiooni läbiviimine NATO jõudude poolt.

Teise peamise rünnakuobjektina tuleb kõne alla nn Suur-Tallinna piirkond, mille hulka kuuluvad ka Paldiski ja Muuga sadamad. Operatsiooni peamiseks ees-märgiks oleks sellisel juhul Eesti poliitilise ja sõjaväelise juhtimisstruktuuri ära lõikamine ülejäänud Eestist koos nii oma, kui vastase tegevuse seisukohalt olulise infrastruktuuri hõivamisega. Piirkonnas paiknevad mitmed suure läbilaskevõimega sadamad: Muuga, Paldiski, Tallinna ning kaks Eesti suuremat lennuvälja: Tallinna ja Ämari. Operatsiooni läbiviimist toetab piirkonna hästi arenenud teedevõr-gustik, seda eriti Tallinna ringtee näol, ning maabumiseks sobivate sadamate või rannikupiirkondade olemasolu nii ida- kui läänepool Tallinna.

Merelise ründe tõrjumine

Toimiva rannikukaitse ülesehitamine nõuab koordineeritud ja kooskõlas toimi-

va süsteemi loomist. Süsteem ei saa olla üksnes Kaitseliidu põhine vaid peab ideaalis sisaldama endas ka koostööd Mereväe ja tsiviilstruktuuridega. Süsteemi komponentideks on:

- Läbimõeldud kaitseplaani olemasolu, millega määratletakse kaitse ülesehitus ja selle raskuspunktid. Läbimõeldud kaitseplaani võimaldab õigeaegse ja koordineeritud vastutegevuse ning kaitsetegevuse raskuspunktide kiire muutmise üksuste keskse juhtimise kaudu. Planeerimistegevuse raskuspunktina peab olema vastase tegevuse seisukohalt kriitiliste haavatavuste identifitseerimine ja oma tegevuse suunamine nende eesmärkide saavutamise takistamiseks.
- Toimiv eelhoiatussüsteem koos adekvaatse ja kiire situatsioonipildi loomise võimega annab võimaluse piisavalt varakult tuvastada rünnaku läbi viimise kavatsuse ja piirkonna. Samuti loob see raskerelvade olemasolul eelduse nende kiireks ja efektiivseks sihitamiseks.
- Kolmandaks komponendiks on põhjalikud rahuaegsed ettevalmistused eesmärgiga tagada üksuste hea väljaõpe ja kiire reageerimisvalmidus. Oluline osa on efektiivse pette- ja moondamisplaani loomisel ja ettevalmistamisel. Tihti peale kipub see oluline asi piisava tähelepanuta jääma. Kogu tegevuse eesmärgiks on usutava kaitsevõime loomine ning selle kaudu kõrgendatud ründekünnise tekitamine.

Kaitse tegevuse raskuspunktiks peab olema ründaja pääsu tõkestamine oma tegevuse osalt tähtsatele aladele. Dessantoperatsiooni tõrjumisel peab olema valmis samaaegselt tõrjuma nii õhust- kui merelt lähtuvat dessandiohtu. Samas peab raskuspunkt selgelt olema meredessantitõrjel, kuna selle kaudu on võimalik vastase võitlusvõime ja lahingutehnika hulga hüppeline kasvatamine operatsioonialal. Õhudessandi puhul hakkab rolli mängima varustamise ja järelveo keerukus ning halvemal juhul on dessantüksuste varustamist võimalik teostada üksnes lennukitelt langevarjude abil.

Ründe algfaasis on kaitsva poole tegevus piiratud maabumisala välja selgitamisega ning kaitsetegevuse raskuspunktide loomisega vastavalt sellele. Siin kohal tuleb jälle kord ära mainida adekvaatse situatsioonipildi vajalikkust.

Ründe põhifaasis tuleb vastutegevus suunata eelkõige üksuste ja lahingutehnika transpordiks kasutatavate aluste tõrjumisele ja hävitamisele, sillapeade blokeerimisele ja õhuründe ja õhudessantvahendite hävitamisele. Peamine vahend selle

saavutamiseks, on ründaja sidumine pideva raskerelvade tulega maabumisalalt alates, ideaalis isegi enne seda, kui liikumine toimub veel meritsi. Relvasüsteemide tuletegevus on efektiivne kombineerida meremiinide ja tõkete kasutamisega.

Konventsionaalse miinide veeskamise võimekuse puudumisel tasub kaaluda käepäraselt paigaldatavate põhjamiinide kasutusele võtmist faarvaatrite ning dessandiohtlike randade tõkestamiseks. Olukorras, kus meil hetkel ei ole ja tõenäoliselt lähitulevikus ka ei teki tõhusaid tuletoetusrelvi tasub suuremat rõhku panna just nimelt käepärase mineerimisvõime rajamisele. Miinirelva eeliseks on ka asjaolu, et neid on võimalik kasutada ka kriisi algfaasis ilma sõjategevuse puhkemiseta oma tegevuse jaoks kriitiliste piirkondade tõkestamiseks tõstes sellega samal ajal kaitsekünnist. Selleks otstarbeks on eriti sobivad kaugjuhitavad miinid näiteks Rootsi päritolu modulaarne miin (2-4 100kg moodulit) BGM(GMI) 600, mis on kasutusel ka Rootsi rannikukaitsepataljonide varustuses. Headeks valikuteks kiirete käepärase miiniväljade rajamiseks on veel Rootsi päritolu BGM 100 Rockan ning Itaalia päritolu MN103 Manta.

Miinirelva kasutamine muudab ründaja jaoks operatsiooni läbiviimise oluliselt keerukamaks, kuna vajalik on spetsialiseeritud miinijahtijate kasutamine. See omakorda vähendab tunduvalt ründe üllatusmomenti ja võimaldab efektiivsema kaitse ülesehitust. Ainsa miinusena tuleb välja tuua miinirelva vähest efektiivsust õhkpadjal liikuvate dessantaluste vastu.

Vastase mõjutamine transpordifaasis eeldab efektiivsete relvasüsteemide olemasolu: mereliste sihtmärkide tabamiseks on sobivad nii juhitavad meretõrjeraketid, nagu näiteks RBS 15K, AGM-84 „Harpoon“ või MM38 „Exocet“, kui kaugelaskes suurtükiväesüsteemid. Lähemal distantil (2-8km) liikuvate väiksemate sihtmärkide mõjutamiseks on sobivad ka juhitavad kerged raketikompleksid. Ilma suure tegevusulatusega raskerelvade olemasoluta on vastase peatamine enne maabumist sisuliselt võimatu ja oluliselt raskendatud ka selle järgselt.

Maabunud vastase üksusi mõjutatakse jätkuva tuletegevusega ning manööverüksuste vasturünnakute ja viivituslahingutega. Eesmärk on takistada vastase järelveo osalt oluliste objektide: sadamate ja lennuväljade hõivamist või takistada nende kasutamist tõkestustegevuse abil. Vastase edasiliikumise piiramisel on oluline roll kaudtulel ehk kaudtulelaskmisel – selle abil on võimalik läbi viia kiireid raskuspunkti muutuseid, julgestada manööverüksuste poolt katmata piirkondasid ja piirata vastase liikumisvõimet, mis on väga

oluline sillapea kindlustamise ja laiendamise takistamisel. Antud ülesannete täitmiseks sobivad kõige paremini suurtükirelvad oma suure laskekauguse ja tulejõu poolest. Siinkohal tasub ära märkida suurtükiväerelvade eelist laevatõrjeraketide ees. Nimelt võimaldavad suurtükiväerelvad tuletegevuse sooritamist nii meritsi, kui maismaal liikuvate sihtmärkide vastu, raketirelvad aga on sobivad vaid meritsi liikuvate punktsihtmärkide hävitamiseks. Erandi moodustavad juhitud kerged raketikompleksid, mis võimaldavad tulistada ka maismaal liikuvaid soomukeid ja isegi helikoptereid, kuid nende laskeulatus ja tule efektiivsus on liiga madalad mereliste sihtmärkide vastu. Rannikul kasutatavatest kergetest raketikompleksidest võib näidetena tuua Rootsis kasutusel olevat RBS 17, mis kujutab endast Bofors'i poolt modifitseeritud AGM-114 „Hellfire“ raketti või Soomes kasutusel olevat Spike ER (Soomes tähistusega ROhj06).

Oluline osa rannikukaitses on ka õhutõrje võimekusel. Ühelt poolt on see vajalik õhukaitses tagamiseks oma üksuste kaitsepositsioonide ja kaitstavate objektide ja rajatiste, näiteks sadamate turvamiseks, teiselt poolt on õhukaitsel oluline roll õhuhundide tõrjumisel. Sellele lisaks on õhutõrjesuurtükid efektiivsed ka otsetulerehvadena maismaa- ja väiksemate meresihtmärkide vastu. Üks levinumaid süsteeme on Vene päritolu ZU-23-2, mis on kasutusel ka Eesti Kaitseväe relvastuses.

Hetkeolukord

Praegusel hetkel on Eesti Kaitsejõudude rannikukaitsesvõime väga madal.

Eesti Mereväes on aastate jooksul koolitatud reservväelastest üksusi peamiselt objektikaitses. Üksused on relvastatud kergelt ja ei oma kaudtule (tulepositsioonilt mitte nähtava sihtmärgi pihta laskmist) ega õhutõrjevõimekust ning liiguvad soomustamata veoautodel. Sisuliselt on üksused ette nähtud statsionaarseks tegutsemiseks staatilise objekti kaitsel ja omavad üksnes piiratud võimekust dessandivastaseks tegevuseks. Reservi koolitatud üksused on saanud esmase meredessandi sooritamise väljaõppe, kuid sellealane reaalne sooritusvõime on üsna madal nagu näitas 2013. aasta Kevadtormi raames läbi viidud dessantmaabumise kogemus.

Õhutõrje ja kaudtulerelvad Mereväe rannikukaitsesüksustel teadaolevalt puuduvad, samuti ka miinid ning miinide veeskamise võimekus.

Seirevõime osas puuduvad Eesti Mereväel spetsialiseeritud merevaatlusüksused, samuti pole kasutuses statsionaarseid merevalve radareid. On olnud juttu kantavate väiksemõõtmeliste maastikuvalveradarite hankimisest selleks otstarbeks, kuid reaalse hankeni pole teadaolevalt jõutud. Merepilt luuakse kombineerituna erinevatest allikatest.

Seiresüsteemid kuuluvad eri ministeeriumide haldusalasse, kes vaatavad aga mereseiret vaid oma kitsast vaatevinklist. Piirivalve seirab territoriaalmere piiri, et tuvastada piiriületajaid, keskkonnainspeksioon seirab kalalaevu, et nood ebaseaduslikult ei kalastaks, Veeteede Amet keskendub meresõiduohutusele ja riigikaitseks ei seira otseselt keegi. Puudub üldine riiklik kontseptsioon ning defineeritud riiklik ja riigikaitse vajadus.

Kaitseliidu osas on olemas malevates üksikud rühma ja kompanii suurused rannikukaitselise spetsialiseerunud kergelt relvastatud üksused ning mõned üksused on ka loomisel, kuid nende arendamine ja väljaõpe ei ole tsentraliseeritud ning ei vasta efektiivse rannikukaitses vajadustele. Õhutõrje ja tuletoetusrelvad ning miinid puuduvad.

Puudub ka situatsioonipildi loomiseks vajalik merevalve ning mereseirepilt, kui selline üldlõpe: Mereväe ja Politsei- ja Piirivalveameti poolt toodetav mereseirepilt Kaitseliidu üksusteni ei jõua. Puudulik on ka luureinfo, mis puudutab vastase võimalikke tegevusplaanide ning rahuaegset tegutsemist meie rannikuvete läheduses. Samuti puudub korralik tsentraliseeritud maastikuanalüüs, mis võimaldaks luua adekvaatse ülevaate reaalsetest dessandiohtlikest piirkondadest. Palju kogutud teavet on olemas malevates, kuid see on paljuski isikupõhine, süstematiseerimata ja analüüsimata.

Relvasüsteemid

Käesoleval hetkel ei ole Eesti Kaitseväes kasutusel relvasüsteeme, mis oleksid ette nähtud rannikukaitseliste ülesannete täitmiseks. Täielikult puudub miinirelvastus, samuti laevatõrjevõimekusega rasked relvasüsteemid. Kasutuses olevatest relvasüsteemidest on mitmed kasutatavad maabunud dessantüksuste mõjutamiseks, kuid pealveesihtmärkide osas on nende mõju marginaalne. Kaitseliidu osas on olukord veelgi nutusem ja piirdub enamasti kergejalaväerelvadega. Arvestatavate relvasüsteemide (näiteks suurtükiväe) kasutamise teeb aga lisaks eelarvelistele

probleemidele keeruliseks asjaolu, et efektiivne üksus vajab väga head erialast ettevalmistust, mida Kaitseliidu väljaõppemudeli raames on raske anda. Lahenduseks oleks Kaitseväes reservi koolitatud üksuste kasutamine territoriaalkaitseüksustes, kuid seda takistavad seadusandlikud faktorid.

Kokkuvõte

Kokkuvõtlikult võib öelda, et rannikukaitse arendamine on häbematu unarusse jäetud arvestades merelise rünnaku stsenaariumide ohtlikust Eesti Vabariigi iseseisvusele ja territoriaalsele terviklikkusele. Asjaolu, et selle võime loomine on jäänud tahaplaanile, kasvatab omakorda tõenäosust, et rünnaku puhul valib vastane just nimelt selle meetodi oma eesmärkide saavutamiseks.

Rannikukaitse süsteemi loomisel tuleb esmaselt orienteeruda võimetele, mis võimaldavad piisava ja õigeaegse eelhoiatuse ning situatsioonipildi tootmist ning tõrjevalmistust vastase tugibaaside loomiseks mõeldud dessantoperatsioonide vastu. Territoriaalselt tähendab see Lääne-Eesti ja saarte dessantitõrjevõimekuuse arendamist eelisjärjekorras. Sellele lisaks tuleb välja arendada situatsioonikeskus, mis oleks võimeline suunama ja koordineerima dessantitõrjeoperatsioonide juhtimist ning jagama situatsioonipilti seda vajavatele üksustele. Tõsiselt peab kaaluma relvastushangete läbiviimist võimelünkade täitmiseks. Siinkohal tuleb prioriteedina võtta käepäraste meremiiniväljade loomise võimet. Rõhku tuleb panna ka esmase õhutõrjevõime loomisele.

Kukutusrünnakute tõrjumine Suur-Tallinna piirkonnas ja HNS (Host National Support - vastuvõtva riigi toetus) võime tagamiseks mõeldud meetmed on teisejärgulised, kuna nende võimete saavutamine üksnes Kaitseliidu üksustega on väga keeruline, kui mitte võimatu. Seda enam, et HNS vastu suunatud rünnakute eesmärgiks pole tõenäoliselt mitte niivõrd objektide enda kontrolli alla võtmine vaid nende kasutamise takistamine. See on saavutatav vastase õhu- ja merejõudude tegevusega ning mineerimisega nii lennu- kui ujuvvahendeid kasutades ja seda tüüpi rünnete tõrjumine käib Kaitseliidu territoriaalüksustele üle jõu või on ülemääraselt ressursimahukas.

The Naval Defence League 1933-1940 / 1992-2015

In 1920s Estonian Navy comprising of warships and tenders was occasional, i.e. there was no naval development program as e.g. in Finland or other countries.

In 1933 destroyers Lennuk and Vambola were sold to Peru. UK-built submarines Kalev and Lembit, representing the ultimate technology and munitions level of that time, reached Estonia in 1937.

In 1939 Estonian Navy included 15 warships, 11 tenders, 24 cargo and motor ferries. There were 22 canons of different calibres on warships and 51 in coastal fortresses.

A naval landing exercise took place on island Saaremaa in June 1933, and the Defence League Commander Major-General Johannes Orasmaa (until 1935 Roska) wrote about it in his decree: "Up to $\frac{2}{3}$ of our homeland's borders are aquatic – Baltic sea, Gulf of Finland and lakes of Peipus and Pskov. Our Defence League should be prepared to guard and defend our coast, if it were threatened from the sea. On the other hand, the Independence war has shown the importance of landing operations on enemy's flanks and rear. We must learn to act in landing troops as well. For these aims, the Defence League headquarters organizes the landing exercise on the north coast of Saaremaa."

In the beginning of 1930s, Estonian press wrote quite often about organizing of naval units within Defence League districts, reflecting public interest in these topics. The organizational work lead from 1th May, 1933 by Major-Captain Jaen Klaar and by navy officers who remained in reserve after reorganizing the navy, started in almost every district. In November 1933 the last commander of the destroyer Vambola Major-Captain Enno Sinivee (until 1935 Rudolf Gildeman) was missioned to Defence League headquarters in order to manage organizing of the Naval Defence League. During December and January major coastal guard points were visited in districts Narva, Lääne, Pärnu, Pärnumaa, Harju, and later Saaremaa. Interested local persons and organisations working in marine field were drawn into these activities, elucidated and instructed. The leading staff was considerably enhanced by skilled seamen from mercantile marine personnel as well as members of yacht clubs (Pärnu, Kuressaare) and reserve navy officers. At the same time, suitable private motor boats and small

ships were registered for coastal defence needs. On 1th February 1935 the Naval Division was organized within Defence League headquarters and Jaen Klaar was appointed as the chief.

Estonian Navy headquarters planned their activities so that Naval Defence League units could participate in special trainings.

In 1936 a Naval Defence League Members Handbook was published, intended to serve as the textbook, according to Defence League Commander decree.

A large public interest in Defence League and its naval units activities arouse in the end of 1930s, whereupon the Defence League headquarters decided to organize a new regular preparation course for naval unit chiefs in winter 1938. The training course was divided into two parts. First it was conducted in local districts by their staff according to curriculum sent from the headquarters. The second part followed in March already in Tallinn. The aim of the course was to summon chiefs and elder specialists from all naval units, in order to unify their theoretical and practical competence and teach new knowledge on the basis of the unified curriculum. Closer personal contacts emerging from common trainings were of no lesser need and importance. The number of applicants exceeded available resources and, unfortunately, many were rejected. Altogether, 233 Naval Defence League chiefs and specialists participated in the course.

The present publication includes also a chapter from bachelor thesis by Tanel Viks "Activities of Estonian Swedes in the Defence League and the Defence League Vormsi Single Squad" (2014).

The peace-time naval communication district of Haapsalu had to be divided in three districts in case of war: Haapsalu, Saaremaa and Pärnu. Haapsalu district would include also Vormsi naval communication sentry together with guard boats, whereas in peace-time there would be only the communication sentry, enhanced by two guard boats in wartime. The Navy headquarters formulated also the principles and tasks of Naval Defence League units in wartime. The principal tasks were the total coastal defence, lookout and observation, communication and ports defence. Plus check-trawling, mine-laying and occasionally destruction works.

In 1940 the largest membership (about 240) was in Sadama (Harbour) sub-district of Tallinn district, which was re-established on 2nd December

1994, as Defence League Commander nominated the Naval division acting in Tallinn district with its 12 members, all either having marine education or working on ships, as the legal successor of the pre-World War II Sadama sub-district. As the first commander of the re-established sub-district, Ruurich Rätsep was appointed.

In the beginning of 1990s, Defence League members vigorously started organizing the coastal defence and creating Naval Defence League units. Members in districts Pärnumaa, Läänemaa and Hiiumaa were the most active. About 30 Naval Defence League members received practical experience in coastal defence on the training ship Ristna from the spring 2010 until the spring 2015.

After Estonia joined NATO in 2004, more and more allies warships started to visit Tallinn to "show their colours". The first attempt to use a Naval Defence League member –reserve officer in the role of a contact officer occurred in 2001, as the Victory Day parade was held as usually, organized by the Defence League in Pärnu.

Opportunities to communicate with naval officers of many different countries have provided volunteer contact officers with large experience and created a solid basis for future cooperation between brother-in-arms in the Navy and the Defence League. Today the main competence of ship visits servicing is concentrated in the Defence League Tallinn district Naval Division whose members willingly look forward to next visits of their naval guests.

The most important contribution of the Naval Division in the recent history of the Defence League was the preparation of the Victory Day naval parade in 2006 and its organization in Küdema bay on Saaremaa. Instigators of this naval parade conducted under title of the international naval exercise Ösel 2006 were the Naval Division members. Another important event was providing public order and security during so called bronze soldier unrest, when police forces attacked by rebellious mob in Tallinn city centre were supported by ca 15 sub-district members.

The Defence League members and volunteer marine rescuers, together with other Estonian institutions, participate also in the international exercise Big Boat. The task for Defence League members on the 2012 exercise was to be plausible role-players, i.e. those evacuated from the burning ship as well as rescue boats and rafts. Over 100 those role-players were needed; under

leadership of active members of Tallinn district Naval division and Toompea sub-district more than 75 vacancies were filled, ca 60 of them by Defence League members: Naval division, Toompea sub-district and Lääne Single squad from Tallinn; Kose sub-district from Harjumaa; Academics and Tamme sub-districts from Tartu; plus ca ten members of Women's voluntary defence organization from Tallinn and Tartu.

As for now, Estonian Defence Forces have no weaponry in use to execute coastal defence tasks. The marine mine-laying equipment as well as heavy weaponry for ship warding are missing at all. Some weaponry in use can perform tasks of landing squads ward-off but their impact on above-water targets is marginal. The situation is even more meagre inside the Defence League, limited to mainly light infantry arms.

Taking into account the riskiness of marine offensive scenarios for the independence and territorial integrity of Estonian Republic, the coastal defence system creation plan should principally aim at capabilities to provide sufficient and timely pre-warning and situation reports as well as ward-off readiness against landing operations intending to establish enemy's strongholds on our coast.

Kasutatud kirjandus

- Kaitseliit. *Merekaitselehtlase Käsiraamat*. Tallinn, 1936
- Kaitseliit. *Kaitse Kodu!* Tallinn, 1925-1940
- Kaitseliit. *Malevate Teated*. Tallinn, 1925-1940
- Kaitseliit. *Eesti eest!* Tallinn, 2008
- Kaitseliit. *Ühine tahe*. Koost. T. Lään. Tallinn, 2012
- Jälle kakskümmend aastat Mereväge. Ülevaateid ja meenutusi. Esimene raamat*. Koost. Kalev Konso, Reet Naber. Tartu, 2014
- Bruno Pau. Artur Toom – *Vilsandi linnukuningas*. Kuressaare, 2001
- Mati Õun. Hanno Ojalo. *Võitlused Läänemeres 1939-1941*. Tallinn, 2015
- Mati Õun. Hanno Ojalo. *101 Eesti laeva*. Tallinn, 2015
- Maa ja taeva vahel*. Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus, 2010
- Ragnar Kokk. *Eesti merejõudude allveelaevad ja allveelaevnikud*. Tartu, 2006
- Eesti arhitektuur 2012-2013*. Tallinn, 2015
- Veebilk.: Kaitseliit ≈ Tallinna maleva Meredivisjon ≈ Arhiiv

Fotode ja jooniste allikad

Eesti Filmiarhiiv 25, 53^{a, b}, 77^{a, b}, 83, 84^{a, b, c}, 94^{a, b}, 95, tagakaas
Eesti Kaitseväge fotoarhiiv 120^a, 143

Eesti Mereväe fotoarhiiv 103, 110, 114, 117, 120^b, 148, 152
Kaitseliidu muuseumi fotokogu 12, 13, 16^{a, b, c}, 21^{a, b}, 24^{a, b}, 28, 32,
33^{a, b}, 34^{a, b}, 35^{a, b}, 36^{a, b, c}, 37^{a, b, c, d}, 46, 47^{a, b}, 48^{a, b},
52^{a, b}, 56, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 72, 73^{a, b, c},
76^{a, b}, 93, 96^{a, b}, 113, 147^a, 150, 152, 153, 154^a, esikaas

Kaido Haagen 154^c

Ülo Isberg 112

Aivar Krusta 131^{a, b}, 132, 156^b

Kärt Liekis 146

Katrin Mellis 133, 136, 137

Boris Mäemets 144

Irina Mägi 156^a

Peeter Mürsoo erakogu 107^{a, b}

Jaanus Ots 138, 139, 140^{a, b}, 142

Kuno Peek 116, 124, 127, tagakaas

Helen Silts 149

Peedu Sammalsoo erakogu 78^a

Liis Treimann 147^b

Jaan Vali erakogu 154^b

Mati Õuna erakogu 78^b

Sisukord

Eessõna	3
Merelaevastikust meil ja mujal 1930. aastate alguses	9
Merele!	17
Saaremaa „vallutamine“	20
Merekaitseliidu asutamise võimalusi	25
Kaitseliidu ülema käskkiri nr 77, 08. 11. 1934	27
Edukas algus!	29
1935. aasta kiri	38
Harju maleva mereüksuste pealikute erialakursus	43
Kordaläinud kursus	45
Meredemonstratsioon mitmetuhande pealtvaatajaga	47
Oma lipu all!	49
Merekaitseliitlase Käsiraamat	54
Kaitseliidu mereüksuste mootorpaatide “Kotka” ja “Vahuri” ristsed	74
Merenduspäeva ülesandeid	79
Mereüksuste pealikud Tallinnas	82
Vormsi üksikmererühm	85
Meie juubilar	93
Tuletorn näitab teed	95
Pöördelised aastad	97
Pärnumaa maleva Mereüksus	105
Merereisid „Ristnaga“	109
Kontaktohviterid	116
Võidupüha mereparaad 2006	122
Mereüksuse taasloomisest Kaitseliidu Saaremaa malevas	128
Noorte Mereklubi	133
Pärnumaa rannikualade ja merepiiri kaitse	138
Tallinna maleva Meredivisjon	143
Kaitseliitlased Päästeliidus ja merepäästeühingutes	150
Järelsõna	157
The Naval Defence League 1933-1940, 1992-2015	166
Kasutatud kirjandus	170
Fotode ja jooniste allikad	171

